

En utvärdering av Sidas ungdomssatsning Zenit

**Birgitta Birkenfalk
Sigge Birkenfalk
Jan Nylund**

En utvärdering av Sidas ungdomssatsning Zenit

**Birgitta Birkenfalk
Sigge Birkenfalk
Jan Nylund**

Sida Evaluation 07/17

Informationsavdelningen

This report is part of *Sida Evaluations*, a series comprising evaluations of Swedish development assistance. Sida's other series concerned with evaluations, Sida Studies in Evaluation, concerns methodologically oriented studies commissioned by Sida. Both series are administered by the Department for Evaluation and Internal Audit, an independent department reporting directly to Sida's Board of Directors.

This publication can be downloaded/ordered from:
<http://www.sida.se/publications>

Authors: Birgitte Jallof, Charles Lwange-Ntale.

The views and interpretations expressed in this report are the authors' and do not necessarily reflect those of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida.

Sida Evaluation 07/17
Commissioned by Sida, Department for Information

Copyright: Sida and the authors

Registration No.: 2007-028603
Date of Final Report: June 2007
Printed by Edita Communication AB, 2007
Art. no. Sida38691sv
ISBN 978-91-586-8223-8
ISSN 1401—0402

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY
Address: SE-105 25 Stockholm, Sweden. Office: Valhallavägen 199, Stockholm
Telephone: +46 (0)8-698 50 00. Telefax: +46 (0)8-20 88 64
E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>

Innehållsförteckning

"Globala utvecklingsfrågor kräver 'långa graviditeter'."	3
1 Sammanfattning av utvärderingen – Executive summary	5
2 Inledning	9
3 Resultatet av den kvalitativa målgruppsstudien i form av empiriska generaliseringar och citat	14
4 Skolan ser till att man eventuellt lär sig något om globala utvecklingsfrågor	20
5 Det är berättelserna och samtalen hos Zenit som berör	24
6 Förslag till sluteffektmål för Zenit	31
7 De funktionella målgrupperna	31
8 Sammanfattande diskussion kring lärande i globala utvecklingsfrågor	34
9 Närliggande frågeställningar	41
10 Resultatet av den kvantitativa segmenterings-/klusteranalysen	44
11 Slutsatser och rekommendationer	45
12 Referenser	47
13 Kvantitativ utvärdering	48
14 Elev & lärarundersökning om "Tillståndet i världen"	50
15 Frågeformulär Zenit segmenteringsstudie skolungdomar	64
16 Uppdragsbeskrivning	73
Bilaga 1 Nuläget för arbetet med Zenits utvärderingsunderlag	80
Bilaga 2 Beskrivning av effektmål för Zenits olika verksamheter med utgångspunkt från Zenits nuvarande arbete	89
Bilaga 3 Kvalitativ Basundersökning enligt Homo Communicansprincipen	93
Bilaga 4 Budget för utvärdering av Zenit – specifikation av beräknad tidsåtgång och arvode för extern konsult	95

”Globala utvecklingsfrågor kräver ’långa graviditeter’.”

En utvärdering av Sidas ungdomssatsning Zenit

Förord

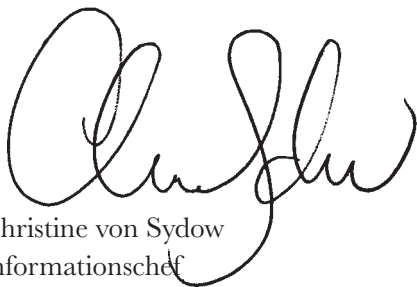
Zenit är en verksamhet för ungdomar mellan 13–25 år, som Sida utvecklat och drivit sedan 1996 inom ramen för Sidas informationsuppdrag. Det är en mötesplats där unga kan träffas och få tillgång till information och inspiration kring globala utvecklingsfrågor. Ursprungligen fanns endast verksamhet i Stockholm. Idag har Zenit både nationell och regional verksamhet.

Den nationella verksamheten, Zenit Sverige, inkluderar zenitsajten och ett antal aktiviteter med nationell spridning. Den regionala verksamheten finns i Stockholm och Malmö med olika aktiviteter som anpassas till de regionala förutsättningarna. Inom verksamheten ryms skolverksamhet med studiebesök och rollspelet Zenit City, utställningar, musik, debatt, workshops och personlig rådgivning. Kulturella evenemang anordnas ofta i nära samarbete med enskilda organisationer. Webbsajten innehåller bland annat rollspelet Zenit City, ett kalendarium och redaktionella aktiviteter. Zenit Malmö genomförs i samarbete med Malmö Museer. Zenit Sverige och Zenit Stockholm genomförs i samarbete med Stockholms Stad Kulturhuset.

Gällande överenskommelser kring Zenit tecknades i december 2004 och avser verksamhet fram till december 2007. Båda överenskommelserna kan förlängas för en period om ytterligare två år. Enligt överenskommelserna ska Zenits verksamhet utvärderas innan eventuell förlängning kan tecknas.

Syftet med utvärderingsarbetet är att göra en genomlysning av Zenits verksamhet för att dra lärdomar av tidigare verksamhet och kunna revidera mål och metoder för framtida verksamhet, samt att ta fram ett repetitivt (kvantitativt) instrument för framtida kontinuerlig utvärdering av och återkoppling till verksamheten. Utvärderingens resultat är tänkt att främst tas till vara av Sida i den fortsatta beredningen av kommunikation med unga i Sverige och Sidas nuvarande samarbetsparter kring Zenit. Det kommer också att vara ett viktigt underlag vid diskussioner om eventuella nyetableringar av Zenit och hur Zenit Sverige ska organiseras med tanke på ambitionen att göra Zenit rikstäckande.

Uppdraget att utvärdera verksamheten gick till Communicans AB, en av Sidas ramavtalskonsulter inom kommunikationsområdet.

Christine von Sydow
Informationschef
Sida

1 Sammanfattning av utvärderingen – Executive summary

Zenit är en verksamhet för ungdomar mellan 13–25 år som Sida utvecklat och drivit sedan 1996. I rådande organisationsform har Zenit verkat sedan december 2004 och det är denna senare organisationsform som är föremålet för denna utvärdering. Syftet med utvärderingsarbetet är att göra en genomlysning av Zenits verksamhet för att dra lärdomar och kunna revidera mål och metoder för framtida verksamhet. För att utvärdera effekterna av Zenits arbete har såväl en kvalitativ studie som en kvantitativ segmenterings-/klusteranalys genomförts.

Nedan följer resultatet.

1.1 Avsett lärande på Zenit uteblir

Analysen pekar på att lärande, det vill säga en förändring eller förflyttning i kommunikativ mening inte äger rum i mötet med Zenit. Snarare förstärks de redan existerande uppfattningarna hos intervjupersonerna. Hur kommer sig det då att det av Sida och Zenit önskade lärandet i betydelsen ändrad uppfattning eller fördjupad förståelse uteblir?

Vi tar här hjälp av den schweiziske biologen, psykologen och kunskapsteoretikern Jean Piaget (1889–1980) för att betrakta, analysera och förstå lärande i globala utvecklingsfrågor.

Det som utgör själva teorin om lärande hos Piaget, och som är av central betydelse i detta sammanhang är att han uppfattar lärande som en *jämviktsprocess*. Individen strävar hela tiden efter att bevara sin jämvikt i samspelet med omgivningen genom *adaptation*, det vill säga en aktiv jämviktsprocess, där individen både anpassar sig till omgivningen och försöker anpassa omgivningen till de egna behoven. Denna adaptation äger rum i ett ständigt samspel mellan två typer av processer som löper parallellt och hela tiden balanseras mot varandra.

När individen införlivar sinnesintryck från omgivningen i de redan rådande mentala strukturerna kallas processen *assimilation*. Det betyder att individen har tolkningsförutsättningar för de inkommande sinnesintrycken. Genom assimilationen infogas sinnesintrycken från omgivningen som tillägg till eller utbyggnader av redan existerande kognitiva eller mentala scheman eller kunskapsstrukturer.

När mottagarna däremot inte har tolkningsförutsättningar för de inkommande sinnesintrycken och behöver förändra eller skapa nya mentala strukturer kallar Piaget processen för *ackommodation*. Ackommodation inträder när omgivningens påverkan inte längre kan fogas in i rådande scheman eller kunskapsstrukturer och innebär alltså ett överskridande av den redan utvecklade kunskapsstrukturen.

Det empiriska materialet pekar på att Zenits mottagare inte sällan möts av sinnesintryck och budskap som de har felaktiga (eller inga) tolkningsförutsättningar för. I vart fall i förhållande till det som Sida och Zenit vill åstadkomma. Det skapar problem ur ett lärandeperspektiv att de stora flertalet av Zenits mottagare assimilerar innehållet i existerande *felaktiga* förståelsestrukturer.

De blir alltså utsatta för impulser (kognitiva, emotionella eller sociala) som är oförenliga med de befintliga förståelsestrukturerna. När detta inträffar borde individen enligt Piagets teori företa en ackommodation som gör att de kognitiva strukturerna anpassar sig till verkligheten. Men ofta avvisar eller förvränger individen dessa impulser så att de i stället överensstämmer med de redan existerande tankestrukturerna, vilket gör att individen ”klarar av” situationen med hjälp av assimilativa processer. De är mindre energikrävande och påfrestande än ackommodationer. Piaget visar oss alltså att vi hellre förändrar omgivningen, än förändrar våra tankestrukturer. Människan ser vad hon kan, orkar eller vill se.

Såsom till exempel studiebesöket är upplagt idag (det vill säga den dimensionerade verksamheten på Zenit) visar utvärderingens resultat att Zenit inte i tillräckligt hög grad problematiserat den kognitiva dimensionen. Analysen pekar på att detta beror på omfattningen av de innehållsmässiga informationen, som närmast är att betrakta som en ”överdos”. Under de dryga två timmar ett studiebesök pågår behandlas såväl begreppet fattigdom som attityder till densamma, syn på utvecklingsfrågor och Sveriges utvecklingssamarbete. Dessutom avhandlas under rollspelet Zenit City en mängd olika fenomen inom områdena hälsa/sjukvård, statsskick, utbildning, ekonomi och miljö.

Analysen visar att Zenits utbud det vill säga studiebesök, webbsajt och kultur- och debattarrangemang, framför allt vänder sig till de redan engagerade. (Det finns dock undantag under verksamhetsgrenen Kultur & Debatt: konserter etcetera). Orsaken är att de redan engagerade har nödvändiga tolkningsförutsättningar för att göra något meningsfullt av den inkommande informationen det vill säga assimilera, på ett för Zenit och Sida önskvärt sett.

Den kvantitativa klusteranalysen visar att cirka 30% av deltagarna har förutsättningar att förstå vad Zenit talar om och har möjligheter att göra något av innehållet. De som kan möta innehållet befinner sig i målgrupp 1 och 2 (se resultat av den kvantitativa segmenterings- och klusteranalysen sidan 44) varav 6% det vill säga målgrupp 1 är de som är engagerade i frågorna.

För övrigt pekar analysen på att Zenits utbud, upplägg och innehåll förstärker de redan existerande uppfattningarna hos ungdomarna. För de personer som till exempel ser mörkt på världens utveckling, förblir världen mörk och är till och med ibland mörkare efter till exempel ett studiebesök på Zenit. De personer som har dåligt samvete och tänker att man ”borde” så mycket mer, landar i uppfattningen: Jag som individ kan inget göra.

1.2 Samtal är vägen till lärande när det gäller globala utvecklingsfrågor

De globala utvecklingsfrågorna är abstrakta och komplexa. Därmed finns möjligheten för mottagarna att tolka Zenits innehåll på ett för Sida och Zenit icke önskvärt sett. Vi kan i det empiriska materialet se konsekvenserna av att ungdomarna assimilerar innehållet i existerande felaktiga förståelse- och kunskapsstrukturer. Detta pekar på behovet göra de befintliga tolkningsförutsättningarna synliga. Detta kräver att assimilations- och ackommodationsprocesserna kan följas eller övervakas om man så vill. Detta kan endast ske i ett möte ansikte mot ansikte och lyfter fram behovet av samtal.

Eftersom de globala utvecklingsfrågorna är abstrakta är det alltså genom samtal och reflektion man skapar möjlighet till lärande och insikter om globala hot och möjligheter. Det är samtal och reflektion som skapar förutsättningar för förståelse av de förhållanden och mekanismer som ökar respektive minskar klyftorna mellan fattiga och rika.

1.3 Varför samtalet är vägen till lärande när det gäller globala utvecklingsfrågor

Att många av Zenits mottagare assimilerar innehållet i existerande felaktiga tankestrukturer pekar på behovet av samtalet ansikte mot ansikte. Samtalet är den ”kanal” som kan få mottagaren att ”bygga om”. Endast samtalet kan ge mottagarna en aha-upplevelse. Skälet till detta är att det endast är i samtalet, ansikte mot ansikte, som pedagogen/Zenit-instruktören/Sida-medarbetaren kan märka vilken assimilation som sker och om den är felaktig. Det krävs alltså närvaro i rummet för att, liksom Sokrates, möta den vanligt förekommande felaktiga assimilationen med en fråga.

Den ”sokratiska frågan” är redskapet i undersökningen av mottagarnas tolkningsförutsättningar i globala utvecklingsfrågor och inriktas mot viktiga begrepp genom frågorna *Hur menar du då? Vad innebär det?* Etcetera. Genom denna undersökning är det inte främst kunskap om fakta som skall blottläggas, utan

kanske framför allt mottagarnas brist på förståelse och insikt om olika fenomen och företeelsers natur. När denna brist på kunskap och förståelse är blottlagd och *erkänd*, finns förutsättningar för förståelse och insikter, det vill säga för kunskapsbildning. Frågor, svar och reflektion skall göra icke reflekterad kunskap och insikt tillgänglig. Poängen är att få mottagaren att själv söka svaren – och kanske till och med frågorna.

1.4 Dessa samtal är en bristvara idag, även på Zenit

I materialet kan vi konstatera att de öppna samtal som krävs för att problematisera och konkretisera de komplexa globala utvecklingsfrågorna pågår i väldigt liten utsträckning, även på Zenit. Tidsmässigt vid till exempel ett studiebesök är det rollspelet Zenit City som dominerar. Det blir således alltför lite tid för samtal och reflektion. Utom hos en liten engagerad grupp, där dessa samtal *uppfyller* deras vardag. Men de ungdomar som inte är självgående behöver alltså ”kommenderas”. Detta sker idag genom skolans försorg inom ramen för engagerade lärares undervisning. Övriga lärare behöver alltså stöd och hjälp med att skapa samtalet kring de globala utvecklingsfrågorna.

1.5 De globala utvecklingsfrågorna kräver ”långa graviditeter”

De globala frågorna är komplexa och tycks vara svåra att konkretisera, därför pekar analysen på att arbetet med globala frågor kräver, som en intervjuperson myntat, ”långa graviditeter” det vill säga en långsiktig plan med syfte, mål, strategier och uppföljning, definierade på ett tydligt sätt för att arbetet skall ge något resultat. Arbetet tenderar annars att bli ”jippon”, det vill säga en engångsföreteelse såsom en utbytesresa eller ett projektarbete som genomförs utan ordentlig förberedelsestid eller uppföljning varigenom ingen fördjupad förståelse uppnås.

Utvärderingen visar att globala utvecklingsfrågor är en abstraktion och att samtalet kring frågorna inte har någon naturlig plats i människors vardag. Utom i skolans värld. Det är dock inte på skolan och dess läroplan det beror. Om ungdomar får möjlighet att fördjupa sig i frågor om globala förhållanden beror helt och hållet på den enskilda läraren. Det finns på Sveriges skolor ett antal eldsjälar, som arbetar med att föra in de globala utvecklingsfrågorna.

Det empiriska materialet visar att Zenits instruktörer personifierar och konkretiserar utvecklingsfrågorna, det vill säga de skapar samtal och möten i de olika verksamhetsgrenarna, som är uppskattade och efterfrågade. Genom Zenits instruktörer tar världen gestalt och får liv– världen förblir ju annars en abstraktion, något man ser på TV, läser om i tidningen eller arbetar med i ett projekt i skolan. Analysen visar dock att Zenit snarare är en fristående aktivitet än ingående i en ”lång graviditet”. Studiebesöket (den dominerande verksamheten på Zenit) får idag oftast ingen introduktion, kontext eller uppföljning av lärarna på hemmaplan. Verksamheten på Zenit är idag organiserad på ett sätt där möjlighet till uppföljning och progression saknas. Analysen visar avslutningsvis att det är skolan som är Zenits främsta rekryteringsbas och det är genom arbetet med skolan Zenit och Sida har möjlighet att på ett resurseffektivt sätt nå fler än de redan engagerade.

1.6 Slutsatser och rekommendationer: ”Långa graviditeter” behöver säkerställas och förstärkas

Utvärderingen visar att förflyttning i kommunikativ mening, det vill säga lärande i globala utvecklingsfrågor sker genom ”långa graviditeter”. Vi kan i materialet dessutom konstatera att samtalet om de globala utvecklingsfrågorna i ungdomars vardag, för det stora flertalet, i huvudsak förs inom ramen för skolans verksamhet, utom för en liten engagerad grupp (målgrupp 1 det vill säga 6%). Det är alltså skolan som kan säkerställa de ”långa graviditeterna” och därmed åstadkomma lärande det vill säga en kommunikativ förflyttning och i skolan finns dessutom alla fem målgrupperna samlade. Traditionell

media fungerar inte som kanal i detta sammanhang då det endast är målgrupp 1 som följer samhällsdebatten. Endast dessa klarar av att sätta in Sidas budskap i ett relevant sammanhang. Vår rekommendation är således att Sida inte arbetar via, genom eller med hjälp av utan *för* skolan.

Utvärderingen visar dessutom att samtalet om och arbetet med globala utvecklingsfrågor pågår i skolan, men är idag alltför individberoende. Det är idag upp till den enskilde läraren om samtal förs överhuvudtaget. Det är inte brist på material och information som är huvudorsaken till att samtalet om de globala utvecklingsfrågorna får lägre prioritet och är individberoende. Det är avsaknaden av strukturer och systematik. Behov finns således för en uppgradering av de globala utvecklingsfrågornas position i läroplanen, vilket sägs vara på gång i den nya läroplanen för gymnasiet. Ett ämne som Hållbar utveckling borde vara ett självklart inslag i såväl läro- som kursplaner för samtliga elever.

Om det är önskvärt med en utbredning av antalet personer som för samtal om globala utvecklingsfrågor behöver det ske inom redan existerande fora. Att försöka införa ytterligare fora, med det ”globala samtalet” som huvudfråga torde vara hart när omöjligt med tanke på lärarnas fulltecknade vardag och skolornas ”välbesökta tambur”.

Ett exempel på ett existerande forum är Den Globla Skolan (DGS). DGS har med sin förankring och kompetens goda förutsättningar att med utgångspunkt i lärarnas faktiska vardag bistå med konkret hjälp och relevant underlag. Utvärderingen visar att i en fulltecknad vardag behövs konkret, anpassad och skraddarsydd hjälp anpassad till den enskilda skolan snarare än generella tips och råd. Det handlar inte om att komma med något nytt utan att förstärka den typ av arbete som redan bedrivs där samtalet som metod är huvudstrategin.

Utvärderingen visar att förflyttning i kommunikativ mening, det vill säga lärande i globala utvecklingsfrågor sker genom ”långa graviditeter” och detta pekar på att Zenit behöver sättas in i ett sammanhang. Utvärderingen visar också att Zenit och DGS tack vare Sida är trovärdiga och borgar för att inga särintressen fokuseras. DGS är en etablerad kanal där man opartiskt arbetar med att stödja skolan med att uppfylla sitt uppdrag genom att erbjuda sammanhang, strukturer och systematik när det gäller globala utvecklingsfrågor, för såväl lärare, elever som skolor.

1.7 Sida måste bestämma sig

Sida behöver operationalisera sina mål, det vill säga formulera tydliga förändringsmål det vill säga sluteffekt-mål för sin påverkan. Utan nödvändig konkretionsnivå blir målen inget stöd för Sidas olika kommunikativa projekt. De abstrakta påverkansmålen behöver således brytas ned för att bli operativt användbara.

Analysen pekar på att Zenits mål är otydliga. Zenits verksamhets- och effektmål är således inte möjliga att utvärdera i sin nuvarande form på grund av sin höga abstraktionsnivå. Exempelvis handlar ett av målen om att 90 procent skall ha ökad kunskap. Vad innebär ökad kunskap i detta sammanhang? Ökad kunskap om vad och i vilket syfte? Zenits uppdrag behöver ses över och vidareutvecklas för att en uppföljning enligt SiRS (Sida Rating System) skall vara möjlig, med konkretisering av uppdrag, syfte, mål och förväntat resultat.

Med utgångspunkt från det empiriska materialet och den förberedande arbetsprocessen tillsammans med Sida och Zenit har följande förslag till möjligt sluteffekt-mål formulerats med inspiration från Staffan Landins skrift: *Blir världen bättre?*

Målet med Zenits påverkansinsats är att:

- Ungdomar skall *anse* att världen gör framsteg i kampen mot de orättvisa villkor som gör att människor lever i fattigdom.

- Ungdomar skall *känna till* områden inom vilka framsteg sker till exempel hälsa, demokrati, utbildning, jämställdhet etcetera.

1.8 Ramverk för huvud-, stöd- och marginalstrategi

Huvudstrategin för Zenit skulle därmed kunna vara att, i samverkan med DGS, prioritera arbete där strukturer och sammanhang finns när det gäller arbete med de globala utvecklingsfrågorna. Detta för att säkerställa kravet på ”lång graviditet”.

Stödstrategin blir därmed de enskilda lärare som tar kontakt och kan redovisa på vilket sätt Zenit kommer att ingå i ett sammanhang, det vill säga där förutsättningar finns för en ”lång graviditet”.

Marginalstrategin är det som erbjuds på Zenits Webbsajt. De erbjudanden som finns på marginalen är de självinstruerande material som kan erbjudas på en webbsajt som lärarhandledning, digitala rollspel, uppföljningsfrågor till rollspelet etcetera. Webbsajten kan sägas vara det ”mobila Zenit”.

1.9 Implikationer

Med nuvarande organisation är Zenit kopplat till två fysiska platser och två institutioner, Kulturhuset i Stockholm och Malmö Muséer. Utvärderingen visar att det finns stora risker för konflikter på grund av särintressen och motstridiga agendor. I för stor utsträckning ägnas idag energi åt form- och inte innehållsfrågor. Det nödvändiga sammanhanget finns inte med nuvarande organisation, utan behöver skapas.

Utvärderingen visar att det för Sida nödvändiga samtalet förs i skolan. Tack vare skolans uppdrag är det för Sidas ambition nödvändiga sammanhanget givet från början. Sammanhanget behöver här inte sökas eller skapas, det behöver däremot förstärkas.

2 Inledning

2.1 Bakgrund och övergripande syfte och mål med Zenit

Zenit är en verksamhet för ungdomar mellan 13–25 år, som Sida utvecklat och drivit sedan 1996 inom ramen för dess informationsuppdrag. Det är en mötesplats där unga kan träffas och få tillgång till information och inspiration kring globala utvecklingsfrågor. Ursprungligen fanns endast verksamhet i Stockholm. Idag har Zenit både nationell och regional verksamhet. Den nationella verksamheten, Zenit Sverige, inkluderar Zenitsajten och ett antal aktiviteter med nationell spridning. Den regionala verksamheten finns i Stockholm och Malmö med olika aktiviteter som anpassas till de regionala förutsättningarna. Inom verksamheten ryms skolverksamhet med studiebesök och rollspelet Zenit City, utställningar, musik, debatt, workshops och personlig rådgivning. Kulturella evenemang anordnas ofta i nära samarbete med enskilda organisationer. Webbsajten innehåller bland annat rollspelet Zenit City, ett kalendarium och redaktionella aktiviteter. Zenit Malmö arbetar i samarbete med Malmö Museer, Zenit Sverige och Zenit Stockholm, i samarbete med Kulturhuset.

Inom ramen för dessa överenskommelser har Sida totalt avsatt cirka 35 miljoner kronor. För Zenit Stockholm avsattes år 2004: 8 209 000 kronor, år 2005: 5 976 000 kronor, år 2006: 7 725 000. I snitt har således 7,7 Mkr per år avsatts under avtalsperioden för verksamheten i Stockholm. För Zenit Malmö avsattes år 2004: 2 769 000 kronor, år 2005: 6 534 000 kronor, år 2006: 2 625 000 kronor. Malmöns relativt höga kostnad år 2005 kan härledas till höga ombyggnads- och uppstartskostnader på

Malmö Muséer. I snitt har 4,1 Mkr avsatts under avtalsperioden. För Zenits webbplats har 1 315 000 kronor avsatts under avtalsperioden.

Mot bakgrund av detta beslutade Sida att genomföra en utvärdering av Zenit (se bifogad projektbeskrivning).

2.2 Zenits övergripande syfte och mål

Zenits verksamhetsmål

Enligt överenskommelserna syftar Zenits verksamhet till att:

- Väcka intresse för internationella utvecklingsfrågor
- Ge tillfälle för kunskapsinhämtning om internationellt utvecklingsarbete och förklara Sveriges och Sidas roll i detta arbete
- Vägleda dem som känner personligt engagemang för frågorna och arbetet
- Vara en arena för debatt och en plattform för ungas eget agerande till förmån för Millennieutvecklingsmålen

Effektmål för Zenit Stockholm och Zenit Malmö

I effektmålen för Zenit Stockholm och Zenit Malmö utgår man från antalet unga personer mellan 13–20 år som finns i respektive region (170 000 respektive 115 000). Målet för Stockholm är att 20 procent av ungdomarna årligen skall ta del av någon av Zenits aktiviteter från och med år 2006. Målet för Malmö är att 10 procent årligen skall ta del av någon av Zenits aktiviteter från och med år 2006.

Av dessa ska:

- 90% av dem som deltar i Zenitverksamheten få fördjupad kunskap
- 60% av dem som deltar i Zenitverksamheten vilja engagera sig
- 50% av dem som vill engagera sig ska göra en aktiv handling till förmån för Millennieutvecklingsmålen

Utfall för Zenit Stockholm:

- Studiebesök har under år 2005 och 2006 genomförts av 7 887 respektive 9 263 besökare.
- Kultur och debattarrangemang under år 2006 har besökts av 5663 personer.
- Rådgivningen inklusive en ”Volontär-weekend” har under 2006 använts och besökts av 1008 personer

Utfall för Zenit Malmö:

- Studiebesök har under år 2005 och 2006 genomförts av 3 125 respektive 4 228 besökare.
- Kultur och debattarrangemang har under 2005 och 2006 besökts av 1 249 respektive 1 069 personer.
- Rådgivningen inklusive ”Vad kan jag göra själv-helg” användes och besöktes år 2005 av 203 personer. Under 2006 har rådgivningen integrerats med Kultur och debattarrangemangen och ingår i statistiken ovan.

Effektmål och utfall för Zenit Sverige

Zenitsajten fungerar som ett komplement till de regionala verksamheterna i Sverige. Målet för Zenit-sajten är att antalet besökare ska öka med 20% per år under samarbetsperioden. Sajten hade år 2006 464 983 besökare (från 2005 finns ingen tillförlitlig statistik). Cirka 140 000 av dessa kan dock härledas till oktoberbesök från USA som varade ett några sekunder enligt webbtrends rapport från december 2006. Samma rapport pekar på en nästan obefintlig återbesöksfrekvens och att medianbesökstiden är cirka en minut. Webbtrends rapport är dock under granskning och arbete pågår för att få en mer tillförlitlig webbstatistik.

Effektmål för de övriga Zenit Sverige-aktiviteterna finns inte beskrivna i överenskommelserna utan ska formuleras i de detaljerade verksamhetsplanerna som fastställs årligen.

2.3 Förberedande arbetsprocess

Vid den förberedande arbetsprocessen som genomfördes tillsammans med Zenit och Sida konstaterades att Zenits verksamhets- och effektmål inte är möjliga att utvärdera i sin nuvarande form. Exempelvis handlar ett av målen om att 90 procent skall ha ökad kunskap. Vad innebär ökad kunskap i detta sammanhang? Ökad kunskap om vad?

Följaktligen konstaterades att mål och metoder behöver ses över och vidareutvecklas för att en uppföljning enligt SiRS (Sida Rating System) skall vara möjlig, med konkretisering av uppdrag, syfte, mål och förväntat resultat.

Kravet på utvärderingsarbetet handlar inte endast om att beskriva, analysera och värdera Zenits resultat. Arbetets resultat är dessutom tänkt att leda till en lärandeprocess med utveckling av syfte, mål och förväntat resultat.

2.4 Utvärderingens syfte

Syftet är att göra en genomlysning av Zenits verksamhet för att dra lärdomar av tidigare verksamhet och kunna revidera mål och metoder för framtida verksamhet, samt att ta fram ett repetitivt (kvantitativt) instrument för framtida kontinuerlig utvärdering av och återkoppling till verksamheten. Utvärderingens resultat är tänkt att främst tas till vara av Sida i den fortsatta beredningen av kommunikation med unga i Sverige och Sidas nuvarande båda samarbetsparter kring Zenit.

2.5 Utvärderingens olika delar

Utvärderingen består av tre delar (se bifogat projektdirektiv):

1. En kvalitativ målgruppsstudie
2. Intervjuer för att undersöka närliggande frågeställningar
3. En kvantitativ segmenterings-/klusteranalys

2.5.1 Frågeställningar inför den kvalitativa målgruppsanalysen

Utvärderingen belyser följande frågeställningar:

- Inom ramen för Zenit pågår aktiviteter såsom studiebesök, sajt, rådgivning, seminarier etcetera. Vad leder dessa aktiviteter till? Vilket resultat uppnås?
- De som använder Zenit (såväl ungdomar som lärare), vad använder de Zenit till? Vilken funktion fyller Zenit? Vad av Zenit använder man, och hur använder de Zenit? Hur kommer det sig att de

använder Zenit? Varför använder man Zenit? Löser Zenit något problem, i så fall vilket? Om problemet måste lösas? Varför? Vilka motiv ligger bakom handlandet?

- De som inte använder Zenit använder de något annat för att åstadkomma samma sak? Vad använder de? Hur använder de det? Varför?

2.5.2 Närliggande frågeställningar

Eftersom Zenits och Den Globala Skolans (DGS) målgrupper till stora delar sammanfaller kommer studien också att kunna ge DGS underlag för sitt utvecklingsarbete.

Samtidigt kommer resultatet från målgruppstudien att kunna ge Zenit och Sida indikationer för organiseringen av Zenit och de interna intervjuerna med medarbetare vid Zenit, Kulturhuset och Malmö Museer kommer att kunna ge indikationer på vilka möjligheter till synergieffekter som finns i Zenits samarbete med dem.

2.5.3 Metod och genomförande av den kvalitativa målgruppsstudien

Eftersom syftet med arbetet är att utvärdera Zenits resultat handlar det följaktligen om att *förstå* mottagarnas tolkningsförutsättningar, resonemang, tankar och motiv. Den typ av kunskap vi söker – *förståelse* – får vi genom att lyssna på ungdomar och lärare genom kvalitativa djupintervjuer. (För metodbeskrivning se bilaga.)

Vi har genomfört intervjuer med 36 ungdomar i åldrar mellan femton och tjugosju år och 25 lärare i Stockholm, Malmö och Umeå. Bland dessa har vi både intervjuat ungdomar och lärare som varit på Zenit och som inte varit på Zenit.

Vi har träffat gymnasieelever på följande program: bygg- och fordon, barn och ungdom, frisörer, individuella programmet. Dessutom har vi intervjuat såväl vuxengymnasieelever, folkhögskoleelever som studenter vid universitet och högskola. Ungdomarna är bosatta dels i storstad dels i glesbygd och har såväl svenskt ursprung som invandrarbakgrund.

Lärarna har undervisat i följande ämnen: Samhällskunskap, Historia, Geografi, Matematik, Fysik, Kemi, Svenska, Svenska 2, Engelska, Franska, Ekonomi, Gymnastik och Livskunskap. Vi har dessutom intervjuat lärare på vuxengymnasium och folkhögskola samt två rektorer och en skolsköterska.

Kartlägningsintervjuerna har genomförts med verksamhetsledare och chefer vid Kulturhuset, Malmö Museer, Sida, Zenit Stockholm och Malmö. Syftet var att erhålla ytterligare underlag för utarbetande av intervjuguide och strategiskt urval för den kvalitativa målgruppsstudien och för att kartlägga närliggande frågeställningar.

2.5.4 Frågeställningar inför den kvantitativa segmenterings-/klusteranalysen

Syftet med undersökningen är att kvantifiera den kvalitativa undersökningen om ungdomars och lärares syn på "tillståndet i världen" genom en webbenkät. Kvantifieringen är inriktad på att beskriva hur gymnasieelever och lärare ser på följande huvudfrågor:

- Vilka kunskaper, värderingar & attityder avseende "tillståndet i världen" och bistånds- och utvecklingsfrågor finns (vad tycker man?)
- Vilka beteenden & vanor kopplat till ovanstående finns (vad gör man?)
- Hur pass väl känner man till Zenit och Sida?
- Frågor kring ungdomars mediavanor

2.5.5 Metod och genomförande av den kvantitativa segmenterings-/klusteranalysen

Ett slumpmässigt urval av rektorer på Sveriges gymnasieskolor har rekryterats per telefon. Detta för att få ett urval som är generaliserbart över hela landet. Därför valdes den Zenits deltagarregister bort som urvalskälla, då det där finns en överrepresentation av Stockholms och Malmö elever.

Därefter har dessa rektorer fått i uppgift att i sin tur rekrytera upp till tre av skolans lärare (så kallad ”snöbollsrekrytering”). Dessa lärare ha i sin tur fått i uppgift att:

- dels själva besvara webbenkäten om ”Tillståndet i världen”
- dels låta elever i egna undervisningsklasser fylla i samma webbenkät

Detta arbete har pågått löpande under februari–maj 2007. I analysen ingår svar från 679 elever. Därefter har en så kallad klusteranalys av frågorna i webbenkäten om tillståndet i världen genomförts. Det innebär att ungdomar med likartad svarsprofil grupperas till ett så kallat kluster

Syftet med klusteranalysen är att:

- studera om det finns elevsegment (”kluster”) med väsentligt olika inställning/attityder till aktuella världsfrågor.
- beskriva hur vart och ett av dessa elevsegment skiljer sig åt när det gäller inställningen till världsfrågorna. Som indata i klusteranalysen användes i princip alla attitydfrågor med svarsskala.

2.5.6 Ett processarbete

Arbetet med den kvalitativa målgruppsstudien har delats in i faser med mellanliggande arbetsmöten med arbetsgrupp och referensgrupp för revidering, lärande och integration av studiens resultat.

2.6 Projektgrupp

Sidas Informationsavdelning har varit uppdragsgivare med Elisabeth Berg Khan och Kerstin Back (i avslutningsfasen) som projektledare. Från Zenit har följande ingått i arbetsgruppen: Mikael Botnen Diamant, Linda Harling, Elin Dagerbo, Åsa Larsson, Dick Svedenborn.

Referensgruppen har bestått av: Uwe Bödewadt och Nina Röhlcke från Kulturhuset, Göran Larsson och Birgitta Petrén från Malmö Museer och Christine von Sydow från Sidas informationsavdelning.

Från Communicans AB har Birgitta Birkenfalk och Sigge Birkenfalk genomfört den kvalitativa studien och Jan Nylund från Refina AB den kvantitativa studien.

2.7 Läsanvisning

Ett kvalitativt material redovisas i den språklig form som resultatet först erhöles i (”the natural language”). Det är citaten i sin ursprungliga form som ger den kvalitativa målgruppsstudiens meningsfullhet, trovärdighet och användbarhet. (För metodbeskrivning se bilaga.)

Rubrikerna som återfinns under resultatgenomgången är således empiriska generaliseringar det vill säga de dominerande resonemang vi funnit hos intervjupersonerna. Citaten som följer rubrikerna är således nyckelcitater som får tjäna som en konkret illustration till den empiriska generaliseringen.

Låt oss nu följa vad intervjupersonerna har att berätta.

3 Resultatet av den kvalitativa målgruppstudien i form av empiriska generaliseringar och citat

3.1 Världen, en abstraktion

Världen är för de flesta ungdomar vi samtalat med en abstraktion. Det är något de ser på TV eller läser om i tidningen, på Internet eller i läroböcker. Påtagligt ofta är det mentalt långt till andra delar av världen. Världen är ett abstrakt begrepp och fenomen.

Världen utanför kan för vissa ungdomar vara alldeles i närheten, till exempel korridoren eller cafeterian där de teoretiska eller de praktiska programmen håller till, ” stället där ’Helenelundarna’ går” eller nästa kvarter.

Ungdomarna saknar påtagligt ofta ord och sammanhang för att göra globala frågor konkreta och begripliga. Det är dessutom inte frågor som spontant kommer upp, vare sig vid samtal med ungdomar eller med deras lärare.

Påtagligt ofta uppstår en lång tystnad efter inledningsfrågan: *Hur ser du på världsläget?* Men efter att ha fått ”värma upp” med andra frågor som helt enkelt: *Hur är läget?* börjar resonemangstrådar att bli synliga. Det som spontant nämns handlar då om andra länder.

3.2 Det talas om andra länder

De fenomen som konkret existerar för ungdomarna är andra länder. Det är specifika länder som nämns av ungdomar som varit ute i världen och rest. Det är främst charterresor i europeiska länder eller exempelvis ett utbytesår i USA.

Några få ungdomar har rest i ett fattigt land. En elev i årskurs 2 på samhällsvetenskaplig linje berättar:

”Jag åkte till Indien och hälsade på min farbror. Han visade oss allt, från misär till det fina området. De fattiga bodde i kloaker under en bro. Det var så tungt, jag kände mig så skyldig. Jag var den tjocke vite mannen. Vi lever verkligen i en skyddad värld.”

Men detta synsätt är han ensam om. Av de som gjort en resa i ett fattigt land är det följande resonemang som dominerar:

”Vi reste till Sydafrika och det var helt fantastiskt. Jag trodde att fattiga människor skulle vara bittra men de visade sådan värme. De öppnade upp och vi fick verkligen kontakt. Det var häftigt att uppleva att man inte behöver ha det gott bra ställt materiellt. De visade sån glädje och värme. Det var omtumlande.”

3.3 Om Europa talar man knappt ...

Det är värt att notera att även Europa tycks ligga långt borta. Europa och EU-frågor tas inte heller upp spontant i ett samtal, trots den öppna ingångsfrågan.

3.4 Om Afrika talar man som om det vore ett land

När ungdomarna resonerar om fattiga länder är det tillståndet i Afrika som nämns och då talar man om Afrika som om det vore ett land. Ett citat får illustrera hur de flesta ungdomar resonerar kring Afrika:

”I Afrika blir det bara värre och värre. Det är krig överallt och så har de sådana problem med hiv/aids. Folk dör som flugor.”

3.5 Det är krig i övriga världen

Detta oavsett bakgrund och social tillhörighet, ålder och linje på gymnasiet så är det hoten som världen står inför som dominerar resonemanget. Det överskuggade hotet mot tillståndet i världen är de krig som pågår.

Några röster får illustrera hur man resonerar:

”Det blir mer och mer krig för varje dag.”

”Det är kaotiskt just nu. Det är inget världskrig, men det pågår en massa små eländigheter. När jag tänker på världen så tänker jag på krig. Tittar man på CNN så är det kriser 24 timmar om dygnet. Det ser mörkt ut just nu faktiskt.”

”Framför allt är det för mycket krig. Jag är inte nöjd med situationen. Människor svälter och dör i sjukdomar helt i onödan.”

3.6 ... och det är Bushs fel

Orsaken till att det är som det är, tycks vara den amerikanske presidenten George Bush. Många intervjupersoner har sett Michael Moores filmer, man nämner till exempel Fahrenheit 911. Andra har i skolan studerat ett land till exempel Nicaragua och har granskat USA:s agerande där. Samtliga drar samma slutsats:

”Det är Bushs fel. De vill ha oljan i Irak. Det är kollisionkurs mellan muslimernas sätt att leva och västvärldens sätt att leva. Bush borde avgå, det amerikanska folket borde sparka honom.”

Många invandrare har erfarenhet av krig som har med USA att göra. Därför präglas deras resonemang av familjens erfarenheter.

3.7 När jag tänker på miljön, får jag ångest och panik

Miljöförstöringen och den globala uppvärmningen finns också på agendan som ett dominerande hot mot världens tillstånd. Det vi hör från nästan alla som tar upp miljöaspekten är:

”Det är något konstigt med vädret.”

Andra ungdomar resonerar så här:

”Det är deprimerande med växthuseffekten. Vi förstör vår värld men ingen gör något. Vi skiter i naturen för att tjäna pengar. Vi tror att vi är det smartaste djuret, men djur har mer överlevnadsinstinkter än vi. De våldtar inte och krigar inte. Vi är så trångsynta. Vi fattar inte så mycket.”

”I Sverige har vi väl börjat inse att vi måste ta hänsyn till miljön, vi sopsorterar ibland, men har framför allt inte lika mycket förpackningar som i England. Jag fick åtta små chipspåsar i en stor påse. Det var så mycket papper. De återvinner ingenting. Men vad spelar det för roll att vi kommit en bit. Tänk dig när alla som bor i Asien, i Kina och i Indien skall börjar köra bil. Det är inte långt kvar förrän världen är helförstörd. Vi har en överbefolkning som alla vill ha samma standard. Tänk dig det. Jag går omkring och är orolig.”

3.8 Det är orättvist!

När ungdomar resonerar om förhållandet mellan rika och fattiga länder dominerar följande resonemang:

”Det är orättvist. Att vi ska ha det så bra om man jämför med de fattiga i Afrika till exempel. Det är orättvist och det är inte schysst. Ingen tycker att det är schysst som det är.”

Det är intressant att jämföra ungdomarnas resonemang med de vuxna lärare vi samtalat med. Många lärare landar istället i slutsatsen att det verkar hopplöst. Med mer kunskap och livserfarenhet tenderar alltså inställningen bli alltmer uppgiven.

3.9 Globalisering innebär att folk blir arbetslösa

Man skulle kunna anta att begreppet globalisering skulle ha positiva konnotationer hos ungdomar idag, men begreppet tycks ha följande innebörd:

En gymnasieelev i årskurs 3 berättar:

”... arbetet flyttar till andra länder och att svenskar blir arbetslösa. Vi får det sämre och andra får det bättre. Men vi borde kanske kunna utveckla nya grejer förstås, satsa på ny teknik och sånt. Men alla kan ju inte få jobb inom sånt.”

3.10 Velfärd är en begränsad resurs ...

Ett citat får illustrera de tankegångar som förs kring resurser:

”De får jobb i Kina och det läggs ner fabriker i Sverige. Folk blir arbetslösa här. Fattigdom kommer alltid att finnas. När några får det bättre, får andra det sämre.”

Detta är en förklaring till resonemanget att fattigdomen alltid kommer att bestå, för att några ska få det bättre måste andra få det sämre. Och eftersom de rika inte vill få det sämre kommer fattigdomen att bestå.

3.11 Om fattigdom ...

Några röster får illustrera de olika resonemang kring vad fattigdom tycks innebära för de ungdomar vi samtalat med:

”Jag tänker på Afrika, hyddor, kåkstäder, barn som går långa sträckor till skolan och stora magar. Att folk inte har mat, kläder, ett hem. Att man svälter.”

”Fattigdom är när man inte är säker i samhället. När man går omkring och är rädd om man skall leva när solen går ned.”

”Att vara fattig handlar inte bara om att man har mindre än en dollar om dagen att leva på. Det handlar om att man inte ser en framtid varken för sig själv eller sina barn. Det handlar om värdighet också, att inte behöva prostituera sig för att äta sig mätt.”

När det gäller fattigdomens orsaker vet man lite. Vi kan konstatera att ungdomarna ser vissa samband, känner till vissa samband, men de är på en förhållandevis konkret nivå. Det är enkla förklaringsmodeller som råder: det är Bush, krig, korruption, torka. Vi hör inga orsakssamband och konsekvenserna av problemen med till exempel hiv/aids är inte självklara.

3.12 Det jag gör, gör ingen skillnad

Bland de unga vi träffat är finns knappast någon handelsetisk diskussion. Några intervjupersoner resonerar som följer:

”Man borde bry sig. Man borde tänka på vem som sytt skorna eller jeansen.”

”Skulle man bry sig om vem som sytt ens kläder då skulle man få gå naken.”

3.13 Skänka pengar är det man kan göra

När ungdomarna resonerar kring vad man kan göra nämner de att man kan ha ett fadderbarn, skänka pengar till en organisation eller bli månadsgivare.

”I högstadiet gjorde vi Operation dagsverke. Vi skänkte pengar till Gambia. Varför gör vi inget nu?”

Man tycks mena att orsaken till fattigdomen i utvecklingsländerna beror på strukturella problem. De problem som nämns är världspolitiken, men också handelshindren, landägarförhållanden i de fattiga länderna och korruptionen. Dessa strukturella problem är inget vi som enskilda individer kan påverka. Det som står till buds är alltså att skänka pengar.

3.14 Biståndet tycks försvinna på vägen

Ungdomarna uttrycker nästan med en mun att bistånd och pengar som skänks till olika organisationer inte kommer fram.

Några röster får illustrera hur man resonerar:

”Det vet man ju, att det vi skickar ut går till vapen och sånt. De försvinner i korruption. Vad är det som kommer fram? Jag vet inte. Våldigt lite tror jag. Jag ser inte att pengarna hjälper någonstans i alla fall. Det blir bara värre och värre.”

”Vi skänker pengar men det händer inget. Det skickas mycket pengar, men det händer inget. De försvinner pengar på vägen. De försvinner i frakter, i lön, till vapen och sånt. Skickar man kläder så försvinner de.”

3.15 De globala utvecklingsfrågorna ligger inte högt upp på intervjupersonernas agendor

Vi har nu fått ta del av de tankegångar och resonemang ungdomar för när de resonerar kring tillståndet i världen, men vi kan åter konstatera att de globala frågorna är abstrakta och ligger inte naturligt högt upp på agendan för de intervjupersoner vi träffat. Låt oss då undersöka skälet till att det förhåller sig på det sättet. Det är viktigt att påpeka att internationella eller globala frågor på intet sätt är ointressanta för intervjupersonerna. Det är alltså inte en lågengagemangsfråga det vill säga en fråga som är ointressant, utan det är andra frågor som har högre prioritet. Det är framför allt kompisar, killar/tjejer, familj och frågor som har med ungdomarnas framtid och utveckling att göra som har prioritet.

3.16 På teoretiska linjer tar skolarbetet mycket tid och kraft

På vissa gymnasier kräver skolarbetet elevernas mesta tid och kraft. Ibland krävs det till och med MVG i de flesta ämnen för att överhuvudtaget komma in på det gymnasium man vill gå. Eleverna är ofta mycket ambitiösa och det är närmast ett krav att prestera bra studieresultat.

En elev i årskurs 3 berättar:

”I ettan var allt jättekul. Tvåan och trean har varit urjobbiga. Det går inte ens att vara sjuk. Jag går till skolan fast jag är sjuk, för annars halkar jag efter. Jag kan läsa sex timmar matte om dagen och det räcker ändå inte.”

Andra berättar om skolans organisation:

”Alla lärare tycker att deras ämne är viktigast. Allt kommer alltid på en gång och de kräver mer och mer. Jag har slutat med fritidsaktiviteter för att hinna med skolan. Vi ska plugga till proven, hålla föredrag, skriva rapporter och läsa böcker. Lärarna har dålig planering och talar inte med varandra. Allt kommer på en gång. Jag blir jättestressad.”

En lärare kommenterar läget:

”Om jag ser till mina elever, så är det så mycket gymnasieelever skall hinna med idag. Idrotten får så stor plats i många elevers vardag och jag har duktiga tjejer som stressar ihjäl sig. Vi har en flicka i ettan, hon fick inte bara magkatarr utan magsår. Det ligger ju i tiden att ständigt göra utvärderingar, att kartlägga. Tyvärr kartlägger vi hur de mår, men man gör inget för att förbättra läget. Slutsatsen av utvärderingarna är att det är så mycket som inkräktar på privatlivet, säger eleverna. Skolan är en sak som inkräktar på privatlivet. De hinner inte träna så mycket som de vill, de hinner inte jobba. Så många saker som ungdomar som går på gymnasiet skall hinna med. De som jag upplever som lugna och trygga vågar välja. De väljer en aktivitet, en sport eller att spela ett instrument. De har fått med sig en trygghet hemifrån, så tolkar jag det. De har fått respekten, fått känna respekten från omgivningen. De känner sig ganska lugna och trygga. Är man det så orkar man kanske välja i olika situationer. Det handlar om att bygga upp ungdomar som är så starka som möjligt. Som har fått öva sig i att välja. Det ger dem en självbild som är realistisk.”

3.17 Går man en praktisk linje ”hänger” man med kompisar

Ungdomarna på praktiska linjer talar om att man ”hänger”:

”Man är med kompisar på internetcafé. Vi spelar Counter Strike. Det är ett krigarspel mellan poliser och terrorister. Vi spelar i lag. Vi kan mötas på Internet. Vi kan möta dig i Stockholm om du vill. Terroristerna är som Rambo. Där hänger vi jämt.”

Oavsett om man är tjej eller kille så ”hänger” man på en lokal i närheten och umgås med kompisar på något sätt. Man kan också mötas på Internet, och då är det inte Lunarstorm som gäller utan den lokala varianten. Kvarterets Lunarstorm så att säga. I Umeå kallas den lokala mötesplatsen på Internet för Apberget.

3.18 Är du flicka från Somalia har du garanterat mer än fullt upp

Ungdomar kan dessutom ha så fullt upp vid sidan av skolarbetet att de somnar på lektionerna. Ungdomar med invandrarbakgrund behöver hantera två världar; de ska hantera de kulturella skillnaderna mellan familjens ursprungskultur och den svenska, vilket inte är lätt. En somalisk flicka berättar att den enda platsen hon kan vila är i skolan, arbetet med att sköta hem och familj tar all tid och kraft. Hennes mor är avliden, vilket innebär att huvudansvaret för hem, familj och barn nu vilar på denna 17-årigs axlar.

3.19 Man kan somna på lektionerna av andra skäl ...

Andra ungdomar vittnar om en stark känsla av meningslöshet. De uttrycker:

”Vad är meningen? Jag är trött på skola och allt. Alla bara tatar. Jag vill spela gitarr, det är det jag vill göra. Jag orkar bara inte med skolan. Det är för jobbigt.”

3.20 En liten, engagerad och självgående grupp har de globala utvecklingsfrågorna på sin agenda

Denna engagerade grupp återfinns inte sällan på några av våra folkhögskolor. Eller på universitetens linjer med internationell inriktning. Ofta är det kvinnlig dominans på dessa linjer. Från en högskola i landet berättar man att det är 95 % kvinnor på linjen för Mänskliga Rättigheter. (MR). Man tycks vilja åka ut i världen för att göra en insats, ”göra världen bättre”. Denna grupp ger uttryck för stark samhällskritik. De ifrågasätter hela vårt samhälle och vårt sätt att leva.

En engagerad ung man, 23 år, berättar:

”Jag läser mänskliga rättigheter, men är djurrättsaktivist. Man kan inte ge sig hän åt allt, man får sälla i frågorna. Jag är också med i Röda Korsets ungdomsförbund. Vi driver ett toleransprojekt. Vi är nio ledare som tar oss an femton elever från ett gymnasium. Jag skall också driva en studiecirkel om främlingsfientlighet. Vi skall ta oss an folkmordet i Rwanda och planerar att resa dit.”

Andra engagerade ungdomar tycks inte känna sig behövd i vårt eget land och har svårt att se vad deras kraft och energi kan göra för nytta här. Deras känsla bottnar i ett stort och djupt behov av att känna sig behövd.

En engagerad ung kvinna, 23 år, berättar:

”Jag fick undervisa i engelska i Tanzania. Det var helt fantastiskt. Mina elever längtade till mina lektioner, deras ögon strålade som det gör på tvååringar hemma i Sverige. Jag var 21 år och följde med min kompis till Tanzania. Hon skulle göra sin MFS (Minor Field Study). Jag ville ut och resa så jag följde med. Jag kände att jag gjorde något på riktigt, något som betydde något för mina elever.”

3.21 De som åkt ut i världen vittnar ...

Reflektioner från en av de beresta ungdomarna:

”När jag nu så här i efterhand tänker på att jag arbetade på ett barnhem, eftersom jag ville hjälpa de föräldralösa barnen kan jag undra vad det gjorde med dem att ännu fler vuxna, som de är beroende av, stannar en kort tid för att sedan försvinna. Vad de gjorde med självkänslan hos de redan utsatta barnen, törs jag inte ens tänka på. Jag tveksam till det idag. Visst hjälpte jag till, på ett konkret plan. Men i ärlighetens namn, den som verkligen fick ut något, det var jag. Eftersom jag både fick en historia att berätta och dessutom kunde säga att jag gjort en insats, jag åkte ut för att göra världen lite bättre.”

3.22 Resorna ut i världen blir en del av ett identitetsskapande

Resorna tycks ha djupa existentiella dimensioner och innefattar de livsfrågor människan alltid ställt sig, nämligen innebörden i vad det innebär att vara människa. Tanken är att människan: ”måste lämna sig själv för att finna sig själv”, vilket är den djupaste innebörden i bildningstanken, menar pedagogen Bernt Gustavsson i *Bildning i vår tid*. (Gustavsson 1996).

Vi känner igen temat från skönlitteraturen: resan, äventyret, uppbrottet och hemkomsten. Det är ett ständigt återkommande tema. Människan bryter upp hemifrån och far ut i världen. Därute gör hon nya erfarenheter, hon möter det okända, det som är henne främmande och annorlunda. Med dessa erfarenheter kommer hon hem igen, förändrad men ändå densamma.

Tidigare i historien gjordes klassiska ”bildningsresor” av unga män och kvinnor som levde under gynnsamma förhållanden. Då gick bildningsresorna till länder, där kulturen antogs ha sitt ursprung.

En 17 årig ung kvinna får illustrera dagens tankegångar:

”Ut i världen ska jag. Jaga sånt man inte sett eller gjort. Det handlar om att resa till Afrika till exempel till exotiska länder. Se saker jag inte har gjort tidigare. Uppleva något annat.”

I våra dagar är det vanligare att resorna går till främmande världsdelar som Asien och Afrika. Det som tidigare var främmande i de europeiska länderna har nu blivit alltför bekant. Man söker det främmande någon annanstans, längre bort. Äventyret finns i det obekanta, i att göra helt nya erfarenheter.

Vi kan konstatera att dessa engagerade ungdomar använder resorna för att få perspektiv på den egna vardagen och tillvaron. Resorna innebär starka upplevelser och ungdomarna får med sig en historia att berätta. Dessa historier tycks vara en del i ett identitetsskapande. Resorna ut kan ses som en del i skapandet av den egna personligheten. Det handlar om en rörelse. Ungdomarna bryter upp från det vardagliga, ger sig ut i det okända och främmande för att sedan föra tillbaka nya erfarenheter till sig själv.

3.23 Var är ungdomarna?

Sammanfattningsvis är ”världen” en abstraktion för de flesta ungdomar vi intervjuat. De saknar ofta ord och sammanhang för att göra de globala utvecklingsfrågorna greppbara och konkreta. Intervjupersonerna tecknar en mörk bild av de fattiga länderna och utvecklingen i framtiden, en bild förmedlad framför allt via media.

Materialet pekar också på att det samtalet kring globala utvecklingsfrågor ligger långt borta för de flesta intervjupersonerna och att det framför allt är skolan som *eventuellt* lyfter fram de komplexa globala utvecklingsfrågorna.

Låt oss därför undersöka vem som spelar roll för lärandet i globala utvecklingsfrågor idag.

4 Skolan ser till att man *eventuellt* lär sig något om globala utvecklingsfrågor

Trots att många intervjupersoner nämner filmer och dokumentära program på TV som en kunskapskälla, tycks det trots allt vara skolan som ser till att ungdomar fördjupar och nyanserar de globala frågorna. Världen får gestalt när man i skolan får möjlighet att själv arbeta och tränga in i ett ämne. Det sker genom till exempel ett projektarbete om ett fattigt land i världen. Vi hör också exempel på tematiskt arbete, till exempel hiv/aids, mänskliga rättigheter, FN:s arbete, jämställdhet eller konflikter i världen etcetera.

En elev gymnasieelev i årskurs 1 får illustrera vad han sett i sitt arbete om Afghanistan:

”Det jag tog med mig från projektarbetet var att jag fick upp ögonen för kvinnornas ställning i de muslimska länderna.”

4.1 Skolan är inte orsaken, utan det är på den enskilda läraren det beror

Eleverna i den svenska skolan är idag en del av världen enligt läroplanerna för grundskola och gymnasium. Många har utländsk bakgrund och eleverna möter därför olika språk- och kulturyttringar.

Världens länder blir sammanflätade av ömsesidiga, inte minst ekonomiska beroenden. I läroplanen för grundskolan (Lpo 94) framhålls att de internationella och globala perspektiven bör genomsyra undervisningen i grundskolans alla ämnen:

”Ett internationellt perspektiv, slutligen, är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser”

I kursplanerna för SO-ämnena framhålls vikten av att undervisningen fördjupar elevernas kunskaper om globala sammanhang och globala utvecklings- och överlevnadsfrågor. Det är inte ungdomarna som väljer om ungdomarna talar om tillståndet i världen, det beror på läraren.

Världen finns i skolan och skolan finns i världen, sägs det, men det är inte på skolan och dess läroplan det beror visar studiens resultat. Om ungdomar får möjlighet att fördjupa sig i frågor om globala förhållanden beror helt och hållet på den enskilda läraren. Det finns en tankemodell som säger att det är på respektive linje det beror om intresse finns för globala utvecklingsfrågor. Att till exempel eleverna på samhällsvetenskaplig linje är intresserade av globala frågor, medan till exempel eleverna på praktiskt orienterade linjer skulle vara ointresserade. Materialet visar att det beror på den engagerade enskilda läraren om ämnet överhuvudtaget behandlas i undervisningen.

4.2 Det är framför allt lärare i Samhällskunskap och några få andra som talar om globala utvecklingsfrågor

Det finns i Sveriges skolor ett antal eldsjälar, det vill säga engagerade lärare som arbetar med att föra in de globala utvecklingsfrågorna i undervisningen.

En lärare i Samhällskunskap och religion berättar:

”Samhällskunskapen är ett krävande ämne. Att ständigt hålla sig underrättad om det som händer. Vi får så lite fortbildning, en ’Uppsala-kurs’ kostar 6–7 000 kronor. Man får hålla sig informerad på annat sätt, man får sköta sin fortbildning på egen hand. Några dagstidningar blir det om dagen, en riks- och en lokaltidning. Tidskrifter och nyutkommen litteratur. Jag följer också ett par radioprogram, Konflikt på lördagsmorgonen och God Morgon Världen på söndagar. Det blir också Människor och tro och Filosofiska rummet. Det blir också dokumentärer och film på TV. Även om jag inte använder det direkt i undervisningen så är det min väg till fortbildning. Man har ju fått lära sig att anpassa sig till de ramar som finns. Internationella frågor är det mest intressanta och det är intressant att hålla sig uppdaterad kring vad som händer i världen. Det är därför man jobbar med ämnet samhällskunskap, men det tar mycket tid.”

För dessa engagerade lärare består fortbildning i att man håller sig à jour med det som händer. Man läser dagstidningar och lyssnar på radio för att hitta nya infallsvinklar och input till samtal och arbetsområden. Ibland organiserar man också resor till exempel utbytesresor med vänskolor i andra länder. Dessutom engagerar man sig i elevdemokratier på skolan eller också hittar man engagerade föreläsare (till exempel från Föreningen för rättvisemärkt, Peace Quest) eller anordnar studiebesök (till bland annat Zenit). Vi skulle vilja påstå att dessa engagerade lärare har en väsentligt större arbetsbörda än sina kollegor. Det skall dessutom påpekas att detta arbete oftast sker utan ekonomisk ersättning.

I Sveriges skolor tycks således den traditionella uppdelningen i ”mjuka” och ”hårda” frågor bestå. Ofta är det läraren i samhällskunskap, Svenska eller Svenska 2 som behandlar det globala perspektivet som betraktas som en ”mjuk” fråga.

En biträdande rektor kommenterar läget:

”Det är märkligt att den traditionella uppdelningen i mjuka och hårda frågor består. Men så är det i praktiken. Som om inte NO-frågor det vill säga frågor om energi och resursfördelning är värderingsfrågor. Jag har några få lärare som aktivt arbetar med de globala frågorna. Nej, jag skulle säga att de globala frågorna inte finns i praktiken. Vi ser inte i vår värld att EU eller det internationella perspektivet påverkar oss i vardagen. Det är inte politiskt korrekt att säga så, men det är så i praktiken, om jag skall generalisera.”

En lärare i franska kommenterar:

”Jag undviker sådana här frågor. Samhällskunskap är jobbigt. Man måste engagera sig i omvärlden, organisera saker, det är inte min styrka. Jag gräver ned mig på min kammare till exempel så älskar jag latin, ett dött språk.”

4.3 Det finns dock lysande undantag ...

En lärare i engelska berättar om hur hon utvecklat sin undervisning efter att ha arbetat i lärarlag med en samhällskunskapslärare engagerad i globala frågor:

”Man måste fråga sig varför vi läser engelska. När vi reser ut i världen och träffar människor måste vi också förstå varför världen ser ut som den gör. Det koloniala arvet är utgångspunkten. Vår undervisning måste återspegla vår multikulturella värld. Vi kan inte längre fokusera på Shakespeare, på att bläddra i lexikon. Världen är inte som det var för 30–40 år sedan. Innehållet i vår undervisning återspeglar inte alltid vårt underlag, våra elever. Idag jobbar jag med 'Postcolonial literature'. Jag jobbar med litteratur från hela världen. Mitt ämne närmar sig faktiskt samhällskunskapen. Den andres perspektiv är viktigt vid läsning. Det är ju det man tränar när man läser. Att 'se' med en annan människas glasögon. Vi talar sedan mycket om maktförhållanden. Eleverna inser t o m. maktförhållandena i skolan. De får göra observationer kring maktförhållandena i klassrummet. De studerar elev-lärar förhållandet. Elev-elev. Hur killar behandlar tjejer. Nu förstår jag varför det finns mobbing, inser vissa elever. En av mina elever konstaterade, klassrummet är ett makt-rum.”

4.4 De flesta vuxna tar inte ställning, menar ungdomarna ...

Ungdomar uttrycker en frustration över att så få lärare och andra vuxna tar ställning:

”Min pappa klagar på oss och säger att vi är så svart-vita, men de säger bara å ena sidan, å andra sidan. Vuxna tar inte ställning.”

4.5 Det är jobbigt att ta ställning, svarar lärarna ...

”Det är jobbigt att ta ställning. Jag kan diskutera, vända och vrida på allt. Se det positiva och negativa. Humöret avgör vad jag gör för val. Det är jobbigt att ta ställning.

F. Hur menar du då?

Jag lever i en ungdomsvärld. Hemma och på jobbet. Det tär. Jag behöver akademiska studier. Känner mig trött. Det är jobbigt att ta ställning och göra val. Att ständigt vara en förebild.

F. Hur menar du då?

Ungdomarna står med så många val. Vad ska jag göra? Vem ska jag vara? Vem vill jag bli? Prioritera säger jag, både på jobbet och hemma. När de har prioriterat att inte ta ansvar, vill de gärna lägga ansvaret utanför sig själva. Jag vill inte vara där och sopa. Jag får dåligt samvete, jag gör det ändå. Det kallas för curling. Sur på mig själv för att jag gör det.”

4.6 Skolarbetet förstärker en redan mörk bild

I skolarbetet behandlas till exempel hiv/aids, FN, konflikter i världen, mänskliga rättigheter, WTO, arbete med enskilda länder etcetera. Vi har tidigare konstaterat att ungdomar generellt har en mörk bild av utvecklingen i världen och i skolarbetet förstärks denna mörka bild ytterligare.

En gymnasieelev i årskurs 2 berättar:

”Hela höstterminen jobbade vi med hiv/aids tema. Vi analyserade olika länder. Alla fick olika uppgifter att fördjupa sig i. Jag skrev om sprutnarkomaner. Vi har fått jobba mycket med samhällsproblem.”

Två lärare i Samhällskunskap kommenterar:

”I B-kursen i Samhällskunskap har vi jobbat med FN som maktbärare. Vi har tittat på konflikter av olika slag. De har individuellt fått titta på en konflikt och undersöka vad FN gjort. De är upprörda över att det inte finns någon domstol som har makt, som kan göra något. USA kan göra det de tycker, alla länder agerar som de vill. FN är en viktig aktör, men har svårt att göra något. Det har nog landat i en uppgivenhet kring att det är så svårt att förändra. Arbetet har inte lett till någon framtidstro i alla fall.”

”Det är lätt att fastna i problemen. Vi talar om diskriminering, världsläget etcetera. Man glömmer bort åtgärderna. Vi stannar vid eländet och kommer inte vidare. Det blir en negativism.”

4.7 ”Långa graviditeter” måste till om insatsen skall ge något resultat

Som vi redan konstaterat ligger de globala frågorna långt borta och detta får konsekvenser för skolarbetet.

En lärare berättar:

”Om man jobbar med globala frågor så ska man tänka långsiktigt. Man behöver tänka och jobba igenom det område man ska förbereda. Det ska vara lång förberedelsestid. Det ska vara ’långa graviditeter’. Ska man göra något krävs det förberedelser och uppföljning för att insatsen skall ge något som helst resultat.”

4.8 Samtal är vägen till lärande och insikter

Eftersom de globala utvecklingsfrågorna är abstrakta och ligger långt borta är det alltså genom samtal och reflektion man skapar möjlighet till lärande och insikter om globala hot och möjligheter. Det är samtal och reflektion som skapar förutsättningar för förståelse av de förhållanden och mekanismer som ökar respektive minskar klyftorna mellan fattiga och rika.

4.9 Dessa samtal är en bristvara idag ...

I materialet kan vi konstatera att de öppna samtal som krävs för att problematisera och konkretisera de komplexa globala frågorna pågår i väldigt liten utsträckning. Utom hos den lilla engagerade grupp vi nämnt ovan, där dessa samtal uppfyller deras vardag. Men de ungdomar som inte är självgående behöver alltså ”kommenderas”. Detta sker idag genom skolans försorg inom ramen för engagerade lärares undervisning. Övriga lärare behöver alltså stöd och hjälp med att skapa detta samtal.

Låt oss nu fokusera på vad de intervjupersoner som varit på Zenit har att berätta om vilken roll Zenit fyller.

5 Det är berättelserna och samtalen hos Zenit som berör

Det är instruktörernas berättelser och samtalen som fördes på Zenit som gjort störst intryck på besökarna. Lärarna kommenterar att instruktörerna på Zenit konkretiserar utvecklingsfrågorna.

Några lärarröster får illustrera:

”Det bästa är att instruktörerna på Zenit personifierar utvecklingsfrågor. De berättar historier och visar bilder. De är globala utvecklingsfrågor personifierade. Det är en ung person som berättar en historia och historierna fångar ungdomarnas intresse. Det är samtalet som är det viktiga.”

”De har förmågan att göra ämnet spännande. De har personliga erfarenheter som är viktiga. Historier vi inte kan ge i skolan. Vi i skolan kan ge de stora dragen, det teoretiska. De hjälper oss att koppla de teorier vi tillhandahåller i skolan till en konkret vardag.”

Vi hör också från eleverna som varit på Zenit att instruktörerna gjort intryck. ”Den där tjejen som berättade att hon varit i Uganda.”

Ungdomar möter alltså en ung person som så att säga vandrat före. En person som har hittat en hållplats. Vi lär oss att bli vuxna genom samtal, lyssnande till berättelser från någon som vandrat före och kan berätta om hållplatserna på vägen. Det är genom berättelser vi lär oss om livet och världen.

En gymnasieelev i årskurs 2 berättar:

”Jag blev sugen på att upptäcka världen. Den där Ume-killen hade varit biståndsarbetare. Han berättade vad han hade gjort och visade oss hur man kan ta sig ut i världen. Jag blev intresserad av hans historia.”

Genom Zenits instruktörer tar världen gestalt och får liv— världen förblir annars en abstraktion, något man ser på TV, eller läser om i tidningen.

Utvärderingens resultat visar att dokumentärer har stor genomslagskraft. Dokumentära berättelser fångar oss, berör och får därmed stor genomslagskraft. En majoritet av intervjupersonerna har till exempel sett Michael Moores Fahrenheit 911.

5.1 Zenit för ett horisontellt, inte ett vertikalt samtal

Lärarna berättar att Zenits instruktörer är duktiga på att ”fånga gruppen” och skapa ett bra samtalsklimat. Instruktörerna bidrar till att få igång ett ”horisontellt samtal”. Eleverna vet dessutom att i ett samtal hos Zenit blir deras insats inte betygssatt, därför vågar de tänka högt utan krav på att i förväg ha formulerat rätt eller fel svar.

En lärare berättar:

”Det är ibland svårt för oss lärare att få igång samtal som det inte finns ett facit till. Eleverna är också ovana vid att föra samtal som inte har ett rätt eller fel svar. Betygshetsen finns där. Eleverna tror att vi värderar dem hela tiden.”

5.2 Zenit får utrymme trots att det är ”trångt i skolans tambur”

Många myndigheter och frivilliga organisationer har informationsarbete i Sveriges skolor på sin agenda. Den dominerande tankemodellen hos dessa aktörer tycks vara att påverkansinsatser måste ske tidigt i en människas liv, eftersom hennes värderingar grundläggs tidigt i livet. Denna tankemodell kan jämföras med den miljöpsykologiska forskning som pekar på att individens tänkande och beteende på

miljöområdet (som är en närbesläktad fråga) varierar beroende på situation och kontext och inte beror på attityder och värderingar. (Sjödén, 1999)

På grund av den dominerande tankemodellen som nämnts ovan blir därför skolan en naturlig arena för dessa aktörers påverkansarbete. Många aktörer knackar följaktligen på skolans dörr och konsekvensen blir att det är ”trångt i skolans tambur”.

Ett studiebesök vid Riksdagen tycks vara det man i första hand prioriterar i arbetet med Sveriges statskick. Zenit är nästa prioriterade aktivitet utanför skolans domäner bland de lärare som besöker Zenit.

5.3 Då Sida är en organisation utan eget syfte eller ”dold agenda” litar man också på Zenit

Bland lärare är Zenit en trovärdig avsändare på grund av att de har Sida i ryggen. Det borgar för en kvalitet och en opartiskhet som man uppskattar. Zenit är inte ännu en i raden av frivilligorganisationer som jagar medlemmar.

5.4 Även på ett studiebesök på Zenit ges alltför lite tid till samtal

Inledningsvis ägnas tid åt värderingsövningar för att skapa ett bra arbetande klimat och för att bygga viss förståelse för rollspelet Zenit City, men efter rollspelet tycks det inte alltid finnas tid till uppföljning.

En lärare resonerar:

”Jag tror mindre på övningar och mer på samtal. Man borde få komma tillbaka. Att vi går dit flera gånger och att det finns en progression. Så här ser det ut i stora världen. Detta arbete görs. Hur ska man förhålla sig till världen? Att dessa frågor ställs. Att synliggöra hur vi alla kan hjälpas åt. FN:s arbete på den stora övergripande nivån till vårt eget konkreta, vårt eget projekt 'Vårt globala ansvar' med vår vänskola på Sri Lanka. Det är ett synsätt man måste jobba med. Jag tror på FN, att Sverige och Sida arbetar genom FN. Att vi lär oss samarbeta länder emellan. FN är inte starkare än sina medlemsländer. Så är det på den övergripande nivån. I vår vardag handlar det om att lära oss samarbeta i klassrummet. I klassrummet har vi klassråd. Ibland är det kaos och då händer det ingenting, man får hålla på. Det är råddigt och det är kaos, så ser verkligheten ut. Det är en process och man får hålla på och inte ge upp. När eleverna skall komma fram till någonting är det nödvändigt med kaos, menar jag. Man måste inventera vad som finns innan man kan komma vidare. Ibland blir inte resultatet så bra. Ett exempel är när klassen skulle komma överens om vilken film vi skulle se. De bestämde en film efter en mycket lång process. Den visade sig vara helt värdelös. Det är en process.”

5.5 Det är rollspelet Zenit City som får störst utrymme

Tidsmässigt är det rollspelet som dominerar studiebesöket.

Några lärare berättar:

”Kommer man till Zenit borde inte spelet vara i fokus. Samtalet borde vara i fokus och det är fattigt på reflektion efteråt.”

”Eleverna tyckte att det var spännande. Men jag tycker ofta att det är svårt att få ungdomarna att generalisera från en händelse till att det ska gälla något annat. De drar inga medvetna slutsatser. När jag använder bildspråk, till exempel i ämnet religion, skulle jag undervisa om Israel och Juda rike. Jag illustrerade med hjälp av en limpa som jag delade. Det enda de kom ihåg var limpan. Det är helt meningslöst.

Rollspelet Zenit City tycks vara ett mål i sig, inte ett medel för att öka förståelsen för vilka förhållanden som ökar respektive minskar klyftorna mellan fattiga och rika. Låt oss undersöka skälet till detta.

5.6 Zenit City ställer *alltför* stora krav

Rollspelet Zenit City ställer stora krav. En lärare berättar:

”Zenit är för de redan engagerade, mina elever som är ovana vid frågeställningarna är svårare att nå. De når inte ända fram, inte med mina elever i alla fall. Det blir rörigt. Eleverna har svårt att förstå vad de ska göra, med svaga klasser blir det svårare och rörigare. Det kanske är meningen att man ska jobba utan för mycket prat innan, men de behöver vara tydligare med vad eleverna ska göra. Rama in spelet mer specifikt. Sedan tycker jag att reflektionen efteråt blir fattig.”

Några ungdomar som varit på studiebesök på Zenit berättar:

”Det var rörigt och svårt att hitta, vi sprang omkring där en lång stund.”

Vid en närmare analys av rollspelet Zenit City kan vi konstatera att det ställer stora krav på:

- Läsförmåga
- Förmåga till abstrakt och hypotetiskt tänkande
- Spatial förmåga, det vill säga att orientera sig i rummet
- Koncentrationsförmåga, för att inte bli störd av allt som sker mellan platserna i spelet.

Dessa krav gör att en del ungdomar kliver ur, det vill säga de lyckas inte koncentrera sig på uppgiften. Utan scensättning och handledning är det slumpen som avgör om man går in i spelet eller inte. Rollkaraktärerna behöver tydliggöras och följas upp. Detta hinner man inte alltid med i nuvarande upplägg.

Formen tycks idag ta kraften från innehållet. Ungdomarnas energi går åt till logistik som får överskugga innehållet.

5.7 Spel spelar man för att vinna ...

Spelkontexten verkar skapa problem. Att Zenit kallas för spel är ett problem både för det fysiska och digitala spelet. Spel spelar man för att vinna och att man inte vinner gör att några ungdomar tappar sugen.

En elev i årskurs 2 berättar:

”Vi fick för kort om tid. Jag blev inte klar. Det väckte tävlingsmänniskan i mig. Vi dog, hur vi än gjorde så dog vi. Jag kände mig snopen när vi gick därifrån.”

För andra är spänningen i spelet den dominerande upplevelsen:

”Det är kul att testa sig själv. Det är kul att leka litet. Att testa sig själv. Jag kommer ihåg det jag gjorde. Att lyssna ... det går in och ut. Jag kommer inte ihåg ett ord. Jag kommer ihåg det jag gjorde.”

Vad blir utgången av rollspelet?

5.8 Spelet gjorde mig deppad!

Vid ett studiebesök på Zenit delas ungdomarna in i par som får genomföra spelet efter olika teman. Några arbetar på ett hälsocenter, andra startar ett företag, arbetar som journalister etcetera. Det tycks vara så att rollspelet inte ger eleverna en känsla att det går att påverka situationen.

Några röster får illustrera:

”Jag startade företag. Hur jag än gjorde så förlorade jag. Försöker man alltså göra det bästa för naturen så förlorar man. Det gjorde mig deppad. Ska man inte kunna driva företag som är bra för naturen. För att lyckas måste man alltså inte alltid göra det rätta valet. Det gjorde att världen suger ännu mer. Det är en mörk plats vi lever på. Alla slänger problem efter problem på en. Det är inte konstigt att man bli deppad.”

Är det meningen att man ska misslyckas frågar sig en annan:

”Det var uppgjort att misslyckas. Många lackade ur. Det var meningen att det skulle gå åt pipan. Men det är väl så i världen, det är inte meningen att man ska lyckas. Det hade varit roligare om man torskade som konsekvens av valen. Nu var det en tornado som sabbade. Vi snurrade hjulet. Hur vi än gjorde så gick det åt pipan.”

I slutskedet av studiebesöket förs ett samtal med klasserna om hur man kan gå vidare i arbetet med globala frågor. Låt oss höra vad eleverna har att säga om avslutningen.

5.9 Det är faktiskt inte så lätt att göra världen bättre

Alla kan göra något för att bidra till att göra världen bättre tycks vara ett budskap som förmedlas på Zenit. Ungdomarna tycks inte få någon vägledning i sina ambitioner och strävanden att faktiskt bidra. Många ungdomar bär på frågan: vad kan *jag* göra. Det verkar vara ett *alltför* stort steg till de olika förslag som Zenit föreslår: engagera sig i en förening, eller gå in på Zenits hemsida.

Några elever kommenterar:

”Alla kan göra något, säger de. Det är faktiskt inte så lätt. Jag gör inte mycket. Jag sorterar papper. Jag känner mig som en bov. Jag gör inte så mycket som jag borde.”

”Vad kan jag göra? Jag är 16 år. Det är inte så mycket man kan göra som 16 åring. De som har makten är politikerna, folk med makt. Man vill ju gärna hjälpa fattiga barn. Det man kan göra är att skänka pengar dit.”

5.10 Rollbytet sker ... men oftast för de vuxna!

Zenit City är ett rollspel där syftet är att åstadkomma identifikation. Det handlar om att få eleverna att göra ett rollbyte, det vill säga att få möjlighet att gå in i en roll som person i ett utvecklingsland. Det empiriska materialet pekar på att det framför allt är lärarna som gör rollbytet. Många lärare är *mycket* entusiastiska:

”Det är roligt, vackert och färgstarkt. Det är en utställning om olika u-länder, där man spelar ett rollspel. Kontrasten är uppenbar. Det är en helhetsupplevelse. Man kan inte gå därifrån utan att vara berörd. Det gav en bild av hur andra kan ha det. Hur det är att vara en fattig kvinna utan valmöjlighet. Vad gör man? Besöket är ett sätt att uppleva ett annat samhälle och att vara en annan människa.”

En lärare har ett förslag till utveckling av rollspelet.

5.11 Varför inte ett rollbyte ur ett ungdomsperspektiv?

Det är idag ett vuxenperspektiv som speglas i rollspelet.

En lärare föreslår:

*”Nu är det en upplevelse ur ett vuxenperspektiv. Varför inte en upplevelse ur ett ungdomsperspektiv?
Då skulle upplevelsen av orättvisa blir starkare. Är du 15 år i Iran får du faktiskt både rösta och gå ut
i krig. Att vara 17 år och kvinna i Sudan idag etcetera. Då skulle upplevelsen blir starkare.”*

Men rollbytet sker ibland även för ungdomarna, men framför allt på webbsajten.

5.12 Med Rebecka och Alexander på nätet sker ofta rollbytet

Materialet visar att det framför allt rollspelet som handlar om Rebecka och Alexander som engagerar ungdomarna. När vi vid intervjuerna ber intervjupersonerna spela rollspelet på Zenits webbsajt sker ofta rollbytet. Rebecka-spelet tycks möjliggöra identifikation. Ungdomarna uttrycker sig då i första person: ”Jag (Rebecka) vill inte göra så”.

Detta möjliggörs tack vare att det lugna tempot, som styrs av användaren och det tydliga gränssnittet.

En lärare berättar att hon efter vår gruppintervju, tillsammans med sin IV-klass genomförde spelet på Zenits webbsajt med mycket bra resultat. Det blev intressanta reflektioner. Eleverna fokuserade på innehållet och kunde diskutera sinsemellan vilka alternativ som stod till buds och vad konsekvenserna skulle bli av varje val.

Så är inte fallet med det andra rollspelet på webbsajten där ungdomarna får gå in i en roll som journalister. Här verkar gränssnittet distrahera spelaren från innehållet som åsidosätts till förmån för formen.

5.13 ”Det är skönt att komma bort från skolan”, anser vissa

Eleverna berättar om en väldigt stillasittande skolvardag.

”Det är skönt att göra något annat. Att komma bort ifrån skolan. Vi sitter mest i skolbänken. Det är så traditionell undervisning här.”

Även lärarna uttrycker tankegångar åt det hållet:

*”Det är skönt med ”frisk luft”. Att göra något annat. Att bryta vardagen. Trots att det är ganska jobbigt att fixa ersättare för de lektioner som jag inte kan hålla och planera innehållet i dessa lektioner.
Det är skönt att komma ut.”*

5.14 Ska de ha en chans måste Zenit åka ut till vissa skolor

Men det tycks inte alltid vara läraren som kan prioritera studiebesök efter eget huvud. På vissa skolor har man bara ett visst antal resursdagar per termin avsatta för studiebesök och andra aktiviteter. Dessa måste bokas i början av terminen. Principen som verkar tillämpas är: ”först till kvarn”. Är man alltså inte snabb så går man miste om dessa tillfällen.

En lärare berättar:

”Ska Zenit ha en chans hos oss får de vara beredda på att komma ut till oss. Jag har ringt och frågat men de åker inte ut till skolor, svarade de.”

Bor man i Malmö så åker man inte alltid till Zenit i Malmö på studiebesök. Man gör klassresor till Stockholm och bokar då studiebesök på Riksdagen och på Zenit.

5.15 Webben har potential

Engagerade lärare berättar att de använt rollspel på Zenits webbsajt, till exempel som introduktion till temaarbete om hiv/aids.

En lärare i Samhällskunskap och Svenska konstaterar, bläddrande genom den artikelbas som finns på sajten:

”Här finns ju ett fantastiskt material mina elever kan använda sig av. Dessutom kan de skriva artiklar och skicka in. Det är mer motiverande för dem att skriva om de vet att de kommer att bli publicerade.”

En lärare föreslår:

”Det vore bra med indexering och en sökfunktion av artiklarna för att göra materialet mer användbart.”

Webbsajtens artikelbas utgör ett stort källmaterial med sina cirka 300 artiklar. Där finns reportage-liknande artiklar om skeenden i ungdomars liv som ligger helt i linje med behovet av autentiska berättelser som fångar eleverna. Det är dock svårt att skaffa sig en överblick över artikelbasen med rådande sajtstruktur, vilket gör det svårt för användaren att avgöra texternas relevans. Artikelbasen ställer stora krav på engagemang hos den potentielle användaren på grund av artiklarnas svåröverskådlighet.

Lärarna pekar på att webbsajten kan betraktas som ett läromedel, eftersom elever på uppdrag av sina lärare kan söka information och få uppslag till infallsvinklar, det vill säga vara ett medel för ett mer överordnat syfte och lärande. Ett läromedel kräver kontext och vägledning.

Lärarna har dessutom efterfrågat en mer utförlig lärarhandledning och under hösten 2006 har en ny sådan publicerats.

När det gäller det övriga innehållet på sajten är det en plats för de redan engagerade. Visst besöker andra också sajten, men innehållet är tydligt inriktat mot de som är i rörelse till exempel: ”Vad kan jag göra?” och ”Engagera dig” handlar i mest om hur man kommer ut i världen.

5.16 De övriga verksamhetsgrenarna Kultur & Debatt och Rådgivningen, en verksamhet för de redan engagerade

Det empiriska materialet visar att Zenits övriga verksamhetsgrenar: Kultur & Debatt och Rådgivningen, tycks vara uppskattade aktiviteter för de redan engagerade.

På frågan varför man besöker Zenits Kultur & Debatt-kvällar svarar en intervjuperson:

”Man behöver energi från något annat håll än i skolan. Jag får en kick av att gå till Zenit. Man tappar sammanhangen i studierna. Man läser för tentan. På Zenit blir jag påmind om varför jag valt att läsa det jag läser. Jag blir påmind och får kraft och energi. Man tar in och diskuterar på ett annat sätt. Man blir förbannad, man blir glad. Man får en kick helt enkelt. Man får träffa människor som berättar egna berättelser. Det är ett möte ansikte mot ansikte. Man blir mer förbannad när folk berättar. Man känner kränkningen på en verklig nivå. När jag sedan läser böckerna i skolan kan jag sätta in det i ett sammanhang.

Det verkar dessutom finnas regionala skillnader mellan Stockholm och Malmö. I Malmö har de redan engagerade i globala utvecklingsfrågor, sakta men säkert, hittat till Zenits Kultur & Debatt-kvällar. Det är inte ovanligt att ungdomar deltar vecka efter vecka.

En deltagare berättar:

”Jag såg affischerna på Högskolan. Jag har lagt in det som en fast punkt i min kalender.”

Läget i Malmö kommenteras också:

”Det är isolerat, ligger lite off idag. Det är inget ställe man slinker in på direkt, man har inga andra ärenden dit direkt. Det är en nackdel att det ligger där det ligger. Det ligger avsides. Det skulle ligga lite mer mitt i smeten.”

När det gäller deltagandet i Zenits Kultur & Debatt-arrangemang i Stockholm tycks de redan engagerade hitta till de arrangemang som är fokuserade på globala utvecklingsfrågor. Andra ungdomar deltar i Zenit-arrangemang (till exempel konserter); de besöker till exempel Kulturhusets ungdomsavdelning LAVA eller festivalen ”Ung 08”. Deltagandet verkar främst bero på typen av arrangemang, de teman som behandlas och vilka samarbetsparter man valt att arbeta med.

En ung kvinnlig student (25 år) berättar hur det kom sig att hon besökte arrangemanget ”Att arbeta för att göra världen bättre”:

”Jag kom till arrangemanget eftersom jag vill ha praktik genom Föreningen för utvecklingsfrågor (FUF). Jag fick mail från FUF om arrangemanget. Jag har sökt praktikplats förut och vill söka igen.”

Folkhögskolor i Stockholmsområdet tycks ha Zenits Kultur & Debattarrangemang på schemat därav folkhögskoleelevers deltagande.

Rådgivningen handlar oftast om att vägleda ungdomar som vill ut i världen av olika skäl. Zenitmedarbetarna fungerar här som ”karriär guider”, det vill säga de ger ungdomarna information om vilka olika vägar som står till buds, tips om organisationer och föreningar, praktikplatser genom FUF, Minor Field Studies (MFS) etcetera.

Men de försöker också problematisera ungdomarnas projekt och idéer för att vända engagemanget mot vad de kan göra här hemma istället:

”Ofta försöker vi kanalisera engagemanget mot vad de kan göra här hemma istället. Att kanalisera en tänk resa till ett info-projekt till exempel”

Man vittnar också om att många ungdomar är frustrerade:

”De har försökt engagera sig i en förening men upplever att det är tungrott i traditionella föreningar. De upplever att formerna är för fyrkantiga.”

Rådgivningen är närmast att karaktärisera som ”exklusiv” verksamhet. Kraven som ställs på Zenitpersonalen är närmast terapeutiska. Det handlar om att guida eller vägleda ibland ganska vilslna ungdomar att navigera bland de olika livsval de står inför. Ungdomarna tycks ropa efter sammanhang och möjligheter till orientering. De tycks sakna vuxna eller personer i sin närhet som kan ge överblick och perspektiv på tillvaron.

5.17 No man is an island, så inte heller Zenit som behöver sättas in i ett sammanhang

Det empiriska materialet pekar på att arbetet med globala frågor kräver ”långa graviditeter” det vill säga en långsiktig plan med syfte, mål, strategier och uppföljning, definierade på ett tydligt sätt för att arbetet skall ge något resultat. Vi ser i materialet att Zenit ibland används som introduktion till ett arbetsområde till exempel mänskliga rättigheter, hiv/aids, FN och Milleniemålen, ett arbete med ett land i tredje världen etcetera. Studiebesöket sker dock oftast utan inledning, introduktion eller uppföljning av lärarna på hemmaplan. Det är tydligt att kompetensen hos lärarna brister i globala utvecklingsfrågor. Därför behöver Zenitverksamheten sättas in i ett sammanhang, i en vidare kontext.

Materialet pekar också på att Zenits instruktörer personifierar och konkretiserar utvecklingsfrågorna, de skapar samtal och möten i de olika verksamhetsgrenarna, som är uppskattade och efterfrågade. Den stora frågan är dock fortfarande obesvarad. I vilket syfte?

Låt oss därför undersöka hur ett möjligt uppdrag för Zenits verksamhet skulle kunna formuleras.

6 Förslag till sluteffektmål för Zenit

Det är nödvändigt att reflektera över mål i lärande och påverkanssammanhang och hur dessa bör utformas. Orsaken är att varje ord i en målformulering får stora praktiska konsekvenser.

Såväl det empiriska materialet som de interna kartläggningsintervjuerna pekar på att Sida och Zenit behöver formulera förändringsmål det vill säga sluteffektmål för sin påverkan. Man behöver därför definiera på vilka intentionsdjup påverkansinsatsen behöver röra sig, exempelvis: *känna till, ha insikt om, veta, hoppas på, tro på, känna trygghet i och så vidare*. Ibland är det också nödvändigt att ha handlingsorienterade mål som *ha för vana, vilja göra, göra, behärska*.

Med utgångspunkt i den förberedande arbetsprocessen tillsammans med Sida och Zenit har följande förslag till möjligt sluteffektmål formulerats med inspiration från Staffan Landins skrift: *Blir världen bättre?*

6.1 Uppdraget

Målet med Zenits påverkansinsats är att:

- Ungdomar skall *anse* att världen gör framsteg i kampen mot de orättvisa villkor som gör att människor lever i fattigdom.
- Ungdomar skall *känna till* områden inom vilka framsteg sker till exempel hälsa, demokrati, utbildning, jämställdhet etcetera.

7 De funktionella målgrupperna

Genom att utgå från ovan nämnda sluteffektmål har vi nu möjlighet att få fram hur ungdomar resonerar i förhållande till sluteffektmålet. När man tar reda på och *förstår* hur människor resonerar inför den aktuella frågeställningen genom ett kvalitativt tillvägagångssätt växer så småningom ett antal så kallade erfaran­de-grupper fram i bearbetningen av det empiriska materialet. Dessa kategorigrupper, erfaran­de-resonemang, benämns *funktionella målgrupper* (Edfeldt, 1992).

7.1 Skillnaden mellan formella och funktionella målgrupper

Människor som hör till samma *formella målgrupp* kan man hitta i olika register exempelvis kan de ingå i samma klass, ha samma utbildning, arbete eller inkomstnivå, bo i villa eller hyreshus etcetera. När man arbetar med olika informations- och påverkansinsatser utgår man från dessa formella målgrupper. Men att människor hör till samma formella målgrupp betyder inte att de har likartade tolkningsförutsättningar inför ett fenomen eller att de kan höra eller se samma budskap. Den valda målgruppen erfar alltså det aktuella fenomenet på kvalitativt skilda sätt. Därför behöver man gå vidare och ta reda på hur människorna inom den formella målgruppen resonerar.

En funktionell målgrupp är människor med likartade tolkningsförutsättningar inför den aktuella frågeställningen eller fenomenet. Det betyder att människor inom samma funktionella målgrupp tenderar att ta till sig information/budskap på ett likartat sätt.

Nedan följer en beskrivning av de preliminära funktionella målgrupperna vi funnit i det empiriska materialet. Efter analys har vi valt att inte göra skillnad på lärare och ungdomar. Vi menar att människor oavsett ålder, kön och roll ingår i någon av de funktionella målgrupperna.

7.2 Generella tolkningsförutsättningar

De globala utvecklingsfrågorna är en abstraktion. Det är dessutom frågor som våra intervjupersoner inte samtalar om till vardags. När de globala utvecklingsfrågorna däremot kommer på tal, görs många reflektioner kring de orättvisa villkoren som råder på jorden. Internationella eller globala frågor är således inte ointressanta, det vill säga inte en lågengagemangsfråga, men andra frågor har högre prioritet. Det är framför allt kompisar, studier, killar/tjejer, familj och frågor som har med ungdomarnas framtid och utveckling att göra som har prioritet.

Många, framför allt vuxna ”stänger av”, det vill säga orkar inte engagera sig eller hålla sig uppdaterade då frågorna dessutom är känslomässigt svåra att hantera. Några få personer, mycket engagerade i utvecklingsfrågor vittnar om en stor ilska över de orättvisa villkor som råder i den fattiga delen av världen.

Intervjupersonerna tecknar en mörk bild av de fattiga länderna som framförs framför allt av media. Ungdomarna talar om orättvisa förhållanden, medan vuxna talar om en känsla av hopplöshet inför tillståndet i världen. Resonemangen kring de globala förhållandena domineras således av de hot som världen står inför. Den globala framtidsbilden domineras av oro för krig och konflikter på grund av religiösa motsättningar, terrorism, miljöhotet och sjukdomar som hiv/aids.

Resonemang kring vilka möjligheter världen står inför, det vill säga vilka förhållanden och mekanismer som minskar klyftorna i världen mellan fattiga och rika, lyser med sin frånvaro.

Låt oss nu följa hur respektive erfaran­degrupp specifikt resonerar kring tillståndet i världen.

7.3 Funktionell målgrupp 1

För människor i denna funktionella målgrupp är kampen för att minska de orättvisa villkor som råder, en *betydelsefull* del av livet. De anser att tillståndet i världen inte är acceptabelt. Den rika världen måste, med alla till buds stående medel, förbättra dessa orättvisa villkor, eftersom de bär ett stort ansvar för sakernas tillstånd. Detta tänkande utgör utgångspunkten för varandet och handlandet och dessa människor anpassar således vardagen till sin övertygelse och sina ställningstaganden.

Handlingarna blir mer eller mindre omfattande beroende på vilken fas i livet dessa personer befinner sig i. De talar ständigt om de orättvisa förhållandena och söker på detta sätt påverka människor i sin närhet. De är dessutom engagerade i olika organisationer, går på möten och arrangemang där de träffar likasinnade. Några besöker dessutom andra delar av världen för att själva ta del av hur det faktiskt förhåller sig. De anser att de gör allt som är möjligt, för att minska de orättvisa villkoren som råder på jorden.

7.4 Funktionell målgrupp 2

Människor i denna funktionella målgrupp anser att världen är orättvis och att något måste göras åt detta. De inser dock att de egna möjligheter att kunna påverka förhållandena i världen är begränsade och anser sig därför hänvisade till vad de kan göra i sin närhet. De menar att det är viktigt att var och en tar sitt möjliga ansvar genom aktiva, medvetna val. Vilka medvetna val det blir, avgörs av vad som är

praktiskt genomförbart i en fulltecknad vardag. De agerar alltså inom ramen för de förutsättningar som är praktiskt genomförbara.

Detta tänkande och handlande kräver planering, kraft och energi, vilket inte alltid finns på grund av vardagens bestyr. De bidrar till exempel genom att samtala om de orättvisor som råder i de sammanhang där det är möjligt. De samtalar dessutom med sina omgivning om vilka val som står till buds när det gäller inköp, färdmedel, stöd till organisationer etcetera. Denna funktionella målgrupp gör således vad de kan, inom ramen för det som är möjligt i vardagen.

7.5 Funktionell målgrupp 3

Människor i denna funktionella målgrupp anser att utvecklingen i världen är mörk och bekymmersam. Man anser att allt hänger ihop, miljömässigt, ekonomiskt och politiskt. Via media får dessa människor rapporter om tillståndet i världen som gör att de känner sig frustrerande. Frustrationen kan dämpas genom känslan av att göra något. Kan man göra något, känns det inte lika frustrerande, resonerar man. Problemet för dessa människor är att de har svårt att se vad man enkelt kan göra, för att bidra. De frågar sig vad *de* kan göra. För dem är ett *riktigt* engagemang alldeles för krävande och blir därför ännu ett ”man borde”, i raden av övriga.

Denna funktionella målgrupp bär på en känsla av otillräcklighet och skuld som är besvärande. De handlar ekologiskt ibland, lägger en slant i en bössa då och då och har ibland ett fadderbarn. De anser att det är lite futtigt, men får ändå känslan av att göra något. De anser att man borde göra mer, men det blir inte av.

Man menar att det skulle kunna gå att åstadkomma en värld utan extrem fattigdom, men undrar om den rika världen egentligen vill, eller snarare orkar med det krävande, medvetna och långsiktiga arbete det innebär att bidra till en värld enligt målen? De förväntar sig att samhället, genom politiska beslut, ska bereda väg och skapa förutsättningar för en bättre värld. De tror inte att västvärlden besitter förmågan att ta sig samman så att kortsiktiga egna vinster inte längre dominerar agendan. Man ifrågasätter därför det individuella handlandet och engagemangets roll i detta sammanhang.

7.6 Funktionell målgrupp 4

Människor i denna funktionella målgrupp är upptagna av det som är viktigt för dem i livet just nu. Vad det är som upptar tankarna och vardagen varierar beroende livssituation. För ungdomarna kan det vara studier, kompisar, framtida yrkesval, arbete, funderingar kring vad som är meningsfullt i livet, livskriser, musik, idrott, fritidsintressen, hobbies etcetera. För de vuxna handlar det i stort om att få vardagen att gå ihop, med arbete, dagishämtning, omhändertagande av sjuka föräldrar, lantställe, funderingar kring vad som är meningsfullt i livet, livskriser, musik, idrott, fritidsintressen, hobbies etcetera.

De globala utvecklingsfrågorna är inte ointressanta för denna funktionella målgrupp, men annat har högre prioritet. När de globala utvecklingsfrågorna kommer på tal, anser de att världen är orättvis. De ser dessutom mörkt på utvecklingen i framtiden och menar att det är viktigt att den rika världen bidrar till att minska klyftorna mellan fattiga och rika. För egen del gör de i princip ingenting, det är som sagt annat som dominerar tillvaron.

7.7 Funktionell målgrupp 5

Människor i denna funktionella målgrupp är liksom föregående funktionell målgrupp 4 upptagna av det som är viktigt för dem i livet just nu. (Jämför ovan.)

När globala utvecklingsfrågor däremot kommer på tal, anser de att världen är orättvis, alltid har varit orättvis och lär så förbli. Man anser att utvecklingsarbete skall inriktas på de problem som återfinns i vårt eget samhälle. En del uttrycker att den fattiga världen skulle kunna ha det mindre dåligt, men menar att de inte klarar av att reda ut sina egna problem, såsom korruption, inbördeskrig etcetera.

Denna grupp menar att det är tröstlöst att ens tänka tanken på halverad fattigdom. De menar att det alltid varit som det är i de fattiga länderna och att det är givet att det så skall förbli. Det kommer alltid att finnas fattiga på jorden. Några tänker att är ännu ett sätt för naturen att reglera folkmängden. Några är till och med inne på om det är en genetisk och/eller intelligensmässig problematik som tar sig uttryck i kulturella begränsningar, seder och bruk kring sexualitet etcetera. Dessa menar att om några skall få det bättre så måste andra få det sämre, det vill säga det handlar om en kamp om välstånd, vilket tycks vara en begränsad resurs.

8 Sammanfattande diskussion kring lärande i globala utvecklingsfrågor

Nedan följer en sammanfattande diskussion vars syfte är att reflektera över och problematisera hur man kan förstå den kvalitativa studiens resultat ur ett lärandeperspektiv. Zenits syfte och mål handlar om lärande och kunskapsutveckling i globala utvecklingsfrågor, därav lärandeperspektivet.

8.1 Om lärande

Inledningsvis behöver vi därför reflektera över begreppet lärande. Lärande är ett mångtydigt begrepp som ofta används i vid mening och med delvis olika betydelser.

Låt oss därför ta hjälp av några teoretiker som får vägleda oss i vår förståelse av begreppet.

8.1.1 Med Piaget som utgångspunkt

Inledningsvis tar vi hjälp av den schweiziske biologen, psykologen och kunskapsteoretikern Jean Piaget (1889–1980) för att betrakta, analysera och förstå lärande i globala utvecklingsfrågor ur ett kognitivt perspektiv.

Det som utgör själva teorin om lärande hos Piaget, och som är av central betydelse i detta sammanhang är att han uppfattar lärande som en *jämviktsprocess*. Individen strävar hela tiden efter att bevara sin jämvikt i samspelet med omgivningen genom *adaptation*, det vill säga en aktiv jämviktsprocess, där individen både anpassar sig till individen och försöker anpassa omgivningen till de egna behoven. Denna adaptation äger rum i ett ständigt samspel mellan två typer av processer som löper parallellt och hela tiden balanseras mot varandra.

När individen införlivar sinnesintryck från omgivningen i de redan rådande mentala strukturerna kallas processen *assimilation*. Det betyder att individen har tolkningsförutsättningar för de inkommande sinnesintrycken. Genom assimilationen infogas sinnesintrycken från omgivningen som tillägg till eller utbyggnader av redan existerande kognitiva eller mentala scheman eller kunskapsstrukturer.

När mottagarna däremot inte har tolkningsförutsättningar för de inkommande sinnesintrycken och behöver förändra eller skapa nya mentala strukturer kallar Piaget processen för *ackommodation*. Ackommodation inträder när omgivningens påverkan inte längre kan fogas in i rådande scheman eller kunskapsstrukturer och innebär alltså ett överskridande av den redan utvecklade kunskapsstrukturen.

Piagets teori om lärande är i grunden en processförståelse, där de rådande strukturerna hela tiden vidareutvecklas och omformas i samspel med omgivningens påverkan, alltså en ständig konstruktion och rekonstruktion.

Varje individ har alltså individuella specifika kunskapsscheman till vilka sedan assimilations- och ackommodationsprocesserna relateras. Detta perspektiv förklarar varför ungdomar mycket ofta lär sig olika saker trots att de får samma undervisning. Varje individ har sina unika och individuellt utvecklade kognitiva strukturer, och eftersom lärandet äger rum i mötet mellan en viss påverkan och dessa skilda strukturer kommer också resultaten att bli olika. I påverkanssammanhang är det viktigt att hålla i minnet att om det redan existerar tolkningsförutsättningar att ta hänsyn till, finns det alltid en risk för felaktig tolkning ur påverkarens, pedagogens, instruktörens synpunkt. Detta kan då få till konsekvens att den lärande assimilerar information på ett felaktigt sätt i förhållande till påverkarens avsikt. Därav vikten av att alltid ta reda på och utgå ifrån mottagarnas tolkningsförutsättningar.

Jämför man assimilations- och ackommodationsprocessen finns stora skillnader. Assimilationsprocessen är inte lika energikrävande som ackommodationsprocessen. Ackommodationsprocessen kan vara kort och plötslig när förutsättningarna är de rätta. Det sker då den lärande får en insikt och plötsligt får en aha-upplevelse. Men ofta rör det sig om långvariga och energikrävande förlopp där den lärande brottas med en problemställning och först successivt eller stegvis utvecklar en ny förståelse eller finner en lösning.

Men vi menar att ett kognitivt perspektiv inte är tillräckligt för en fullständig förståelse av lärande och läroprocesser. Därför tar vi hjälp av ytterligare två teoretiker.

8.1.2 Allt lärande omfattas dessutom av delprocesser

Den danske professorn i utbildningsforskning Knud Illeris menar att allt lärande omfattar tre olika processer. Lärande omfattas dels av en *kognitiv process*, dels av en känslomässig, *psykodynamisk process* och dessutom av en *social och samhällelig process*. Det är viktigt att understryka att de tre dimensionerna ingår på ett integrerat sätt i allt lärande och att de i praktiken inte förekommer som separata processer. Ur ett analytiskt perspektiv kan det däremot vara fruktbart att skilja dem åt för att få en tydligare och mer differentierad bild av lärandet, under förutsättning att man alltså är medveten om att de tre processerna i praktiken är förenade. (Illeris, 2001: *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx.*)

Med det ovannämnda har vi nu redskap att betrakta, analysera och förstå lärandet i globala utvecklingsfrågor utifrån såväl en kognitiv och psykodynamisk som en samhällelig infallsvinkel.

8.1.3 Delprocesserna behöver dessutom omfatta tre kunskapskategorier

Vi tar också hjälp av sociologen och filosofen Jürgen Habermas. Han menar att kunskap är ett resultat av människans olika ”kognitiva intressen” (Smith&Lovat, 1996: *Läroplaner, Didaktik, Undervisning – mot ett genomtänkt pedagogiskt handlande*).

Dessa kognitiva intressen är tre till antalet. För det första finns det ett intresse inriktat på teknisk kunskap och kontroll, vilket är relaterat till en *empirisk–analytisk kunskapskategori*. För det andra finns det ett intresse inriktat på att tolka det vill säga att förstå, vilket är relaterat till en *historisk–hermeneutisk kunskapskategori*. Den tredje kunskapskategorin handlar om vad som händer inom oss. Detta kan beskrivas som kunskaper som består av egna reflektioner, ”inre” kunskaper eller ”kritisk” kunskap, det vill säga en *självreflekterande kunskapskategori*.

Enligt Habermas uppfattning kan alla tre aspekterna läggas på alla kunskapsområden och därmed på alla ämnen. Oavsett vad saken i övrigt gäller så leder vårt tekniska intresse till att vi vill lära känna fakta och siffror. Vårt intresse att få fram den bakomliggande meningen leder oss till att undersöka de inre aspekterna, det vill säga den historiskt–hermeneutiska kunskapsaspekten. Vårt intresse att slå vakt om vår egen integritet får oss slutligen att betrakta den aktuella företeelsen med kritiska ögon. Habermas

menar att den kunskap som erhålls på de två första nivåerna kan vara resultatet av icke-reflekterad kunskap. Att söka sann kunskap enligt Habermas kräver engagemang, en aktiv ansträngning, inte en statisk distanserad hållning. Det krävs engagemang och handling som syftar till förändring och för detta krävs att individen engagerar sig och medverkar i en process.

Utan den tredje reflektionsnivån ger det vi lär oss knappast mer än information och bestämda data. Det är den tredje tankenivån som tvingar oss att fingranska tillförlitligheten i informationen och värdera vilken betydelse den har för oss själva. Det handlar om att kritiskt granska de egna tankemodellerna och den aktuella miljöns idéer, vanor och beteenden. Risken finns annars att informationen leder till begränsning istället för frigörelse och blir då ett sätt att undertrycka eller stänga in oss själva. Utan samtliga tre nivåer kan vi lära oss en del, men når aldrig fram till den kunskap som berikar oss själva och vår värld, menar Habermas.

Med Habermas kunskapskategorisering har vi nu redskap att granska vår egen kunskapssyn och inser varför det finns skilda uppfattningar om vad som menas med kunskap. Han ger oss också indikationer om vilka kunskapsmässiga utmaningar vi kan komma att stå inför.

8.1.4 Vår syn på lärande

Sammanfattningsvis består allt lärande alltså av tre samtidiga och sammanflätade dimensioner, en kognitiv innehållslig dimension, en psykodynamisk, känslö-, och motivationsmässig dimension samt en samhällelig dimension. Lärande är alltså en helhetsprocess som direkt eller indirekt omfattar en social samspejsprocess och en inre tillägnelseprocess som två integrerade delar. Det är viktigt att komma ihåg att det analytiskt är möjligt att behandla dessa delar som delprocesser, men att dessa hos individen är integrerade till en helhet.

Lärande kan således ses som ett resultat av läroprocesser. Det innebär att människor genom mer eller mindre omedvetna läroprocesser själva konstruerar sin förståelse av omvärlden. Om Zenit är framgångsrika i sina insatser blir resultatet att ungdomar lär sig, det vill säga läroinnehållet har då införlivats i individens psykiska strukturer, varifrån det kan plockas fram och återges, vidare bearbetas eller praktiskt tillämpas vid ett senare tillfälle. Lärande betecknar vi därför som en relativt varaktig förändring, men ordet varaktig får dock inte tolkas som något statiskt, eftersom det som individen lärt sig oftast ingår i en vidare utveckling som innefattar ständiga förändringar. Vi människor står ständigt mitt i en ström av påverkan.

För tydlighetens skull vill vi härmed påpeka att detta synsätt utesluter synen på lärande som en ”påfyllningsprocess” det vill säga att lärande skulle handla om överföring av kunskap.

Låt oss nu gå vidare och studera det empiriska materialet utifrån de teoretiska perspektiv vi anlagt ovan.

8.2 Zenits upplägg tar i huvudsak hänsyn till de känslomässiga och sociala dimensionerna

Vi har tidigare talat om att lärande omfattas av tre delprocesser: en *kognitiv process*, dels av en känslomässig – *psykodynamisk process* och dessutom av en *social och samhällelig process* och att alla tre delprocesser ingår i den enskildes lärande och bildar en enhet.

Omsatt till Zenits praktik handlar det alltså om att ta hänsyn till lärandets kognitiva och innehållsliga dimension. Ungdomarna skall tillägna sig kunskap om och förståelse för globala utvecklingsfrågor. Samtidigt är den psykodynamiska lärodimensionen av avgörande betydelse för den enskilda individen: hur de upplever situationen, vilka känslor och vilken motivation som är knutna till situationen och vilken psykisk energi de mobiliserar. Läroresultatets användbarhet och hållbarhet, det vill säga i vilka situationer det kan aktualiseras och hur länge det stannar i minnet är beroende av hur starkt den psykodynamiska dimensionen är kopplad till lärandeprocessen, menar Illeris. Den psykodynamiska dimensio-

nen utgör den inre psykiska betingelsen för lärandet. Dessutom är de tidigare nämnda dimensionerna beroende av den sociala dimensionen. Om samspelsfunktionen under till exempel ett studiebesök på Zenit inte upplevs som acceptabelt av den enskilde eleven, kommer lärandet att förvrängas. Eventuellt sker inget lärande eller också tillägnar sig eleven något helt annat, exempelvis negativa uppfattningar om rollspelet, instruktören, andra elever, eller studiebesöket i allmänhet, vilket tar fokus bort ifrån det avsedda lärandet. Den samhälleliga dimensionen utgör den yttre ramen för lärandet och kan i detta fall till exempel gälla om besöket är betygsgrundande, eller om studiebesöket ingår i en vidare kontext, en skolresa eller annat.

När det gäller Zenits praktik och pedagogiska upplägg är det alltså viktigt att förstå och hålla i minnet lärandets enhetliga och sammansatta karaktär. Om man bara koncentrerar sig på en eller ett par av lärandets dimensioner missar man komplexiteten, vilket gör att man lätt får ett ensidigt förhållningssätt baserat på den eller de dimensioner man valt ut. Många satsningar inom traditionell undervisning har blivit fruktlösa på grund av en alltför ensidig inriktning på lärandets kognitiva dimension. Samma öde drabbar på många sätt olika ”fria” pedagogiska former till följd av en överdriven fokusering på den känslomässiga/psykodynamiska och/eller den sociala/samhälleliga dimensionen.

Såsom till exempel studiebesöket är upplagt idag (det vill säga den dimensionerade verksamheten på Zenit) visar utvärderingens resultatet att man fokuserat de psykodynamiska och sociala/samhälleliga dimensionen. Ungdomarna kommenterar Zenit City, det vill säga rollspelet och värderingsövningarna (*”det där vi gjorde på linjen”*) som alla studiebesök inleds med, men inte kunskapsinnehållet.

Resultatet pekar därför på att Zenit inte i tillräckligt hög grad problematiserat den kognitiva dimensionen. Analysen pekar på att detta beror på omfattningen av de innehållsmässiga informationen, som närmast är att betrakta som en ”överdos”. Under de dryga två timmar ett studiebesök pågår behandlas såväl begreppet fattigdom som attityder till densamma, syn på utvecklingsfrågor och Sveriges utvecklingssamarbete. Dessutom avhandlas under rollspelet Zenit City en mängd olika fenomen inom områdena hälsa/sjukvård, statsskick, utbildning, ekonomi och miljö.

8.3 Zenits utbud vänder sig främst till de redan engagerade

Materialet pekar på att Zenits utbud det vill säga studiebesök, webbsajt och kultur och debatt-arrangemang, framför allt vänder sig till de redan engagerade, det vill säga funktionell målgrupp 1 (se avsnitt 8:3). (Det finns dock undantag under verksamhetsgrenen Kultur & Debatt: konserter etcetera.)

Exempelvis kräver webbsajtens tonläge, begrepp och rubriceringar ett redan pågående faktiskt engagemang. Att dessutom läsa sig till ackommodation är oerhört krävande och i stort sätt omöjligt, vilket ytterligare förstärker behovet av ett stort engagemang som återfinns hos funktionell målgrupp 1. Det är dock värt att påpeka att innehållet på sajten är så generellt att sannolikheten är stor att funktionell målgrupp 1 söker sig vidare till mer specifika sajter.

Orsaken till att Zenits utbud vänder sig till de redan engagerade det vill säga ungdomar som tillhör funktionell målgrupp 1, är att de har visat sig ha rätt tolkningsförutsättningar. De kan göra något meningsfullt av den inkommande informationen det vill säga assimilera, på ett för Zenit och Sida önskvärt sett.

De intervjupersoner som tillhör funktionell målgrupp 1 berättar: ”Jag får en kick av att gå till Zenit”. Detta tyder på att de har de nödvändiga tankestrukturer och tolkningsförutsättningar som möjliggör att de i mötet med Zenits olika konkretiseringar av utvecklingsfrågor också kan få insikter eller se nya samband.

Enligt Illeris (2001:34) förutsätter ackommodativt lärande för det första att det redan finns uppbyggda relevanta strukturer (exempelvis ämnesmässiga kunskaper, attityder eller sociala relationer) som kan

dekonstrueras eller rekonstrueras. För det andra att individen har ett behov eller ett intresse av att mobilisera en sådan rekonstruktion. Och för det tredje att individen känner sig tillräckligt trygg i situationen så att han eller hon ”vågar” släppa det redan etablerade eller kända.

Vad händer då med de övriga funktionella målgrupperna?

8.4 Övriga funktionella målgrupper förstärks

För övrigt pekar materialet på att Zenits utbud, upplägg och innehåll förstärker de redan existerande funktionella målgrupperna. För de personer som till exempel ser mörkt på världens utveckling, förblir världen mörk och är till och med ibland mörkare efter till exempel ett studiebesök på Zenit. De personer som har dåligt samvete och tänker att man ”borde” så mycket mer, landar i uppfattningen: Jag som individ kan inget göra.

8.5 Varför avsett lärande uteblir

Analysen pekar således på att lärande, det vill säga en förändring eller förflyttning i kommunikativ mening inte äger rum. Snarare förstärks de redan existerande funktionella målgrupperna. Hur kommer sig det då att det av Sida och Zenit önskade lärandet i betydelsen ändrad uppfattning uteblir?

Zenits mottagare möts inte sällan av sinnesintryck och budskap som de har felaktiga (eller inga) tolkningsförutsättningar för. I vart fall i förhållande till det som Sida och Zenit vill åstadkomma. Det skapar problem ur ett lärandeperspektiv att de stora flertalet av Zenits mottagare assimilerar innehållet i existerande *felaktiga* förståelsestrukturer.

De blir alltså utsatta för impulser (kognitiva, psykodynamiska eller sociala) som är oförenliga med de befintliga förståelsestrukturerna. När detta inträffar borde individen enligt Piagets teori företa en ackommodation som gör att de kognitiva strukturerna anpassar sig till verkligheten. Men ofta avvisar eller förvränger individen dessa impulser så att de i stället överensstämmer med de redan existerande tankestrukturerna, vilket gör att individen ”klarar av” situationen med hjälp av assimilativa processer. De är mindre energikrävande och påfrestande än ackommodationer. Piaget visar oss alltså att vi hellre förändrar omgivningen, än förändrar våra tankestrukturer. Människan ser vad hon kan, orkar eller vill se.

Den oönskade assimilationen förekommer också i samband med det vi brukar kalla för fördomar. Fördomar innebär att det av olika skäl byggs upp felaktig förståelse (i förhållande till det Sida och Zenit avser) inom ett visst område och som det skulle vara mycket krävande för individen att överge. Detta får till konsekvens att individen systematiskt förvränger de impulser som motsäger den redan befintliga förståelsen.

Innehållet i Zenits utbud är ofta abstrakt i förhållande till den konkreta utgångspunkt ungdomarna har. Om vi åter tar hjälp av Illeris (2001:104) finner vi ytterligare orsaker till att avsett lärande uteblir.

Bristande eller felaktigt lärande kan också bero på att det utvecklats ett psykiskt försvar. Det hopplösa och omöjliga läget för de fattiga länderna görs uthärdligt, genom konstaterande som: ”det finns ändå inget jag kan göra”. Vi kanske till och med här kan tala om förvrängd assimilation. I stället för ackommodation, till exempel när Zenit presenterar siffror som pekar på att tillståndet angående läskunnighet, tillgång till rent vatten eller sjukvård är bättre än mottagarna tror, så assimileras de till befintliga strukturer. Man försvarar sin egen befintliga struktur med till exempel ”Vad menar man med läskunnighet och rent vatten? Det går alltid att ljuga med statistik.”

Illeris (2001:105) pekar på ytterligare en viktig aspekt: Den postmoderna människan behöver ofta anpassa sig till ständiga förändringar i omgivningen. En sådan oupphörlig förändrings- och anpassningsprocess menar Illeris, leder till att de psykiska försvaren minskar, luckras upp eller rämnar.

Detta öppnar upp för möjliga kränkningar. Den ständiga ström av information om världens tillstånd med fattigdom, katastrofer och krig som media dagligen rapporterar om, kan mycket väl kallas för kränkningar. Vi menar att detta behöver beaktas.

I många situationer av icke-lärande handlar det alltså helt enkelt om fellärande, det vill säga att det på ett eller annat sätt sker det vi i dagligt tal kallar för missuppfattningar. Det innebär att individen assimilerar vidare utifrån ett felaktigt spår och då kommer den felaktiga förståelsen att leda till ytterligare felinläringar. Fellärandet leder alltså till ytterligare fellärande och på så sätt byggs det upp omfattande strukturer av riktiga och felaktiga kunskaper vilket inte leder till någon förståelse. Individen ger upp och konstaterar att sådana frågor är obegripliga. Fellärande kan också bero på koncentrationsvärigheter det vill säga att individen inte riktigt förstår eller uppfattar vad som försiggår – eller vad han eller hon egentligen skall lära sig. Fellärande är lättast att avgöra i ämnen där det tydligt kan fastställas vad som är rätt och fel, men svårare när det gäller områden där det finns en rad olika tolkningsmöjligheter som är fallet när det gäller globala utvecklingsfrågor.

8.6 Samtal är vägen till lärande och insikter

De globala utvecklingsfrågorna är abstrakta och komplexa. Därmed finns möjligheten för mottagarna att tolka Zenits innehåll på ett för Sida och Zenit icke önskvärt sätt. Vi kan i det empiriska materialet se konsekvenserna av att ungdomarna assimilerar innehållet i existerande felaktiga förståelse- och kunskapsstrukturer. Detta pekar på behovet göra de befintliga tolkningsförutsättningarna synliga. Detta kräver att assimilations- och akkommodationsprocesserna kan följas eller övervakas om man så vill. Detta kan endast ske i ett möte ansikte mot ansikte och lyfter fram behovet av samtal.

Eftersom de globala utvecklingsfrågorna är abstrakta är det alltså genom samtal och reflektion man skapar möjlighet till lärande och insikter om globala hot och möjligheter. Det är samtal och reflektion som skapar förutsättningar för förståelse av de förhållanden och mekanismer som ökar respektive minskar klyftorna mellan fattiga och rika.

8.7 Varför samtalet är vägen till lärande när det gäller globala utvecklingsfrågor

Att många av Zenits mottagare assimilerar innehållet i existerande felaktiga tankestrukturer pekar på behovet av samtalet ansikte mot ansikte. Samtalet är den ”kanal” som kan få mottagaren att ”bygga om”. Endast samtalet kan ge mottagarna en aha-upplevelse. Skälet till detta är att det endast är i samtalet, ansikte mot ansikte, som pedagogen/Zenit-instruktören/Sida-medarbetaren kan märka vilken assimilation som sker och om den är felaktig. Det krävs alltså närvaro i rummet för att, liksom Sokrates, möta den vanligt förekommande felaktiga assimilationen med en fråga.

Den ”sokratiska frågan” är redskapet i undersökningen av mottagarnas tolkningsförutsättningar i globala utvecklingsfrågor och inriktas mot viktiga begrepp genom frågorna *Hur menar du då? Vad innebär begreppet?* Etcetera. Genom denna undersökning är det inte främst kunskap om fakta som skall blottläggas, utan kanske framför allt mottagarnas brist på förståelse och insikt om olika fenomen och företeelsers natur. När denna brist på kunskap och förståelse är blottlagd och *erkänd*, finns förutsättningar för förståelse och insikter, det vill säga för kunskapsbildning. Frågor, svar och reflektion skall göra icke reflekterad kunskap och insikt tillgänglig. Poängen är att få mottagaren att själv söka svaren – och kanske till och med frågorna.

8.8 Den pedagogiska utmaningen

Avslutningsvis återvänder vi till Habermas. Analyserar vi hans tredje kunskapskategori, *den självreflekterande kunskapskategorin* och funderar över innebörden i begreppet reflektion och självreflektion, kan vi

konstatera att ordet *reflektion* kan ha skilda betydelser. Dels kan det betyda eftertanke, det vill säga man funderar närmare på en viss sak, en händelser eller ett problem. Men begreppet kan också betyda spegling, i enlighet med ordets ursprungliga etymologiska betydelse. Man speglar sin upplevelse eller sin förståelse av ett fenomen i sitt eget själv, det vill säga man fokuserar den betydelser fenomenet har för en själv och man värderar resultatet med den egna identiteten som måttstock. Detta kan sägas vara innebörden i ordet självreflektion.

Om vi granskar det empiriska materialet med hjälp av Habermas teori kan vi konstatera att Zenit ägnar alltför lite tid åt det tredje och kanske viktigaste området: *den självreflekterande kunskapskategorin*. Det öppna samtal som krävs för detta pågår i alltför liten utsträckning.

Följer man debatten om lärande idag, konstateras att begrepp som reflektion, självreflektion, meta-lärande, ”att lära sig att lära”, men också om ”lusten att lära” fått en central ställning på senare år. Om man studerar små barns utveckling kan man konstatera att förmågan till lärande är något fundamentalt lustfyllt. En del av förklaringen ligger säkert i att det institutionaliserade lärandet på skolor och andra utbildningsinstitutioner kan ha en tendens att förstöra lusten att lära, åtminstone i vissa sammanhang och under vissa betingelser. Samtidigt avspeglar slagorden ett växande intresse inom utbildningssystemet för personlighetsutveckling, men tyder också på att det finns ett samhällsligt behov av en ny form av lärande som man försöker ringa in med begreppen reflektion och metalärande.

I ett bredare samhällsperspektiv kan man säga att kraven kommer utifrån de behov som växer fram i övergången från industrisamhället till det tjänste- och serviceproducerande informationssamhället eller med termer från det kulturella perspektivet, övergången ”från moderniteten till sen- eller postmoderniteten”. Detta innebär att människor idag, inte minst ungdomarna, har kopplats bort från de normer och traditioner som tidigare, på gott och ont, styrde tillvaron. Denna frikoppling har gjort att vi i hög grad är utelämnade åt oss själva när det gäller att välja och skapa våra liv, vilket har medfört att individualiteten hamnat i fokus på ett helt nytt sätt.

Vilka konsekvenser får det för lärandet? Habermas menar att lärandet också behöver kretsa kring och leda till reflektion och självreflektion, det vill säga att man hela tiden relaterar lärandet till sig själv, till den egna självförståelsen.

Filosofen och sociologen Michel Foucault (1926–1984) lyfter fram det intressanta begreppet *self-formation* det vill säga behovet att dana sig själv, i sin analys av tidiga texter från antika Grekland som föreskrev hur en människa bör leva och handla.

Han skriver:

”Self-formation is a practice of noticing. It requires individuals to be aware of the external and how they stand in relation to it. Self-formation, does not identify an inner ‘authentic self’ but sees the self as formed through active engagement with others and the world. (Foucault, 1988).”

Vi menar att det är denna själv-daning som krävs för att människan ska kunna bli etiskt självmedveten och handlande i vår postmoderna tid. Därmed är vi tillbaka vid bildningsbegreppet (se avsnitt 3:23), vars innebörd inbegriper tanken att ”människan måste lämna sig själv för att finna sig själv”, det vill säga människan måste gå utanför sig själv för att förstå sig själv. Själv-daning som bildningsresa hänger nära samman med dialogtanken, eftersom det är genom språket och genom berättelser vi skapar förståelse för världen, för andra människor och oss själva. I detta perspektiv kan man säga att själv-daning, bildning handlar om att i dialog med sig själv och andra öppna sig för det annorlunda och främmande och reflektera över hur man förhåller sig till det. Det handlar om att reflektera över de utmaningar man står inför och vad de betyder för en själv, om att skapa utrymme för ”möjligheten att förhålla sig till sig själv”.

Vi kan i materialet se att behovet av denna själv-daning ökar idag, men inte frekvensen av dessa samtal. ”Vi har aldrig tid för de viktiga frågorna”, blir ofta svaret på frågan om varför dessa samtal inte förs.

Genom att Sida understödjer och stimulerar denna bildningsresa, denna själv-danande inre dialog när det gäller globala utvecklingsfrågor, kan möjligheter till engagerade inifrån-kommande ställningstaganden formas hos såväl ungdomar som deras lärare.

9 Närliggande frågeställningar

Nedan följer generaliseringar från de kartläggningsintervjuer som är genomförda med Zenit, Kulturhuset, Malmö Museer och Sida. Vi vill i detta sammanhang understryka att utvärderingens huvudsakliga syfte varit att undersöka vilket lärande Zenit bidrar till, ur ett mottagarperspektiv. De interna intervjuerna, det vill säga avsändarens resonemang kring Zenit, gjordes framför allt i syfte att ge input till den kvalitativa utvärderingens intervjuguide. Vi vill därför påpeka att resultatet i detta avsnitt endast kan ge indikationer på utvecklingsområden, då urvalet under närliggande frågeställningar ur vetenskaplig synvinkel inte är fullständigt. Därför rekommenderas fortsatt forskning inom detta område.

9.1 Zenits uppdrag är otydligt ...

Verksamheten på Zenit i Stockholm och Malmö består idag av studiebesök, seminarier och rådgivning. Verksamheten kännetecknas av hög ambitionsnivå och engagerade medarbetare som arbetar under hårt tryck. Anledningarna till det hårda trycket har såväl interna som externa orsaker. Dels är det inte okomplicerat att vara inhysta på Kulturhuset i Stockholm och på Malmö Museer som kräver samordning, många samtal och kompromisser. Dessutom är Zenits uppdrag otydligt.

En medarbetare sammanfattar nuläget:

”Allt är otydligt på alla plan. Men det håller inte längre. Vi har blivit delegerade ett uppdrag? Vilket? Jag känner att det måste sättas gränser. Vi behöver ett tydligt mandat och uppdrag. Vi gör saker som faller mellan stolarna, det måste ju göras anser vi. Det är nödvändigt att vi avgränsar. Att vi skaffar professionella prioriteringsverktyg.”

9.2 ... i såväl styrdokument ...

Enligt verksamhetsbeskrivningen är målen idag kvantitativa. I målbeskrivningen kvantifieras sådant som inte är mätbart. Hur mäter man att 90 procent skall ha ökad kunskap? 50 procent ökat engagemang? Vad menar man med kunskap och engagemang? Detta är lovvärda ambitioner, men uppdraget behöver vara mätbart och detta kräver ett tydligt uppdrag, med en tydlig mål-medel hierarki. Allt detta saknas idag i verksamhetsbeskrivningen.

9.3 ... som för Zenits medarbetare

Uppdraget uppges av medarbetarna vara bland annat följande:

- Driva opinion
- Väcka intresse och nyfikenhet för utvecklingsfrågor
- Empowerment

- Nyansera utvecklingsfrågorna
- Skapa och kanalisera engagemang

9.4 ... och får onödiga konsekvenser

Några citat från medarbetarna får illustrera vilka konsekvenserna otydligheterna får:

”Man är sitt jobb på Zenit. När det inte går bra så mår man dåligt, när det går bra så dricker man champagne.”

”Det är svårt är att prioritera mellan personliga mål och verksamhetens mål.”

9.5 Ur medial synpunkt finns det oklarheter vem som är avsändare

Zenit presenteras idag som Sidas ungdomsprogram, men lyder varken organisatoriskt, administrativt eller juridiskt under Sida. Detta ses som ett problem ur bland annat ett medialt perspektiv. Man menar att Sida tappar styrningsmöjligheterna med nuvarande organisation då avsändaren är oklar.

”Antingen är Sida huvudman, eller så skall Zenit kopplas av helt och hållet och någon annan får stå som huvudman. Om man ställer allt på sin spets, vid en kris till exempel då får Sida ta konsekvenserna utan att vi har kontroll på styrningen. Är det kulturhusets pressekreterare eller Sida som skall hantera krisen? Den som kontrollerar varumärket bör hantera varumärket. Allt detta är oklart idag.”

9.6 Otydligheter verkar också finnas i avtalet mellan Sida och Kulturhuset/Malmö Museer

Sida är idag Zenits uppdragsgivare medan Kulturhuset och Malmö Museer är arbetsgivare och har därmed det administrativa ledarskapet och är dessutom juridiskt och resultatmässigt ansvariga för verksamheten. Vad detta innebär i praktiken verkar vara oklart. Vad får till exempel Kulturhuset och Malmö Museer ha för påverkan på verksamhetens utformning?

9.7 De övriga avdelningarna på Kulturhuset och Malmö Museer tycks inte se Zenit som en del av verksamheten

Vilka möjligheter Zenit har att använda de interna resurser (till exempel marknadsavdelning, layoutavdelning, elektriker etcetera.) som finns att tillgå på Kulturhuset och Malmö Museer tycks vara oklart i överenskommelser och avtal. De andra avdelningarna på respektive institution tycks inte se Zenit som en del av verksamheten och blir därför nedprioriterade internt. Zenit personalen upplever därför inte att de får den hjälp de behöver utan till exempel marknadsföringstjänsterna köps idag, till en hög kostnad, av externa leverantörer. Verksamheten på Zenit blir därför lidande då ansvarsfördelningen i praktiken tycks vara oklar för alla inblandade.

9.8 Zenit upplevs inte som tillgängliga

Såväl från Malmö Museers som Kulturhusets sida upplever man att Zenit inte finns tillgängliga:

”Zenits kvantitativa mål lämnar inget över till oss. Vi håller nu på att se över de möjligheterna. Hur skall vi kunna utnyttja potentialen. Det tar ett tag innan Zenit landar i organisationen, men vi är på god väg. För oss som inte levt med Zenit tidigare tar det ett tag att inse och begripa vad såväl Zenit som Sida är.”

9.9 Det verkar saknas samsyn mellan Zenitmedarbetarna och Kulturhuset och Malmö Museer

Det verkar saknas samsyn kring vad och framför allt hur man vill arbeta.

En Zenitmedarbetare resonerar:

”De projekt vi blir inbjudna till är redan skapade. Vi inbjuds att delta i olika projekt. Men vi hamnar i diskussion. Vi får ingen dialog. För att bli kreativa vill vi vara med från början, vara med och skapa ramarna inte bara bli inbjudna till något som redan är skapat.”

9.10 Samarbetet med Kulturhuset och Malmö Museer tycks vara en lösning på ett administrativt problem

En Sida medarbetare reflekterar kring samarbetet mellan Kulturhuset och Malmö Museer:

”Det var en administrativ lösning, inte den bästa lösningen ur verksamhetens perspektiv. Var finns förstudien och konsekvensanalysen? Det gjordes ingen. Det var en lösning som löste problemet med hur man skulle kunna behålla Zenits personal och inte behöva anställa.”

9.11 Avslutande diskussion kring närliggande frågeställningar

9.11.1 Med nuvarande struktur tycks mycket tid och energi gå till interna frågeställningar

Vi kan konstatera att det finns otydligheter och utrymme för tolkning på många områden och på många olika plan. Dessa otydligheter tycks idag innebära att mycket tid och energi går till interna frågeställningar som ekonomi, marknadsföring, lokaler, samarbete med andra avdelningar, struktur och organisation. Energi och tid som vi menar borde ägnas åt utveckling av innehållet av Zenit. Fokus ligger idag på de interna och organisatoriska frågeställningarna.

9.11.2 Synergier måste skapas, de uppstår inte av sig själva

I de olika organisationernas verksamhetsbeskrivningarna talas det om möjligheter till synergier. Kulturhuset vänder sig till ungdomar och har cirka 200 000 besökare om året. Där slutar idag det gemensamma. Lava har idag en yngre målgrupp och fokuserar på projektarbete utanför skolan. Malmö med sitt museum är Sveriges mest mångkulturella stad, med 140 olika länder representerade och har cirka 260 000 besökare om året. Man vill vara en mötesplats för Malmöborna där man önskar att knyta ihop det lokala, regionala och nationella med det internationella. Zenit ses i detta sammanhang som bryggan ut i världen.

Det verkar dock varken finnas tid eller resurser avsatta för samtal mellan Zenit och Kulturhuset och Malmö Museer om syfte, mål och strategier med samarbetet och resurser för att genomföra gemensamma aktiviteter. Det finns en potential i samarbetet med såväl Kulturhuset som Malmö Museer, men denna potential måste förverkligas. Synergier uppstår inte av sig själva, utan måste skapas. Även detta kräver samtal.

10 Resultatet av den kvantitativa segmenterings-/klusteranalysen

Syftet med undersökningen var att kvantifiera den kvalitativa undersökningen om ungdomars och lärares syn på ”tillståndet i världen” genom en webbenkät. Frågeställningarna i kvantifieringen var inriktad på att beskriva hur gymnasieelever och lärare ser på följande huvudfrågor (se webbenkät-bilaga):

- Vilka kunskaper, värderingar & attityder avseende ”tillståndet i världen” och bistånds- och utvecklingsfrågor finns (vad tycker man?)
- Vilka beteenden & vanor kopplat till ovanstående finns (vad gör man?)

Ett slumpmässigt urval rekryterades och i analysen ingår svar från 679 elever. En så kallad klusteranalys av frågorna i webbenkäten om tillståndet i världen har sedan genomförts. Det innebär att ungdomar med likartad svarsprofil grupperas i ett så kallat kluster. Syftet med klusteranalysen är att studera om det finns elevsegment (”kluster”) med väsentligt olika inställning/attityder till aktuella världsfrågor och att beskriva hur vart och ett av dessa elevsegment skiljer sig åt när det gäller inställningen till världsfrågorna samt att undersöka hur många de är i respektive kluster.

Klusteranalysen resulterade i att 574 elevers webbenkät svar fördelades i fem tydliga kluster, vart och ett med en speciell profil. Dessutom finns ett så kallat *restkluster*, vilket innehåller 105 elever som inte kvalificerar för något av klustren. Dessa elever har en mer diffus svarsprofil, det vill säga ligger svarmässigt långt ifrån svarsprofilerna för de fem målgruppsklustren.

Nedanstående tabell och efterföljande text summerar vad som kännetecknar varje kluster:

Dimension	Kluster				
	Målgrupp 1 (6%)	Målgrupp 2 (25%)	Målgrupp 3 (12%)	Målgrupp 4 (34%)	Målgrupp 5 (7%)
Tankar på världsfrågorna /engagemang	++			-	-
Blivit bättre / sämre senaste 10–20 åren	+	+	-		-
Ser orsaker /komplexitet	++	+			--
Sveriges roll/bistånd	+				-
Gör själva	++	(+)		-	--
Kännedom Sida/Zenit	+				
Mediavanor och sociodemografi	☐ Samhällsvet. ☐ Tjej ☐ Morgontidning ☐ P3 Gradvis övergång ☐ Naturbrukspr. ☐ Kille ☐ Inte SVT ☐ Sportkanal ☐ Riks FM & Mix megapol				

Not: Plus- och minustecken indikerar att värdet inom frågeområdet/dimensionen för aktuella kluster är mycket högt (++) eller högt (+) respektive mycket lågt (--) eller lågt (-) i förhållande till den genomsnittliga eleven.

Målgrupp/kluster 1:

Utgör 6% av eleverna. Eleverna i detta kluster ägnar en hel del tankar åt och diskuterar ofta världsfrågorna. De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren. Vidare ser de många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även positiva till Sveriges roll och bistånd. Det ”gör själva” (eller har funderat på det), det vill säga engagerar sig för att påverka förhållandena i världen. Kännedomen om både Sida och Zenit är något förhöjd. I detta kluster är samhällsvetare, tjejer, konsumenter av morgontidning och P3 överrepresenterade.

Målgrupp/kluster 2:

Utgör 25% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är på många sätt genomsnittlig med undantag för några områden: De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre, de ser förhållandevis många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen, samt de vill engagera sig något mer än genomsnittseleven.

Målgrupp/kluster 3:

Utgör 12% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är genomsnittlig med undantag för ett område: De är mer negativa till utvecklingen, det vill säga de tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren.

Målgrupp/kluster 4:

Utgör 34% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är också genomsnittlig med undantag för två områden: Eleverna i detta kluster ägnar förhållandevis lite tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De är mindre intresserade av att ”göra själva”, det vill säga att engagera sig för att påverka förhållandena i världen.

Målgrupp/kluster 5:

Utgör 7% av eleverna. Utgör till stor del en negativ spegelbild av kluster 1: Eleverna i detta kluster ägnar få tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren. Vidare ser de få orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även negativa till Sveriges roll och bistånd. De är inte heller intresserade av att ”göra själva”, det vill säga att engagera sig för att påverka förhållandena i världen. Naturbrukare, killar, konsumenter av sportkanaler, Riks FM och Mix Megapol är överrepresenterade.

11 Slutsatser och rekommendationer

11.1 ”Långa graviditeter” behöver säkerställas och förstärkas

Utvärderingen visar att förflyttning i kommunikativ mening, det vill säga lärande i globala utvecklingsfrågor sker genom ”långa graviditeter”. Vi kan i materialet dessutom konstatera att samtalet om de globala utvecklingsfrågorna i ungdomars vardag, för det stora flertalet, i huvudsak förs inom ramen för skolans verksamhet, utom för en liten engagerad grupp (målgrupp 1 det vill säga 6%). Det är alltså skolan som kan säkerställa de ”långa graviditeterna” och därmed åstadkomma lärande det vill säga en kommunikativ förflyttning och i skolan finns dessutom alla fem målgrupperna samlade. Traditionell media fungerar inte som kanal i detta sammanhang då det endast är målgrupp 1 som följer samhällsdebatten. Endast dessa klarar av att sätta in Sidas budskap i ett relevant sammanhang. Vår rekommendation är således att Sida inte arbetar via, genom eller med hjälp av utan för skolan.

Utvärderingen visar dessutom att samtalet om och arbetet med globala utvecklingsfrågor pågår i skolan, men är idag alltför individberoende. Det är idag upp till den enskilde läraren om samtal förs överhuvudtaget. Det är inte brist på material och information som är huvudorsaken till att samtalet om de globala utvecklingsfrågorna får lägre prioritet och är individberoende. Det är avsaknaden av strukturer och systematik. Behov finns således för en uppgradering av de globala utvecklingsfrågornas position i läroplanen, vilket sägs vara på gång i den nya läroplanen för gymnasiet. Ett ämne som Hållbar utveckling borde vara ett självklart inslag i såväl läro- som kursplaner för samtliga elever.

Om det är önskvärt med en utbredning av antalet personer som för samtal om globala utvecklingsfrågor behöver det ske inom redan existerande fora. Att försöka införa ytterligare fora, med det ”globala samtalet” som huvudfråga torde vara hart när omöjligt med tanke på lärarnas fullteknade vardag och skolornas ”välbesökta tambur”.

Ett exempel på ett existerande forum är Den Globla Skolan (DGS). DGS har med sin förankring och kompetens goda förutsättningar att med utgångspunkt i lärarnas faktiska vardag bistå med konkret hjälp och relevant underlag. Utvärderingen visar att i en fullteknad vardag behövs konkret, anpassad och skraddarsydd hjälp anpassad till den enskilda skolan snarare än generella tips och råd. Det handlar inte om att komma med något nytt utan att förstärka den typ av arbete som redan bedrivs där samtalet som metod är huvudstrategin.

Utvärderingen visar att förflyttning i kommunikativ mening, det vill säga lärande i globala utvecklingsfrågor sker genom ”långa graviditeter” och detta pekar på att Zenit behöver sättas in i ett sammanhang. Utvärderingen visar också att Zenit och DGS tack vare Sida är trovärdiga och borgar för att inga sår-intressen fokuseras. DGS är en etablerad kanal där man opartiskt arbetar med att stödja skolan med att uppfylla sitt uppdrag genom att erbjuda sammanhang, strukturer och systematik när det gäller globala utvecklingsfrågor, för såväl lärare, elever som skolor.

11.2 Sida måste bestämma sig

Sida behöver operationalisera sina mål, det vill säga formulera tydliga förändringsmål det vill säga sluteffektmål för sin påverkan. Utan nödvändig konkretionsnivå blir målen inget stöd för Sidas olika kommunikativa projekt. De abstrakta påverkansmålen behöver således brytas ned för att bli operativt användbara.

Analysen pekar på att Zenits mål är otydliga. Zenits verksamhets- och effektmål är således inte möjliga att utvärdera i sin nuvarande form på grund av sin höga abstraktionsnivå. Exempelvis handlar ett av målen om att 90 procent skall ha ökad kunskap. Vad innebär ökad kunskap i detta sammanhang? Ökad kunskap om vad och i vilket syfte? Zenits uppdrag behöver ses över och vidareutvecklas för att en uppföljning enligt SiRS (Sida Rating System) skall vara möjlig, med konkretisering av uppdrag, syfte, mål och förväntat resultat.

Med utgångspunkt från det empiriska materialet och den förberedande arbetsprocessen tillsammans med Sida och Zenit har följande förslag till möjligt sluteffektmål formulerats med inspiration från Staffan Landins skrift: *Blir världen bättre?*

Målet med Zenits påverkansinsats är att:

- Ungdomar skall *anse* att världen gör framsteg i kampen mot de orättvisa villkor som gör att människor lever i fattigdom.
- Ungdomar skall *känna till* områden inom vilka framsteg sker till exempel hälsa, demokrati, utbildning, jämställdhet etcetera.

11.3 Ramverk för huvud-, stöd- och marginalstrategi

Huvudstrategin för Zenit skulle därmed kunna vara att, i samverkan med DGS, prioritera arbete där strukturer och sammanhang finns när det gäller arbete med de globala utvecklingsfrågorna. Detta för att säkerställa kravet på ”lång graviditet”.

Stödstrategin blir därmed de enskilda lärare som tar kontakt och kan redovisa på vilket sätt Zenit kommer att ingå i ett sammanhang, det vill säga där förutsättningar finns för en ”lång graviditet”.

Marginalstrategin är det som erbjuds på Zenits Webbsajt. De erbjudanden som finns på marginalen är de självinstruerande material som kan erbjudas på en webbsajt som lärarhandledning, digitala rollspel, uppföljningsfrågor till rollspelet etcetera. Webbsajten kan sägas vara det ”mobila Zenit”.

12 Referenser

Edfeldt, Åke W. (1992) *Påverkan*. Helsingborg: Proprius.

Foucault, M. (1988a) i artikel av Townley, Barbara. (1995): *”Know thyself”: Self-awareness, Self-formation and Managing*. London: Sage.

Gustavsson, Bernt. (1996) *Bildning i vår tid*. Finland: W & W.

Illeris, Knud. (2001) *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*. Lund: Studentlitteratur.

Landin, Staffan. (2004) *Blir världen bättre*. Stockholm: UNDP:s nordiska kontor.

Habermas, Jürgen. I Smith, David & Lovat, Terrence. (1996) *Läroplaner, Didaktik, Undervisning*. Göteborg: Förlagshuset Gothia.

Sjödén, Per-Olow. (1999) *”Ny livsstil ... på livstid?”* Hinder och möjligheter för beteendeförändring och vidmakthållande i Lundgren, Lars J. *Livsstil och miljö: värderingar val, vanor*. Stockholm: Naturvårdsverket.

13 Kvantitativ utvärdering

Summering målgruppskluster

Nedanstående tabell och efterföljande text summerar vad som kännetecknar varje kluster:

Dimension	Kluster				
	Målgrupp 1 (6%)	Målgrupp 2 (25%)	Målgrupp 3 (12%)	Målgrupp 4 (34%)	Målgrupp 5 (7%)
Tankar på världsfrågorna /engagemang	++			-	-
Blivit bättre / sämre senaste 10–20 åren	+	+	-		-
Ser orsaker /komplexitet	++	+			--
Sveriges roll/bistånd	+				-
Gör själva	++	(+)		-	--
Kännedom Sida/Zenit	+				
Mediavanor och sociodemografi	☐ Samhällsvet. ☐ Tjej ☐ Morgontidning ☐ P3			☐ Naturbrukspr. ☐ Kille ☐ Inte SVT ☐ Sportkanal ☐ Riks FM & Mix megapol	

Not: Plus- och minustecken indikerar att värdet inom frågeområdet/dimensionen för aktuella kluster är mycket högt (++) eller högt (+) respektive mycket lågt (--) eller lågt (-) i förhållande till den genomsnittliga eleven.

Målgrupp/kluster 1:

Utgör 6% av eleverna. Eleverna i detta kluster ägnar en hel del tankar åt och diskuterar ofta världsfrågorna. De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren. Vidare ser de många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även positiva till Sveriges roll och bistånd. Det ”gör själva” (eller har funderat på det), det vill säga engagerar sig för att påverka förhållandena i världen. Kännedomen om både Sida och Zenit är något förhöjd. I detta kluster är samhällsvetare, tjejer, konsumenter av morgontidning och P3 överrepresenterade.

Målgrupp/kluster 2:

Utgör 25% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är på många sätt genomsnittlig med undantag för några områden: De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre, de ser förhållandevis många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen, samt de vill engagera sig något mer än genomsnittseleven.

Målgrupp/kluster 3:

Utgör 12% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är genomsnittlig med undantag för ett område: De är mer negativa till utvecklingen, det vill säga de tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren.

Målgrupp/kluster 4:

Utgör 34% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är också genomsnittlig med undantag för två områden: Eleverna i detta kluster ägnar förhållandevis lite tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De är mindre intresserade av att ”göra själva”, det vill säga att engagera sig för att påverka förhållandena i världen.

Målgrupp/kluster 5:

Utgör 7% av eleverna. Utgör till stor del en negativ spegelbild av kluster 1: Eleverna i detta kluster ägnar få tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10–20 åren. Vidare ser de få orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även negativa till Sveriges roll och bistånd. De är inte heller intresserade av att ”göra själva”, det vill säga att engagera sig för att påverka förhållandena i världen. Naturbrukare, killar, konsumenter av sportkanaler, Riks FM och Mix Megapol är överrepresenterade.

14 Elev & lärarundersökning om "Tillståndet i världen"

Elev & lärarundersökning om "Tillståndet i världen" Rapport

Uppdragsgivare: Communicans AB/ Sida

Syfte/ frågeställningar

- Syftet med undersökningen är att kvantifiera den kvalitativa undersökningen om ungdomars och lärares syn på "tillståndet i världen". Kvantifieringen är inriktad på att beskriva hur gymnasieelever och lärare ser på följande huvudfrågor:
- Vilka kunskaper, värderingar & attityder avseende "tillståndet i världen" och bistånds- och utvecklingsfrågor finns (vad tycker man?)
- Vilka beteenden & vanor kopplat till ovanstående finns (vad gör man?)
- Hur pass väl känner man till Zenit och Sida?
- För detaljer kring frågeställningar – se bifogat frågeformulär

Metod: Snöbollsrekrytering per telefon + svar via webbenkät

- Steg 1: Ett slumpmässigt urval av rektorer på Sveriges gymnasieskolor har rekryterats per telefon.
- Steg 2: Dessa rektorer har fått i uppgift att i sin tur rekrytera upp till 3 av skolans SO-lärare (s.k. "snöbollsrekrytering")
- Steg 3: Dessa SO-lärare, i sin tur, har fått i uppgift att:
 - dels själva besvara webbenkäten om "Tillståndet i Världen"
 - dels låta eleverna i upp till 3 av sina undervisningsklasser* fylla i samma webbenkät
- Steg 1-3 har pågått löpande under mars-maj 2007.
- I denna rapport redovisas svaren från totalt 679 elever. I en tabellbilaga finns även svaren från 57 lärare.

**) Instruktionen till lärarna var att rekrytera klasserna slumpmässigt, både vad gäller årskurs och program. Dock har lärarna i stor utsträckning rekryterat elever inom det samhällsvetenskapliga programmet (ca 40%).*

Klusteranalys av elevsvar

- Syftet med klusteranalysen är att:
 - studera om det finns elevsegment ("kluster") med väsentligt olika inställning/attityder till aktuella världsfrågor.
 - beskriva hur vart och ett av dessa elevsegment skiljer sig åt när det gäller inställningen till världsfrågorna.
- Som indata i klusteranalysen användes i princip alla attitydfrågor med svarsskala.
- Klusteranalysen resulterade i att 574 elever (85%) fördelades i 5 kluster, vart och ett med en speciell profil.
- Dessutom finns ett s.k. *restkluster*, vilket innehåller 105 elever (15%) som inte kvalificerar för något av klustren. Dessa elever har en mer diffus svarsprofil, d.v.s. ligger svarsmissigt långt ifrån svarsprofilerna för de 5 målgruppsklustren.

Summering målgruppskluster (1)

Dimension	KLUSTER				
	Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)
Tankar på världsfrågorna/ engagemang	++			-	-
Blivit bättre/sämlre senaste 10-20 åren	+	+	-		-
Ser orsaker/komplexitet	++	+			--
Sveriges roll/ bistånd	+				-
Gör själva	++	(+)		-	--
Kännedom Sida/Zenit	+				
Mediavanor och sociodemografi	x Samhällsuet. x Tjei x Morgontidning x P3	←	Gradvis övergång	→	x Naturbrukspr. x Kille x Inte SVT x Sportkanal x Riks FM & Mix megapol

Not: Plus- och minustecken indikerar att värdet inom frågeområdet/ dimensionen för aktuella kluster är mycket högt (++) eller högt (+) resp. mycket lågt (--) eller lågt (-) i förhållande till den genomsnittliga eleven.

Summering målgruppskluster (2)

- **Målgrupp/ kluster 1:** Utgör 6% av eleverna. Eleverna i detta kluster ägnar en hel del tankar åt och diskuterar ofta världsfrågorna. De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10-20 åren. Vidare ser de många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även positiva till Sveriges roll och bistånd. Det ”gör själva” (eller har funderat på det), d.v.s. engagerar sig för att påverka förhållandena i världen. Kännedomen om både Sida och Zenit är något förhöjd. Samhällsvetare, tjejer, konsumenter av morgontidning och P3 är överrepresenterade.
- **Målgrupp/ kluster 2:** Utgör 25% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är på många sätt genomsnittlig med undantag för några områden: De tycker i större utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre, de ser förhållandevis många orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen, samt de vill engagera sig något mer än genomsnittseleven.

Summering målgruppskluster (3)

- **Målgrupp/ kluster 3:** Utgör 12% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är genomsnittlig med undantag för ett område: De är mer negativa till utvecklingen, d.v.s. de tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10-20 åren.
- **Målgrupp/ kluster 4:** Utgör 34% av eleverna. Inställningen hos eleverna i detta kluster är också genomsnittlig med undantag för två områden: Eleverna i detta kluster ägnar förhållandevis lite tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De är mindre intresserade av att "göra själva", d.v.s. att engagera sig för att påverka förhållandena i världen.
- **Målgrupp/ kluster 5:** Utgör 7% av eleverna. Utgör till stor del en negativ spegelbild av kluster 1: Eleverna i detta kluster ägnar få tankar åt och diskuterar sällan världsfrågorna. De tycker i mindre utsträckning att tillståndet i världen har blivit bättre de senaste 10-20 åren. Vidare ser de få orsaker till varför levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen. De är även negativa till Sveriges roll och bistånd. De är inte heller intresserade av att "göra själva", d.v.s. att engagera sig för att påverka förhållandena i världen. Naturbrukare, killar, konsumenter av sportkanaler, Riks FM och Mix Megapol är överrepresenterade.

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (1)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest-kluster (15%)	Total
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga		Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)		
namn	43	170	84	230	47	105	679	
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga	faktor	43	170	84	230	47	105	679
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga	Andel så gott som dagligen + mycket ofta	58%	18%	8%	3%	0%	33%	16%
Q1_r1m	1. Först några frågor som handlar om olika händelser och förhållanden i världen. Hur ofta, tänker du själv på följande...[1] Krig och konflikter	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r2m	[2] Terrorism	7	1	7	1	7	1	7
Q1_r3m	[3] Sjukdomar som HIV/Aids	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r4m	[4] Naturkatastrofer	7	1	7	1	7	1	7
Q1_r5m	[5] Klimatförändringar	7	1	7	1	7	1	7
Q1_r6m	[6] Stormakters roll och inflytande	7	1	7	1	7	1	7
Q1_r7m	[7] Klyftorna mellan fattiga och rika	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r8m	[8] Svälten	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r9m	[9] Mänskliga rättigheter	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r10m	[10] Världens handel och ekonomi (globaliseringen)	7	1	7	1	7	1	7
Q1_r11m	[11] FN:s roll och inflytande	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r12m	[12] Läskunnigheten i u-länderna	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r13m	[13] Överlevnaden för spädbarn i u-länderna	1	7	1	7	1	7	1
Q1_r14m	[14] Tillgången till rent vatten i u-länderna	1	7	1	7	1	7	1

Kommentarer:

Frågorna är sorterade i den ordning de ställdes i webbenkäten. Varje fråga är märkt med faktortillhörighet.

Frågor som tillhör samma faktor är inbördes korrelerade, dvs mäter till stor del samma sak.

Gulmarkerad fråga har en svarsfördelning som skiljer sig mycket mellan kluster.

Gröna/röda procentvärden indikerar att andelen inom ett kluster avviker minst 10 procentenheter från totalen.

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (2)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest- kluster (15%)	Total
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga	faktor	Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)		
varnamn	vartext	43	170	84	230	47	105	679
	2. Om du skulle försöka jämföra tillståndet i världen idag med för 10-20 år sedan. Är ditt intryck då att situationen i världen har blivit bättre eller sämre när det gäller [1] Krig och konflikter	Andel mycket + något bättre						
Q2_r10m	[1] Krig och konflikter	44%	35%	10%	39%	9%	28%	31%
Q2_r11m	[2] Terrorism	9%	6%	4%	9%	0%	12%	8%
Q2_r12m	[3] Sjukdomar som HIV/Aids	35%	24%	7%	31%	4%	24%	24%
Q2_r13m	[4] Naturkatastrofer	14%	5%	1%	9%	0%	10%	7%
Q2_r14m	[5] Klimatförändringar	5%	2%	1%	8%	0%	12%	6%
Q2_r1m	[6] Stormakters roll och inflytande	12%	23%	7%	17%	0%	23%	17%
Q2_r2m	[7] Klyftorna mellan fattiga och rika	14%	35%	1%	31%	0%	29%	25%
Q2_r3m	[8] Svält	30%	35%	5%	38%	2%	28%	29%
Q2_r4m	[9] Mänskliga rättigheter	53%	59%	20%	51%	4%	38%	44%
Q2_r5m	[10] Världens handel och ekonomi (globaliseringen)	47%	41%	18%	39%	0%	36%	34%
Q2_r6m	[11] FNs roll och inflytande	40%	42%	19%	32%	0%	28%	31%
Q2_r7m	[12] Läskunnigheten i u-länderna	63%	62%	13%	47%	0%	37%	43%
Q2_r8m	[13] Överlevnaden för spädbarn i u-länderna	49%	58%	10%	39%	0%	38%	38%
Q2_r9m	[14] Tillgången till rent vatten i u-länderna	58%	57%	7%	44%	0%	36%	39%

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (3)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest-kluster (15%)	Total
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skafråga		Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)		
varnamn	faktor	43	170	84	230	47	105	679
Q3m	3. Hur ofta, om någonsin, brukar du tala om fattigdomen i världen med andra?	Andel så gott som dagligen + mycket ofta						
		40%	6%	2%	0%	2%	14%	7%
Q5_r1m	5. Som du ser det, vad har orsakat att levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen?	Andel till mycket stor + stor del						
Q5_r2m	År det [1] Händerna	53%	34%	17%	12%	0%	25%	22%
Q5_r3m	[2] Kolonialiseringen, dvs orsakerna är historiska	51%	37%	18%	21%	2%	30%	27%
Q5_r4m	[3] Stormakters roll och inflytande	56%	46%	27%	26%	0%	37%	33%
Q5_r5m	[4] Krig och konflikter	79%	64%	51%	43%	6%	45%	49%
Q5_r6m	[5] Den internationella handelspolitiken	44%	25%	23%	10%	0%	26%	19%
Q5_r7m	[6] Miljökatastrofer	42%	26%	31%	20%	2%	28%	24%
Q5_r8m	[7] Korruptionen	40%	26%	25%	16%	0%	33%	23%
Q5_r9m	[8] Den orättvisa fördelningen av jorden i fattiga länder	56%	35%	30%	20%	6%	37%	29%
	[9] Lägre kunskapsnivåer i fattiga länder	58%	49%	30%	35%	2%	42%	38%
Q6_r1m	6. Som du ser det, vem ansvarar för utvecklingen i fattiga länder? Ligger ansvaret på [1] Den enskilda människan i det fattiga landet	Andel till mycket stor + stor del						
Q6_r2m	[2] Regeringen i det fattiga landet	12%	9%	2%	12%	13%	23%	12%
Q6_r3m	[3] FN	70%	75%	54%	67%	26%	65%	64%
Q6_r4m	[4] Händerna	60%	66%	32%	36%	15%	44%	44%
		77%	64%	33%	31%	6%	40%	42%

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (4)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest- kluster (15%)	Total
varnamn	vartext	Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)		
	Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga	43	170	84	230	47	105	679
	7. Här kommer ytterligare några påståenden om tillståndet i världen och utvecklingen framöver. Hur mycket eller lite håller du själv med om varje påstående? [1] Jorden har aldrig varit en så bra plats att leva på som just nu	[Andel håller helt + i stort sett med]						
Q7_r1m	[2] Världen har aldrig varit så orättvis som nu	5%	6%	7%	19%	11%	21%	13%
Q7_r2m	[3] Klyfforna mellan fattiga och rika ökar	23%	10%	20%	11%	9%	29%	15%
Q7_r3m	[4] Världen blir bättre, men det går alldeles för långsamt	63%	25%	39%	21%	9%	40%	29%
Q7_r4m	[5] Det är möjligt att lösa problemen med fattigdom och orättvisa i världen	44%	42%	7%	33%	4%	37%	31%
Q7_r5m	[6] Det finns en ovilja i den rika världen att bidra till utveckling i u-länderna	77%	58%	31%	38%	4%	42%	43%
Q7_r6m	[7] Utvecklingen hindras av dem som har makten i u-länderna	74%	34%	30%	25%	9%	46%	33%
Q7_r7m		42%	35%	19%	32%	11%	41%	32%

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (5)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper						Rest-kluster (15%)	Total
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga	varnamn	vartext	faktor	Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)	
				43	170	84	230	47	679
		8. Här kommer några påståenden om hur Sverige bidrar till utvecklingen i världen. Hur mycket eller lite håller du själv med om varje påstående? [1] Sverige bidrar mycket genom våra internationellt verksamma företag		Andel håller helt + i stort sett med					
Q8_r1m			9	26%	29%	7%	21%	0%	23%
Q8_r2m		[2] Sverige bidrar mycket genom frivilliga organisationer och individer som arbetar i U-länderna	9	60%	52%	35%	40%	2%	41%
Q8_r3m		[3] Sverige bidrar mycket genom bistånd via skatten	9	37%	28%	12%	19%	6%	22%
Q8_r4m		[4] Vi behöver först lösa problemen hemma i Sverige innan vi kan bidra till utvecklingen i världen	13	9%	11%	19%	34%	19%	25%
Q8_r5m		[5] Bistånd är viktigt för att stödja utvecklingen i de fattigaste länderna	8	79%	64%	36%	33%	4%	43%
Q8_r6m		[6] Sverige skänker mycket pengar, men de gör inte mycket nytta	13	28%	18%	23%	33%	4%	28%
Q8_r7m		[7] Det är endast en mindre del av det svenska biståndet som når fram till dem som behöver hjälpen	13	37%	37%	23%	37%	9%	35%

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (6)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest-kluster (15%)	
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga		Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)	Total	
varnamn	varfext	43	170	84	230	47	105	679
Q9_r1m	9. Man kan försöka engagera sig och påverka förhållandena i världen på olika sätt. Vilka av följande påståenden stämmer in på dig? [1] Jag/min familj har eller har haft ett fadderbarn i ett u-land	Ja + har funderat på det						
Q9_r2m	[2] Jag/min familj är noga med att källsortera våra sopor	70%	49%	30%	30%	4%	42%	37%
Q9_r3m	[3] Jag har skrivit på protestlistor	77%	73%	62%	56%	26%	63%	61%
Q9_r4m	[4] Jag har varit ute och demonstrerat	79%	37%	44%	21%	11%	44%	34%
Q9_r5m	[5] Jag har varit aktiv på Internet i olika diskussionsgrupper	67%	22%	25%	10%	9%	35%	22%
Q9_r6m	[6] Jag har samlat in pengar till någon organisation som arbetar med samhälls- eller miljöfrågor	49%	22%	18%	11%	4%	33%	20%
Q9_r7m	[7] Jag har tagit kontakt med politiker eller andra som har mycket att säga till om	81%	54%	40%	20%	15%	50%	39%
Q9_r8m	[8] Jag har skrivit insändare	47%	13%	17%	7%	2%	41%	17%
Q9_r9m	[9] Jag har gått med i en förening som försöker göra samhället eller miljön bättre	42%	19%	18%	8%	9%	32%	18%
Q9_r10m	[10] Jag har köpstrejkat mot varor som tillverkats av barn i u-länder	60%	22%	17%	6%	6%	34%	19%
Q9_r11m	[11] Jag är medlem i ett politiskt parti eller ungdomsförbund	63%	30%	25%	8%	4%	40%	24%
Q9_r12m	[12] Jag har deltagit i protestaktioner	53%	13%	12%	5%	9%	28%	15%
Q9_r13m	[13] Jag har engagerat mig på annat sätt:	47%	14%	11%	6%	4%	30%	14%
		26%	11%	17%	7%	2%	33%	14%

Klusteranalys: sammandrag i tabellform (7)

Faktor & klusteranalys Sida elevundersökning		Kluster/ funktionella målgrupper					Rest-kluster (15%)	Total
varnamn	vartext	faktor	Målgr. 1 (6%)	Målgr. 2 (25%)	Målgr. 3 (12%)	Målgr. 4 (34%)	Målgr. 5 (7%)	
Andelarna avser de 2 översta nivåerna på varje skalfråga			43	170	84	230	47	679
	10. Här kommer några påståenden om köpvanor. Hur mycket eller lite stämmer varje påstående in på dig?		[Mycket + ganska ofta]					
Q10_r1m	[1] När jag köper kläder tittar jag noga på varifrån de kommer	5	26%	8%	2%	2%	0%	15%
Q10_r2m	[2] När jag köper mat tittar jag noga på varifrån den kommer	5	58%	34%	25%	23%	9%	30%
Q10_r3m	[3] När jag köper olika prylar tittar jag noga på varifrån de kommer	5	35%	12%	8%	4%	2%	11%
Q10_r4m	[4] Jag köper ekologiskt odlad mat	5	53%	23%	14%	7%	9%	19%
Q10_r5m	[5] Jag köper rättvisemärkta kläder och varor	5	28%	12%	2%	0%	2%	9%
			[Mycket + ganska väl]					
Q11m	11. Hur väl känner du till Sida?	14	37%	23%	13%	7%	2%	15%
Q12m	12. Hur väl känner du till Zenit?	14	12%	4%	7%	3%	0%	11%
								6%

15 Frågeformulär

Zenit segmenteringsstudie skolungdomar

Hej!

Tack för att du tar dig tid att svara på våra frågor om hur du ser på tillståndet i världen!

Det är Sida, myndigheten för internationellt utvecklingssamarbete, som är intresserade av hur svenska ungdomar ser på utvecklingen i världen när det gäller fattigdom, rättvisa, bekämpning av sjukdomar, konflikter mellan länder och befolkningsgrupper etcetera. Det är förstås ett stort ämne, så det är ganska många frågor som vi hoppas att du vill svara på så uppriktigt som möjligt.

Här är några praktiska tips:

- De flesta frågorna besvaras enkelt genom att du markerar det svarsalternativ som stämmer bäst med din åsikt
- Svara på frågorna i den ordning de står uppställda.
- Du kan enkelt ändra på dina svar genom att gå tillbaka och skriva över tidigare svar. För att komma tillbaka till föregående webbsida; använd back-knappen ("Bakåt").
- Om du får problem när du svarar på frågorna kan du skicka ett e-postmeddelande till adressen som finns längst ner på denna sida och be om hjälp.
- Dina svar behandlas konfidentiellt. Vår personal har tystnadsplikt. Ingen utomstående får veta vad just du har svarat.

1. Först några frågor som handlar om olika händelser och förhållanden i världen.

Hur ofta, om någonsin, *tänker du själv* på följande ...

	Sällan eller aldrig	Någon gång ibland	Ganska ofta	Mycket ofta	Hela tiden, så gott som varje dag	Vet inte/ har ingen åsikt
Krig och konflikter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terrorism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukdomar som hiv/aids	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naturkatastrofer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klimatförändringar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den amerikanske presidenten George Bush	☐	☐	☐	☐	☐	☐
USAs roll och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Befolkningstillväxten i fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klyftorna mellan fattiga och rika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svälten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingen av mänskliga rättigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Världens handel och ekonomi (globaliseringen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
FNs roll och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läskunnigheten i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Överlevnaden för spädbarn i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tillgången till rent vatten i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Om du skulle försöka jämföra tillståndet i världen idag med för 10–20 år sedan.

Är ditt intryck då att situationen i världen har blivit *bättre* eller *sämre* när det gäller ...

	Mycket sämre	Något sämre	Ingen förändring	Något bättre	Mycket bättre	Vet inte/har ingen åsikt
Krig och konflikter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terrorism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukdomar som hiv/aids	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naturkatastrofer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klimatförändringar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den amerikanske presidenten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
USAs roll och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Befolkningstillväxten i fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klyftorna mellan fattiga och rika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svälten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingen av mänskliga rättigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Världens handel och ekonomi (globaliseringen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
FNs roll och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läskunnigheten i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Överlevnaden för spädbarn i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tillgången till rent vatten i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Hur ofta, om någonsin, brukar du tala om fattigdomen i världen med andra?

- ☐ Sällan eller aldrig
- ☐ Någon gång ibland
- ☐ Ganska ofta
- ☐ Mycket ofta
- ☐ Hela tiden, så gott som varje dag
- ☐ Vet inte/har ingen åsikt

4. Vem diskuterar du fattigdomen i världen med?

- ☐ Jag diskuterar med mina kompisar
- ☐ Jag diskuterar med min familj
- ☐ Vi diskuterar i skolan på lektioner
- ☐ Diskuterar med andra/på annat sätt. Hur: _____
- ☐ Brukar sällan eller aldrig diskutera fattigdomen i världen
- ☐ Vet inte/har ingen åsikt

5. Som du ser det, vad har *orsakat* att levnadsvillkoren skiljer sig åt i olika delar av världen?

Är det ...

	Nej, inte alls	Nej, knappast	Ja, till viss del	Ja, till stor del	Ja, till mycket stor del	Vet inte/har ingen åsikt
Den rika världen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kolonialiseringen, det vill säga orsakerna är historiska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
USAs roll och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Krig och konflikter, det vill säga människans oförmåga att samarbeta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den internationella handelspolitiken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Miljökatastrofer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korruptionen i fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den orättvisa fördelningen av jorden i fattiga länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Som du ser det, var ligger *ansvaret* för att underlätta utveckling i fattiga länder?

Ligger ansvaret på ...

	Nej, inte alls	Nej, knappast	Ja, till viss del	Ja, till stor del	Ja, till mycket stor del	Vet inte/har ingen åsikt
Den enskilda människan i det fattiga landet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regeringen i det fattiga landet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
FN	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den rika världen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Här kommer ytterligare några påståenden om tillståndet i världen och utvecklingen framöver.

Hur mycket eller lite håller du själv med om varje påstående?

	Håller inte alls med	Håller knappast med	Håller delvis med	Håller i stort sett med	Håller helt med	Vet inte/har ingen åsikt
Jorden har aldrig varit en så bra plats att leva på som just nu.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Världen har aldrig varit så orättvis som nu, klyftorna mellan fattiga och rika ökar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Världen blir bättre, men det går alldeles för långsamt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det är helt klart möjligt att lösa problemen med fattigdom och orättvisa i världen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det finns en ovilja i den rika världen att hjälpa u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingen hindras till stor del av dem som har makten i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Här kommer några påståenden om hur Sverige bidrar till utvecklingen i världen.

Hur mycket eller lite håller du själv med om varje påstående?

	Håller inte alls med	Håller knappast med	Håller delvis med	Håller i stort sett med	Håller helt med	Vet inte/har ingen åsikt
Sverige bidrar mycket genom våra multinationella företag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bidrar mycket genom frivilliga organisationer och individer som arbetar i u-länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bidrar mycket genom bistånd via skatten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi behöver först lösa problemen hemma i Sverige innan vi kan bidra till utvecklingen i världen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bistånd är viktigt för att stödja utvecklingen i de fattigaste länderna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige skänker mycket pengar, men de gör inte mycket nytta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det är endast en mindre del av det svenska biståndet som når fram till dem som behöver hjälpen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Man kan ju försöka engagera sig och påverka på olika sätt.

Vilka av följande påståenden stämmer in på dig?

	Nej	Nej, men jag har funderat på det	Ja	Vill inte svara/ har ingen åsikt
Jag/min familj har eller har haft ett fadderbarn i ett u-land	☐	☐	☐	☐
Jag/min familj är nogga med att källsortera våra sopor	☐	☐	☐	☐
Jag har skrivit på protestlistor (vilket ämne som helst?)	☐	☐	☐	☐
Jag har varit ute och demonstrerat	☐	☐	☐	☐
Jag har varit aktiv på Internet i olika diskussionsgrupper (vilket ämne som helst?)	☐	☐	☐	☐
Jag har samlat in pengar till någon organisation som arbetar med samhälls- eller miljöfrågor	☐	☐	☐	☐
Jag har tagit kontakt med politiker eller andra som har mycket att säga till om	☐	☐	☐	☐
Jag har skrivit insändare (vilket ämne som helst?)	☐	☐	☐	☐
Jag har gått med i en förening som försöker göra samhället eller miljön bättre	☐	☐	☐	☐
Jag har köpstreckat mot varor som tillverkats av barn i u-länder	☐	☐	☐	☐
Jag är medlem i ett politiskt ungdomsförbund	☐	☐	☐	☐
Jag har deltagit i protestaktioner	☐	☐	☐	☐
Jag har engagerat mig på annat sätt: _____				

10. Här kommer några påståenden om köpvanor.

Hur mycket eller lite stämmer varje påstående in på dig?

	Aldrig	Sällan	Ibland	Ganska ofta	Mycket ofta	Vill inte svara/ har ingen åsikt
När jag köper kläder tittar jag noga på varifrån de kommer.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
När jag köper mat tittar jag noga på varifrån den kommer..	☐	☐	☐	☐	☐	☐
När jag köper olika prylar tittar jag noga på varifrån de kommer.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag köper ekologiskt odlad mat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag köper rättvisemärkta kläder och varor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hur väl känner du till *Sida*?

- ☐ Känner inte alls till
- ☐ Känner till lite grann, har bara hört namnet
- ☐ Känner till ganska väl
- ☐ Känner till mycket väl
- ☐ Vet inte/har ingen åsikt

Nu ett par frågor om Sidas ungdomsforum *Zenit*.

12. Hur väl känner du till *Zenit*?

- ☐ Känner inte alls till
- ☐ Känner till lite grann, har bara hört namnet
- ☐ Känner till ganska väl
- ☐ Känner till mycket väl
- ☐ Vet inte/har ingen åsikt

13. På vilket sätt känner du till *Zenit*? *Flera svar möjliga.*

- ☐ Via skolan och min lärare
- ☐ Via kompisar
- ☐ har besökt Zenits hemsida
- ☐ har besökt Kulturhuset/Lava
- ☐ har besökt Malmö Muséer
- ☐ Via en annan förening

- ☐ På annat sätt
- ☐ Vet inte/har ingen åsikt

14. Här kan du skriva ned fler synpunkter, åsikter och funderingar när det gäller de världsfrågor som vi har frågat om!

Synen på världsfrågorna kan påverkas av vad vi tittar på, läser och lyssnar på till vardags. Därför kommer här några frågor om dina mediavanor.

15a. Ungefär hur ofta tittar du på åtminstone 15 minuter på följande *TV-kanaler*?

	Sällan eller aldrig	Någon gång per månad	Någon gång per vecka	Flera gånger per vecka	Varje/nästan varje dag	Vill inte svara/ har ingen åsikt
SVT1	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SVT2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SVT24	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV3	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kanal 5	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyhetskanal (CNN, BBC World, Sky News med flera)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Filmkanal (TV4 Film, Canal +, TV1000 etcetera.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sportkanal (Canal+, Viasat etcetera.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Musikkanal (MTV, VH1 etcetera.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15b. Ungefär hur ofta läser du följande *tidningar*?

	Sällan eller aldrig	Någon gång per månad	Någon gång per vecka	Flera gånger per vecka	Varje/nästan varje dag	Vill inte svara/ har ingen åsikt
Morgontidning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gratistidning (till exempel Metro, Stockholm City)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvällstidning till exempel Aftonbladet, Expressen, GT, Kvällsposten)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15c. Ungefär hur ofta lyssnar du åtminstone 15 minuter på följande *radiokanaler*?

	Sällan eller aldrig	Någon gång per månad	Någon gång per vecka	Flera gånger per vecka	Varje/nästan varje dag	Vill inte svara/ har ingen åsikt
P1	☐	☐	☐	☐	☐	☐
P2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
P3	☐	☐	☐	☐	☐	☐
P4/P5 (SR riks- eller lokalt)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riks FM	☐	☐	☐	☐	☐	☐
City 3	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mix Megapol	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NRJ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lugna Favoriter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
The Voice	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Till sist några frågor om dig själv.

16. Går du på högstadieskola- eller gymnasieskola?

För lärare: Inom vilka årskurser undervisar du? Flera svar möjliga

- ☐ Högstadieskola, årskurs 7
- ☐ Högstadieskola, årskurs 8
- ☐ Högstadieskola, årskurs 9
- ☐ Gymnasieskolan, årskurs 1
- ☐ Gymnasieskolan, årskurs 2
- ☐ Gymnasieskolan, årskurs 3

17. *För högstadielärare: Inom vilka ämnen undervisar du? Flera svar möjliga*

- ☐ Bild
- ☐ Biologi, Fysik, Kemi eller Teknik
- ☐ Engelska
- ☐ Geografi, Historia, Religions- och Samhällskunskap
- ☐ Hem- och konsumentkunskap
- ☐ Hemspråk
- ☐ Idrott och hälsa
- ☐ Matematik
- ☐ Musik

- ☐ Svenska
- ☐ Textilslöjd och Trä- och metallslöjd
- ☐ Annat ämne: _____

17. *För gymnasieielärare:* inom vilka ämnen undervisar du? *Flera svar möjliga*

- ☐ Datorkunskap
- ☐ Engelska
- ☐ Estetisk verksamhet
- ☐ Filosofi
- ☐ Fysik
- ☐ Geografi
- ☐ Historia
- ☐ Idrott och hälsa
- ☐ Kemi
- ☐ Matematik
- ☐ Mediakommunikation
- ☐ Moderna språk
- ☐ Naturkunskap
- ☐ Psykologi
- ☐ Religionskunskap
- ☐ Samhällskunskap
- ☐ Svenska
- ☐ Andra programspecifika ämnen:

18. Vilket program går du på gymnaist?

För lärare: Inom vilka gymnasieprogram undervisar du?

- ☐ Barn- och fritidsprogrammet
- ☐ Byggprogrammet
- ☐ Elprogrammet
- ☐ Energiprogrammet
- ☐ Estetiska programmet

- ☐ Fordonsprogrammet
- ☐ Handels- och administrationsprogrammet
- ☐ Hantverksprogrammet
- ☐ Hotell- och restaurangprogrammet
- ☐ Individuella programmet
- ☐ Industriprogrammet
- ☐ Livsmedelsprogrammet
- ☐ Medieprogrammet
- ☐ Naturbruksprogrammet
- ☐ Naturvetenskapsprogrammet
- ☐ Omvårdnadsprogrammet
- ☐ Samhällsvetenskapsprogrammet
- ☐ Teknikprogrammet
- ☐ Annat program: _____

19. Är du kille eller tjej?

För lärare: Är du man eller kvinna?

- ☐ Kille
- ☐ Tjej

20. Vilket är postnumret där du bor? _____

21. *Endast lärare:* Ålder: _____

Stort tack för din medverkan!

16 Uppdragsbeskrivning

Avdelning: Sida Info

Projektnamn: Utvärdering av Zenit

Beställare: Christine von Sydow

Projektleddare: Elisabeth Berg Khan

Beslutsnummer:

Diarienummer: 2005-002300

Datum: 2006-04-24

1. Bakgrund

Zenit är en verksamhet för ungdomar mellan 13–25 år, som Sida utvecklat och drivit sedan 1996 inom ramen för Sidas informationsuppdrag. Det är en mötesplats där unga kan träffas och få tillgång till information och inspiration kring globala utvecklingsfrågor. Ursprungligen fanns endast verksamhet i Stockholm. Idag har Zenit både nationell och regional verksamhet. Den nationella verksamheten, Zenit Sverige, inkluderar Zenitsajten och ett antal aktiviteter med nationell spridning. Den regionala verksamheten finns i Stockholm och Malmö med olika aktiviteter som anpassas till de regionala förutsättningarna. Inom verksamheten ryms skolverksamhet med studiebesök och rollspelet Zenit City, utställningar, musik, debatt, workshops och personlig rådgivning. Kulturella evenemang anordnas ofta i nära samarbete med enskilda organisationer. Webb sajten innehåller bland annat rollspelet Zenit City, ett kalenderium och redaktionella aktiviteter. Zenit Malmö genomförs i samarbete med Malmö Museer. Zenit Sverige och Zenit Stockholm genomförs i samarbete med Stockholms Stad Kulturhuset. I framtiden kan även regionala nyetableringar bli aktuella och Zenit Sverige få en annan organisation.

Gällande överenskommelser kring Zenit tecknades i december 2004 och avser verksamhet fram till december 2007. Inom ramen för dessa överenskommelser satsar Sida drygt 34 miljoner kronor på Zenit. Båda överenskommelserna kan förlängas för en period om ytterligare två år. Enligt överenskommelserna ska Zenits verksamhet utvärderas senast december 2006. Det finns också ett Sida-direktiv om att projekt i Zenits storleksordning ska följas upp enligt Sida Rating System (SiRS). Sida planerar nu därför att genomföra en utvärdering av Zenits verksamhet.

Zenits verksamhetsmål

Enligt överenskommelserna syftar Zenits verksamhet till att:

- Väcka intresse för internationella utvecklingsfrågor
- Ge tillfälle för kunskapsinhämtning om internationellt utvecklingsarbete och förklara Sveriges och Sidas roll i detta arbete
- Vägleda dem som känner personligt engagemang för frågorna och arbetet
- Vara en arena för debatt och en plattform för ungas eget agerande till förmån för Millennieutvecklingsmålen

Effektmål för Zenit Stockholm och Zenit Malmö

I effektmålen för Zenit Stockholm och Zenit Malmö utgår man ifrån antalet unga personer mellan 13–20 år som finns i respektive region (170 000 respektive 115 000) och säger att målet är att 20% av dessa årligen skall ta del av någon av Zenits aktiviteter från och med år 2006. Av dessa ska:

- 90% av dem som deltar i Zenitverksamheten få fördjupad kunskap

- 60% av dem som deltar i Zenitverksamheten vilja engagera sig
- 50% av dem som vill engagera sig göra en aktiv handling till förmån för Millennieutvecklingsmålen

Effektmål för Zenit Sverige

Zenitsajten fungerar som ett komplement till de regionala verksamheterna i Sverige. Sajten hade i slutet av 2004 cirka 300 000 träffar och 50 500 besökare per år. Målet för Zenitsajten är att antalet besökare ska öka med 20% per år, under samarbetsperioden. Effektmål för de övriga Zenit Sverige aktiviteterna finns inte beskrivna i överenskommelserna utan ska formuleras i de detaljerade verksamhetsplanerna som fastställs årligen.

Vid en närmare genomgång har det konstaterats att Zenits verksamhets- och effektmål inte är möjliga att utvärdera i dess nuvarande form och att mål och metoder behöver ses över och vidareutvecklas. För att möjliggöra en utvärdering av Zenit och uppföljning enligt SiRS har det därför pågått en arbetsprocess där Zenit och Sida ingått sedan december 2005 med konkretisering av uppdrag, syfte, mål, förväntat resultat och leveranser. Detta arbete finns dokumenterat i bilaga 1 och 2. Utvärderingens frågeställningar kommer att bygga vidare på detta arbete.

I sitt budgetunderlag till regeringen för 2007 avviserar Sida att Sida vill göra Zenit rikstäckande. Utvärderingen av Zenit kommer att kunna bidra till detta utvecklingsarbete.

Utvärderingen av Zenit kommer att genomföras i projektarbetsform. Här följer beskrivning av syfte och hur genomförandet ska ske.

2. Syfte

Syftet med utvärderingsarbetet är att göra en genomlysning av Zenits verksamhet för att dra lärdomar av tidigare verksamhet och kunna revidera mål och metoder för framtida verksamhet, samt att ta fram ett repetitivt (kvantitativt) instrument för framtida kontinuerlig utvärdering av och återkoppling till verksamheten. Utvärderingens resultat är tänkt att främst tas till vara av Sida i den fortsatta beredningen av kommunikation med unga i Sverige och Sidas nuvarande samarbetsparter kring Zenit. Det kommer också att vara ett viktigt underlag vid diskussioner om eventuella nyetableringar av Zenit och hur Zenit Sverige ska organiseras med tanke på ambitionen att göra Zenit rikstäckande.

3. Planerade delstudier

a) Kvalitativ målgruppsstudie

Utvärderingsarbetet kommer att belysa följande frågeställningar som bygger på det arbete som utförts i den förberedande arbetsprocessen kring Zenit, se bilaga 1 och 2:

- Det pågår många olika aktiviteter inom ramen för Zenit: studiebesök, sajt, rådgivning, seminarier etcetera. Vad leder dessa aktiviteter till, det vill säga vilket är resultatet/effekterna? Vad kan man säga om Zenits geografiska spridning?
- De som använder Zenit (såväl ungdomar som lärare), vad använder de Zenit till? Vilken funktion fyller Zenit? Vad av Zenit använder man, och hur använder de Zenit? Hur kommer det sig att de använder Zenit? Varför använder man Zenit? Löser Zenit något problem, i så fall vilket? Om problemet måste lösas? Varför? Vilka motiv ligger bakom handlandet?
- De som inte använder Zenit använder de något annat för att åstadkomma samma sak? Vad använder de? Hur använder de det? Varför?

Närliggande frågeställningar

- Beröringspunkter med Den Globala Skolan
Då denna studie studerar elever och lärare blir det uppenbart att projektets resultat, utöver att tillgodose Zenits behov, också kommer att kunna ge DGS underlag för *sitt* utvecklingsarbete. Detta då Zenit och DGS målgrupper i praktiken till stora delar sammanfaller. Vilken förståelse har lärare (och elever) när det gäller den hjälp och påverkan Den Globala Skolan (DGS) vill bidra till/åstadkomma?
- Studie av förutsättningar och synergieffekter i samarbetet kring Zenit
Vilka möjligheter och förutsättningar finns för synergieffekter i Zenits samarbete med Kulturhuset i Stockholm och Malmö Muséer? Vilka konsekvenser får detta för utformande av samarbetet, verksamheten och organiseringen av Zenit? Studien ska belysa konsekvenser med bäring på till exempel rollfördelning Zenit Sverige/Zenit Stockholm/Zenit Malmö och Sida, bemanning, kompetenskrav, informatörernas ålder, personalansvar, chef- och ledarskap, ansvar och befogenheter.

b) Framtagande av ett kvantitativt utvärderingsinstrument och genomförande av kvantifiering

- Baserad på den kvalitativa studiens resultat ska ett kvantitativt instrument tas fram för repetitiv utvärdering av Zenit. Detta instrument ska kunna användas i den ordinarie uppföljningen av Zenit under flera år framöver till en relativt liten kostnad.

4. Uppläggning

a) Kvalitativ målgruppsstudie

För att kunna utvärdera effekterna av Zenits arbete hos den tänkta målgruppen kommer en kvalitativ studie att genomföras under våren/försommaren 2006. Tidsmässigt behandlar utvärderingen hela arbetsperioden – från 16 juni 2003 och framåt för Malmö Muséer respektive från 8 december 2004 och framåt för Stockholm stad Kulturhuset. Intervjupersonerna rekryteras dock utifrån att de varit i kontakt med Zenit från och med september 2005 för bästa förutsättningar att resonera kring de frågor och begrepp som skall utvärderas.

Dokumentationen från den genomförda arbetsprocessen med Zenit bildar Zenits ”tes”, se bilaga 2, som dels tjänar som input till den kvalitativa studiens intervjuguide och som dels senare kommer att kunna brytas mot den ”antites” som den kvalitativa studiens resultat kommer att utgöra.

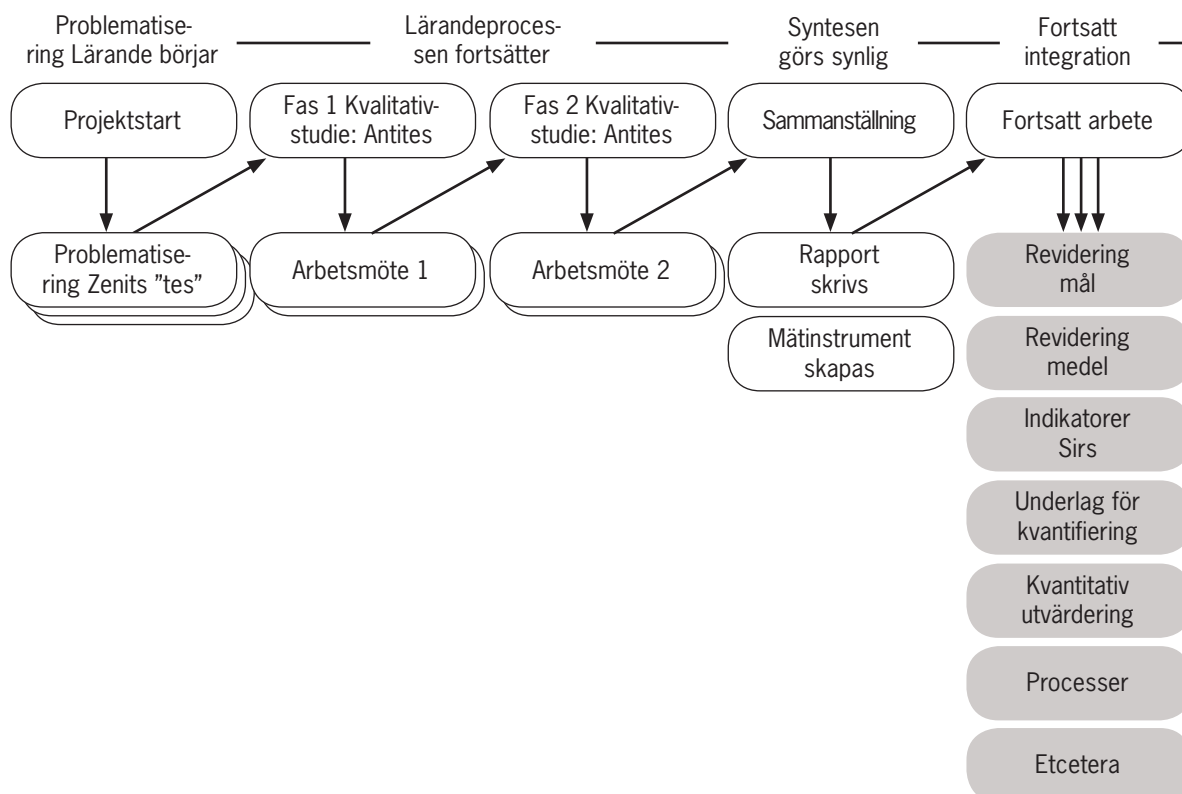
Arbetet med den kvalitativa studien kommer att delas in i två intervjuaser med mellanliggande arbetsmöten med arbetsgrupp och referensgrupp för möjliggörande av revidering, lärande och integration det vill säga skapande av ”syntes”.

I utvärderingens inledande skede kommer ett seminarium med alla Zenit-medarbetarna att äga rum för att förankra utvärderingsprocessen och dess arbete hos Zenit.

Fas 1 kommer att inledas med kartläggningsintervjuer med Kulturhuset, Malmö Muséer, Sida, Zenit Stockholm och Malmö. Syftet är att erhålla ytterligare underlag för utarbetande av intervjuguide och strategiskt urval för den kvalitativa målgruppsstudien. I samband med dessa intervjuer kommer också närliggande frågeställningar att tas upp med intervjupersonerna kring vilka förutsättningar, möjligheter och synergieffekter som finns i samarbetet mellan Kulturhuset i Stockholm och Malmö Muséer. Studien av de närliggande frågeställningarna kommer att gemensamt analyseras vid arbetsmöte 1 och 2 då dessa frågor tas upp som diskussionspunkter för att kunna reflekteras visavi det kvalitativa materialet.

Den kommunikativa målgruppsanalysen sker enligt metodbeskrivningen i bilaga 3. Datainsamlingen sker genom gruppintervjuer och kommer att delas upp i två faser som kommer att inbegripa följande:

1. Datainsamling Fas 1
2. Arbetsmöte 1 med arbetsgrupp och referensgrupp. Preliminära slutsatser dras och reflektion kring konsekvenser. Intervjuguide och strategiskt urval revideras
3. Datainsamling Fas 2
4. Arbetsmöte 2 med arbetsgrupp och referensgrupp. Slutsatser dras och reflektion kring konsekvenser
5. Syntetiserande analysarbete och slutrapport skrivs med rekommendationer för revidering av mål och metoder

De olika intervjufasernas innehåll:

Fas 1

- Interna intervjuer med Zenit: Mikael Botnen Diamant och Elin Dagerbo. Kulturhuset: Uwe Bödewadt och Nina Röhlcke. Malmö Muséer: Göran Larsson och Birgitta Petrén. Sida: Johan Åkerblom/Kristina Åhberg och Elisabeth Berg Khan
- Två gruppintervjuer med dels lärare, dels elever som inte har varit i kontakt med Zenit. Dessa intervjuer förläggs geografiskt till Umeå.
- En gruppintervju i Stockholm med elever från årskurs 9, gymnasiet, högskola och ungdomar upp till 25 år, som varit i kontakt med Zenit.
- En gruppintervju med lärare som varit på Zenit

Fas 2

- En gruppintervju i Stockholm

- En gruppintervju i Malmö
- Två gruppintervjuer i Strängnäs eller annan relevant plats med tanke på strategiskt urval

Inledningsvis genomförs Fas 1, det vill säga fyra gruppintervjuer. Härigenom fås en bild av ungdomars och lärares syn på och resonemang kring det aktuella området.

Efter preliminär analys av det första intervjumaterialet genomförs ett första arbetsmöte hos Sida på mellan en halv och en dag, där resultatet diskuteras och slutsatser, konsekvenser och fördjupade frågor står i centrum. Där blir det möjligt att se vilka (ytterligare) områden fortsatta intervjuer skall fokusera på och omfattningen av dessa intervjuer. Försättnings detaljer och omfattning kommer således att anpassas beroende på resultatet av första delen av studien och vad som kommer fram under arbetsmötet.

Efter intervjufaserna samt analys kan konsekvensdragningar göras och strategidokument för Zenit revideras med omformulering av mål och metoder under de arbetsmöten som följer.

b) Framtagande av ett kvantitativt instrument och genomförande av kvantifiering

Efter intervjufaserna samt analys kan arbetet med kvantifiering inledas. Den kvalitativa studien kommer således att ge underlag/indikatorer för framtagande av ett kvantitativt instrument för vidare repetitiv utvärdering av Zenit. Detta sker genom att resultatet av det kvalitativa materialet konverteras till frågor som går att ställa i ett frågeformulär. Efter iteration där frågor formuleras, specificeras, nyanseras, prioriteras och grupperas vidtar själva produktionen av frågeformuläret som i detta läge bedöms vara elektroniskt för bästa ekonomi och effektivitet. Konkret kommer ett web-baserat formulär att skapas.

Rekrytering av respondenter sker slumpvis ur de register över besökande som Zenit förfogar över. För Zenitsajten sker slumpvis rekrytering bland besökarna genom ett pop-upfönster där personen inbjuds att vid ett senare tillfälle delta i en undersökning. För såväl de fysiska som elektroniska besöken kommer respondenten att bli kontaktad efter exempelvis tre månader efter besöket. Därmed undersöks de mer långsiktiga effekterna av kontakten med Zenit. Som kontrollgrupp används respondenter som inte haft kontakt med Zenit.

5. Organisation

Beställare: Christine von Sydow, Sida Info

Projektleddare: Elisabeth Berg Khan, Sida Info

Konsult som genomför utvärderingen enligt avsnitt 3 och 4 ovan: Homo Communicans, Birgitta Birkenfalk och Sigge Birkenfalk samt Jan Nylund

Arbetsgrupp:

Elisabeth Berg Khan, Sida; Birgitta Birkenfalk och Sigge Birkenfalk, Communicans AB; Mikael Botnen Diamant, Linda Harling och Åsa Larsson från Zenit i Stockholm; Elin Dagerbo samt ytterligare någon från Zenit i Malmö.

Referensgrupp:

Johan Åkerblom, Sida Info; Uwe Bödewadt och Nina Röhlcke från Kulturhuset Stockholm; Birgitta Petrén och Göran Larsson från Malmö Muséer; Ulla Andrén, Sidas Utvärderingsavdelning samt ytterligare någon person från en ämnesavdelning på Sida.

Styrgrupp har bedömts inte vara nödvändig i detta projekt.

6. Risker/möjligheter

Möjligheterna att genomföra projektet är goda. Involverade parter är få och arbetsgruppen är liten och stabil. Projektet har dessutom föregåtts av ett rigoröst förberedelsearbete. Löpande under projektet har förankringen tagits på stort allvar. Under projektets gång kommer förankringen att bevakas, dels genom intervjuer med huvudintressenter, och dels genom arbets- och rapporteringsmöten samt seminarier för alla Zenit-medarbetarna. Risk är att projektet drar ut på tiden, att det kan bli personalbyten och att engagemanget då kan svalna. Detta försöker vi förebygga genom att ta in flera personer i arbetsgruppen och referensgruppen.

7. Huvudtidsplan

Kvalitativ basundersökning samt kvantifiering under vår och höst 2006

- Framtagande av intervjuguide och strategiskt urval. Ansvarig: Sigge på Communicans i samarbete med Elisabeth, och Mikael och Elin på Zenit. Sker under april
- Seminarium med alla Zenit-medarbetarna för att förankra utvärderingsprocessen och dess arbete hos Zenit april/maj
- Rekrytering av intervjupersoner Fas 1. Ansvarig: Birgitta på Communicans. Sker under april/maj
- Kartläggningsintervjuer med Zenit: Mikael Botnen Diamant och Elin Dagerbo. Kulturhuset: Uwe Bödewadt och Nina Röhlcke. Malmö Muséer: Göran Larsson och Birgitta Petrén. Sida: Johan Åkerblom/Kristina Åhberg och Elisabeth Berg Khan
- Intervjufas 1: Ansvarig: Sigge på Communicans. Sker i slutet av april samt under maj månad
- Arbetsmöte 1 med Sida/Zenit: Ansvarig: Elisabeth och Sigge. Sker i slutet av maj/början av juni
- Arbetsmöte med referensgruppen: Ansvarig: Elisabeth och Sigge sker i början av juni
- Intervjufas 2: Sigge på Communicans. Sker i augusti.
- Analysarbete och syntes. Ansvarig: Sigge och Birgitta på Communicans
- Arbetsmöte 2 med Sida/Zenit. Ansvariga: Elisabeth och Sigge. Sker i början av september 2006
- Arbetsmöte 2 referensgruppen: Ansvarig: Elisabeth och Sigge sker i september 2006
- Seminarium för hela Zenit med resultatredovisning sker i september 2006
- Slutrapport kvalitativ del inlämnas senast 22 september 2006
- Slutrapport kvalitativ del godkännes av Sida senast 20 oktober augusti 2006
- Kvantitativt instrument inlämnas senast 22 september 2006 för Sidas godkännande
- Genomförande av kvantifiering sker under september/oktober 2006
- Seminarium, resultat av kvantifiering sker i slutet av oktober 2006.
- Erfarenhetsseminarium för Sida Info – Metod- och resultatredovisning från utvärderingen ur ett lärande perspektiv (maximalt 3 timmar) sker i början av november 2006

8. Rapportering

Konsulten rapporterar muntligt och skriftligt vid arbetsmöten och referensgruppsmöten. Varje intervju-tillfälle dokumenteras i en analytisk sammanfattning. Slutrapportering sker skriftligen i form av en analytisk sammanställning med en sammanfattning på 3–4 sidor omfattande maximalt 40 sidor, exklusive bilagor. Inför Sidas godkännande av rapporten ska konsulten stå till förfogande för diskussion om slutsatser och rekommendationer samt kunna göra eventuella revideringar i rapporten.

Resultat och metoder från utvärderingen redovisas av konsulten muntligt i ett erfarenhetsseminarium för Sida Info.

9. Personalbehov

Sida: Elisabeth Berg Khan

Zenit: Mikael Botnen Diamant, Elin Dagerbo, Åsa Larsson, Linda Harling, samt någon ytterligare från Zenit Malmö

Externa konsulter: Birgitta Birkenfalk, Sigge Birkenfalk

10. Projektkostnad

Beräknad tidsåtgång för extern ramavtalskonsult, Homo Communicans, för specifikation se bilaga 4:

Sigge Birkenfalk	6,6 veckor x 63 030 kr	= 416 000 kr
Birgitta Birkenfalk	4,8 veckor x 53 958 kr	= 259 000 kr
Jan Nylund	2,8 veckor x 53 928 kr	= 151 000 kr
Assistent	1,2 veckor x 28 333 kr	= 34 000 kr
Ersättningsgilla kostnader, till exempel resor		10 000 kr
Övriga kostnader, till exempel tryckning av rapport		30 000 kr
Totalt		900 000 kr

Bilaga 1 Nuläget för arbetet med Zenits utvärderingsunderlag

Dokumentation från workshop den 7 december 2005

Utgångspunkten för detta arbete är att Sidas ungdomsprogram skall utvärderas enligt Sirs (Sida Rating System).

Nedan följer Communicans slutsatser och analys baserat på de resonemang som fördes av medarbetarna på Zenit under workshopen 051207 och de samtal som därefter förts med Mikael Botnen Diamant och Linda Harling på Zenit Stockholm.

Zenits uppdrag är otydligt ...

Verksamheten på Zenit i Stockholm och Malmö består idag av studiebesök till Zenit-city, seminarier och rådgivning. Den kännetecknas av hög ambitionsnivå och engagerade medarbetare som arbetar under hårt tryck. Anledningarna till det hårda trycket har såväl interna som externa orsaker. Dels är det inte okomplicerat att vara inhysta på Kulturhuset i Stockholm och på Malmö Museum som kräver samordning, många samtal och kompromisser. Dessutom är Zenits uppdrag otydligt.

En medarbetare sammanfattar nuläget: ”Allt är otydligt på alla plan. Men det håller inte längre. Vi har blivit delegerade ett uppdrag? Vilket? Jag känner att det måste sättas gränser. Vi behöver ett tydligt mandat och uppdrag. Vi gör saker som faller mellan stolarna, det måste ju göras anser vi. Det är nödvändigt att vi avgränsar. Att vi skaffar professionella prioriteringsverktyg.”

... i såväl styrdokument ...

Enligt verksamhetsbeskrivningen är målen idag kvantitativa, orealistiska och inte mätbara. I målbeskrivningen kvantifieras sådant som inte är mätbart. Hur mäter man att 90% skall ha ökad kunskap? 50% ökat engagemang? Vad menar man med kunskap och engagemang? Detta är lovvärda ambitioner, men ur ett Sirs-perspektiv behöver uppdraget vara mätbart och detta kräver ett tydligt uppdrag, med en tydlig mål-medel hierarki. Allt detta saknas idag i verksamhetsbeskrivningen.

... som för Zenits medarbetare

Uppdraget uppges vara bland annat följande:

- Driva opinion
- Väcka intresse och nyfikenhet för utvecklingsfrågor
- Empowerment
- Nyansera utvecklingsfrågorna
- Skapa och kanalisera engagemang

Fokus på ”hur” och inte på vad

Fokus ligger på ”hur”. Det man kallar för uppdrag är inte uppdraget, utan ett antal olika medel. På vilken fråga dessa medel/hur är ett svar på är otydligt idag. Vad man skall åstadkomma är följaktligen oklart.

... det får onödiga konsekvenser

Några citat från medarbetarna får illustrera vilka konsekvenser otydligheterna får:

- Man är sitt jobb på Zenit. När det inte går bra så mår man dåligt, när det går bra så dricker man champagne.
- Det är svårt att prioritera mellan personliga mål och verksamhetens mål.
- Vi bor på Lava. De vill forma oss. Vi har våra egna mål som måste uppfyllas och då måste vi ha argument.

Det skapar förväntningar Zenit inte ska infria ...

Dessutom finns förväntningar från omgivningen att Zenit skall vara bl.a. en arena för EO, vara en sorts sambandscentral och hjälpa dem med medlemmar. Det finns dessutom förväntningar att Zenit skall tillhandahålla lärarfortbildning och agera facilitatorer/moderatorer i olika sammanhang.

... ch gör det svårt att prioritera

Idag är det de "ambitiösa, duktiga flickor på sam-linjen" som är överrepresenterade bland Zenit:s besökare. Var är killarna på "bygg: 2:an" frågar man sig. Gymnasieklasserna från de praktiska linjerna är inte lätta att nå. Man menar på Zenit att lärarna inom dessa program gör grundantaganden som går ut på att av utvecklingsfrågor inte intresserar elever på de praktiska programmen.

Det finns ett fokus på att "nå ut" till många, man benämner det till och med för kvantitetshets och det görs reflektioner som ifrågasätter fokus på kvantitet: "sjunker de kvantitativa talen så kanske det leder till högre måluppfyllelse".

Det saknas idag uttalad medvetenhet om vilka målgrupper man bör prioritera det vill säga vilken som är huvud-, stöd- och marginalstrategin. Zenits medarbetare menar att man behöver nå "alla", såväl ambassadörerna benämnda, easy-wins, det vill säga de "ambitiösa tjejerna på Sam-linjen" som "Bygg 2:orna".

Klargör uppdraget, därefter mål och medel

Den bifogade bilden får tjäna som vägvisare för fortsatt arbete. Den beskriver relationen mellan olika hierarkier. När man har klart för sig relationen mellan uppdraget och verksamhetens koncept/aktiviteter, kan man slå fast förväntningarna, det vill säga sätta såväl kvalitativa som kvantitativa mål.

Det handlar om att synliggöra mål-medel relationen. Genom att med hjälp av hierarkin formulera huvud-, stöd- och marginalstrategier kan dessa tjäna som prioriteringsunderlag och stöd i verksamhetsutvecklingen.

Konkretiseringsarbete pågår

Redan nu pågår arbete med att vidta nödvändiga åtgärder, primärt inriktat på att formulera ett tydligt uppdrag för Zenit.

Nästa gemensamma aktivitet i detta processarbete sker den 16 januari 2006, men fram till dess leds Zenits arbete i dessa frågor av Mikael Botnen Diamant med stöd från medarbetare och Communicans.

Dokumentation från workshop den 16 januari 2006

Här kommer dokumentation från arbetsprocessen. Du finner huvuddragen i de områden som berördes under dagen och era reflektioner.

Reflektion

- Jag har jobbat mycket övergripande, är nu mötestrött. Nya mål, målgruppssegmenteringen som Linda och Micke påbörjat tror jag mycket på. Min förhoppning är ett konkret resultat.
- Alla är med på allt, det skapar en möteströtthet. Det är bra om några tar stafettpinnen. Vi måste sluta famla i mörkret.

- Vill ha något med mig när jag går hem. Förra gången blev det tydligt att allt är tydligt, men vi byggde inte så mycket. Hur förhåller sig Zenit till Sidas infouppdrag, det vill jag ha svar på?
- Jag bor i hur vi formulerar våra mål på Info. Det är viktigt vi kommer fram till målformuleringar vi kan jobba med. Att vi har samma uppfattning om vad vi ska göra. Vi jobbar med Infouppdrag där utvecklingssamarbete är i fokus. Vi måste idag hitta ett sätt att tackla det. Jag vill ha en uppfattning hur vi jämkar. Hitta fokus och kärnan i kommunikationen. Vad ska kommunikationen innehålla? Vart vill vi att de unga skall? Vad kan Zenit göra för påverkansarbete den tid de har till sitt förfogande. Är zenit en händelse eller flera händelser?
- Sedan sist har jag kommit en bit på väg. Vi har försökt att konkretisera, mål och målgrupper. Nu är det konkret känns det ibland och sedan flyter allt iväg. Vi måste definiera målen tydligt. Det är viktigt att definiera målgrupper. Målen har förändras. Har vi verktyg så vet vi hur vi ska tackla förändring i mål etcetera hur mäta kvalitativt. Verktyg? Hur kommer detta arbeta att föra att vi måste förändra verksamheten? Veta hur vi går vidare.
- Jag har varit fokuserad på verksamheten och utformande av program. Vad är syftet, har jag haft i huvudet. Där är jag: i innehållet, i utformandet. I den processen. Det var en lättand att höra Micke och Lindas arbete. Det känns tryggt. Det skulle vara bra att hitta de pedagogiska verktygen som vi kan använda på studiebesöken. Målgruppsanpassade verktyg. Hur kan det bli mindre belastning med utvärdering, och inte något som ytterligare läggs på. Det måste blir hanterbart och inte en belastning.
- I väntan på möjligheter: kunskap, få veta. Vi behöver komma fram till något konkret. Jag känner mig peppad. Hur ska verksamheten påverkas för att göra den mätbar?
- Jag har inte tänkt så mycket. Det har varit jul och verksamhet. Känner mig öppen för frågorna, samtidigt orolig att det kan bli stora förändringar. Kul, men vad betyder det för sajten? Mycket jobb, förändring. Hoppas på ett stort steg idag, mot något mer konkret och tydligt. En någorlunda gemensam grund att stå på avseende mål.
- Jag har funderat mycket över julen. Jag är för mycket en "doer". Jag kastar mig över det som skall göras och blir frustrerad. Den process vi är inne i är en del av någonting större, en organisationsförändring. Jag har tendensen: kasta mig in i en förändringsprocess och försöka åtgärda allt på en gång. Jag har nu insett att man får göra en sak i taget. Utmaningen fokus på denna dag. Zenit håller på att bli McDonalds, Kulturhuset. Vi ska utvidga till Umeå och Göteborg. Hur ska organisationsstrukturen se ut? Lyssnar på att folk är trötta på att alla ska göra allt, dock viktigt att alla är delaktiga i processen. Jag tycker att det finns något spännande i förändringar, men läskigt också. Vi har ju gjort så här och det har funkat.
- Mitt mantra de senaste veckorna har varit: tydlighet. Det måste blir tydligt: organisation, struktur, vilka vi är, vad vi gör? Konkreta kvalitativa mål som alla är överens om. Vi i Malmö har en kvantitetshets över oss, kostnad per capita, det känns svårt. Vi vill bli bedömda på kvalitetsmål. Om Zenit inte ska vara ett kall? Vad ska det vara då? Så länge det är ett kall måste vi sitta här allihop.

"Varför hör inte folk vad man säger?"

Här följer några slutsatser från det kommunikativa "pusslet" vi lade tillsammans:

- Du kan aldrig lära någon annan något, han eller hon lär sig. Det handlar om människo- och kunskapssyn. Ser du människan som ett objekt som kan fyllas med till exempel utbildning, eller som ett subjekt som själv är aktiv i "ombildningsprocessen"?
- Fröken A. Vi ser det vi *kan* se, inte vad vi vill eller borde se. Detta fenomen kallas inom psykologin för selektiv perception.

- Är det någon "hemma"? Du kan inte föra ett samtal med din mottagare förrän han eller hon är "hemma" mentalt inom det område du vill tala med honom/henne. Alla är alltid "hemma" någonsans, frågan är var. Det måste du som påverkare identifiera och kan därefter sällan ropa: "kom hit!", utan måste "gå och hämta" din mottagare där han eller hon är. Detta är att kommunicera på mottagarens villkor.
- Definitionen på begreppet förförståelse: lätt aktiverbara tolkningsförutsättningar. Fenomenet är en slags "här och nu"-kunskap i ständig förändring som alltid finns hos oss människor. Frågan i ett påverkanssammanhang är vilken förförståelse mottagarna har i förhållande till det du vill tala med dem om, det vill säga var de är eller på vilken mental plats befinner de sig i *mottagningsögonblicket*. Du kan påverka mottagaren genom att ge rätt pusselbitar som gör att mottagaren *bygger* rätt förförståelse och "blir hemma" för det du vill tala med dem om. Ibland måste du också ta hänsyn till att människor har fel förförståelse i förhållande till det du vill tala med dem om. Vi kunde också konstatera också konstatera hur snabb förförståelsen är.

Nyckeln till att folk inte hör vad man säger ligger i att förstå vem det är som är huvudperson när man vill åstadkomma kommunikation i betydelsen gemensam resa. Det är nämligen inte "sändaren" som avgör, det är på *mottagaren* det beror om kommunikation sker överhuvudtaget. Är mottagaren inte "hemma" eller mentalt redo att varsebli ett budskap sker ingen kommunikation.

Vill man alltså medvetet styra olika kommunikativa processer måste man förstå vad påverkan egentligen är, och vad man måste ta hänsyn till när man vill påverka sina mottagare, medarbetare, kollegor, grupp- eller projektmedlemmar. Man måste alltså ta hänsyn till principen om Homo Communicans "den kommunicerande människan" som lyder: *All kommunikation beror på mottagarens villkor.*

Reflektion

- Vad är vår roll? Ibland är jag informatör, ibland pedagog? Från början var vi guider.
- Fröken A är passiv, men vi är aktiva.
- Vi hade en hiv-konferens med en föreläsare från FN. En deltagare kom vagt ihåg innehållet i konferensen, men det som fastnat var föreläsaren hade varit med i Big Brother Afrika. Där var deltagaren "hemma". Det finns Big Brother i Afrika, bara att få konstatera det.
- Vi kan inte nå lika långt med alla åhörare, vi når olika mål. Vi behöver champagnedrickande på alla nivåer.
- Vi jobbar med att förstå deltagarnas förförståelse. Men sedan så? Vi skulle kunna bli bättre på att anpassa.
- Vi måste bli mer målgruppsfokuserade. Vilka verktyg är bra? Kanske med olika spel i spelet, det är så allmänt hållet.
- Problem med fokus på målgrupper. En hel grupp kan vara som Herr P. Vi försöker känna av gruppen. Det finns en risk med analys av grupper. Tillsammans behöver vi diskutera olika ingångar.

- Vi vill inte bara att informationen går ut, vi vill ha en tvåvägskommunikation. Vi har en avsikt att förändra något.

Zenits verksamhetsområden:

- Studiebesöken, den dimensionerande och prioriterade delen.
- Webbsajten
- Rådgivning
- Kultur och debatt. Seminarier och arrangemang.

Studiebesöket: Vad gör ni och framför allt varför?

Starten

- Hej och välkommen?
- Presentation
- Berättar om upplägget.

Syftet med starten

- Skapa ett bra arbetsklimat.

Termometern

- Värderingsövningar med frågor som: Vilka länder har ni varit i? Tycker ni om att resa? Vart vill ni resa? Borta bra men hemma bäst? Tror du världen kommer att se bättre ut om 10 år. Finns det fattigdom i Sverige? Är det bra med bistånd?

Syftet med termometern

- Skapa ett klimat där man vågar uttrycka sig.
- Undersöka vilket intresse som finns, baskunskaper, stämning, tillåtande eller hämmande attityder etcetera? Skaffa sig en bild av var gruppen står.
- Få dem att tänka själva. De tycker det är jobbigt, innan de har kommit igång. Ofta vill de bli matade.
- Fundera över vad fattigdom är.
- Få individen att fundera över och förstå sin egen roll i världens utveckling. Även om jag är tonåring, då blir jag snart 18 år då får jag rösta. Jag har ett ansvar. Frågorna hänger ihop med mig på något sätt.
- De får motivera sig. Uttrycka sig i gruppen.
- De får reagera.
- Lyssna på varandra.
- En av våra syften är att människor ska våga argumentera mot folk som har en annan uppfattning och korrigera andras synpunkter.
- Nyansera fördomsfulla bilder av världen.
- Det handlar om att argumentera, motivera, reagera och nyansera.

Föreläsning-Kunskapsöverföringsdel ("Babbler Babbler")

- Info om Sida och Utvecklingssamarbete.

- Att Sida en statlig myndighet.
- Zenit är Sidas ungdomssatsning och finansierar verksamheten.
- Förankra kopplingen Zenit-Sida.

Syfte med föreläsningssdelen:

- Kolla av deras förkunskaper, ringa in deras förkunskaper.
- Ge en bild av svenskt utvecklingssamarbete.
- Det är viktigt att de vet att Sida är avsändare för att kunna vara källkritiska och inte köpa allt vi säger.
- Det är viktigt att de vet att Sida är avsändare, det skapar legitimitet och existensberättigande,
- De ska tycka att det är bra att vi ger 26 Mrd i bistånd, att hjälpa andra.
- Visa ungdomarna hur vi är delaktiga i fattigdomsbekämpningen.

Spelet Zenit city.

Inleds med en introduktion och praktiska instruktioner. Deltagarna arbetar med följande teman:

- Miljö
- Demokrati
- Handel
- Utbildning
- Jämställdhet,
- Hälsa: hiv/aids.

Syfte med Zenit City

- Prova på hur det känns att göra olika val i ett fattigt land. Syftet är att ungdomarna skall förstå att hur jag handlar får konsekvenser. Handlar jag inte så får det också konsekvenser.

Uppföljning av spelet

- Samtal
- Värderingsövning

Avslutning.

- Frågesport i Malmö.
- Vad kan man själv göra? Visa Zenit på Webben och annan info.

Vart har den personen tagit sig som studiebesöket fungerat på?

Formulera ett önskat resultat.

- Jag vill veta mer om ...
- Är det så här?
- Var det så det var!
- Att de börjar se "barnvagnar", se andra saker, orättvisor etcetera. man inte sett förut.

- Världen är liten, vi är lika i världen.
- Få eleverna medveten om läget i världen.
- Nyansera den negativa bilden som media ger.
- Hur vi lever här påverkar världen.
- Förstå att det jag gör spelar roll.
- Nu vet jag att vi är på väg.
- Fundera: är det möjligt att jag kan påverka?
- Jag vill göra något imorgon när det gäller...
- Nu kan man tala med andra och bidrar med att de får en mer nyanserad bild när det gäller ...
- Jag skulle kunna tänka mig att ...
- Att man spelar en roll.
- Våga ta tag i frågeställningar som ...
- Få verktyg för att gå vidare, för att påverka världen till det bättre.
- Känna att globala frågor är kul.
- Känna att jag spelar roll för vad som händer i min omvärld. (Min åsikt i dessa frågor lyssnas på.)

Exempel på vad hur "man kan gå vidare" efter ett studiebesök på Zenit:

- Skriva en krönika på Zenits sajt.
- Läsa en insändare i tidningen.
- Åka på ett utbytesprogram.
- Välja karriär utifrån andra motiv än pengar till exempel hur kan jag göra världen bättre.
- Vara medveten konsument det vill säga handla utifrån ett miljömedvetet perspektiv: rättvisemärkt i första hand och kravmärkt i andra etcetera.
- Gå med i en organisation medhumanistiska värden, Amnesty, Rädda barnen, politiskt parti.
- Samtala och diskutera till exempel jämställdhet, hiv/aids, Det skall leda till nyansering av frågorna och lyfta fram komplexiteten.

Reflektioner under vägen ...

- Ungdomar tar inte nästa steg. Det finns inget tydligt nästa steg därför att vi inte visar nästa steg.
- Efter studiebesöket, vilka vill vi satsa på? Detta vet vi inte idag?
- Är vi ett komplement till skolan? Skall vi jobba som handledare i skolan?
- Jobba mer som Lava. Vi vacklar. Vi vet inte vilka vi vill satsa på.
- Skall vi bli en självständig arena? Det är oklart idag?
- Om inte den arenan finns så är den svår att utvärdera.
- Sida och UD efterlyser ett forum för frågor om global utveckling. Vi menar att Zenit är ett sådant forum för detta.

- Vi har ett pedagogiskt tänk det vill säga Information, aktivitet och lite roligt på slutet. Vad ligger bakom ett sånt tänkt? Det har fungerat, vi har alltid gjort så.
- ”Tänka över vilken min roll är i världen” står i kontrast till det är ”bra med bistånd”. De står emot varandra.
- Vad är det som är unikt med Zenit? Kan man föra debatt utan att ha kunskap. Hur skiljer vi oss från skolan? Vad är fattigdom? Då mäter vi inte det som gör oss unika. Då mäter vi det som alla andra gör.

Engagemang: ”Light, medium, heavy”

Steg nummer 1: Engagemang ”light”. Vad skall detta steg innebära? Föra samtal, handla rättvisemärkt etcetera.

Steg nummer 2: Engagemang ”medium”. Vad ska detta steg innebära?

Steg nummer 3: Engagemang ”heavy”. Vad ska detta steg innebära?

Vilka är Zenits huvud-, stöd- och marginalstrategier?

Huvudstrategin är prioritering No 1. Denna aktivitet får kosta resurser. I Zenits fall är Studiebesöken den huvudsakliga huvudstrategin.

Stödstrategin är prioritering No 2. Denna aktivitet får kosta begränsad resurs. I Zenits fall är Webben, rådgivningen och övriga arrangemang stödstrategier.

Marginalstrategin är prioritering No 3 och får inte kosta någon resurs. En service som inte skall mätas.

Målet måste vara klart definierat för att få fram relevanta funktionella/kommunikativa målgrupper

Vi arbetade med kommunikationsuppdraget att få människor att skänka 250 kronor till Röda Korset fick vi fram följande formella målgrupper: unga tjejer 18–25 år, pensionärer, folk inom vården, höginkomsttagare, Afrikaner, Frikyrkofolk etcetera.

Hur resonerar människor?

- Jag skänker pengar, men vill att de går till långsiktiga projekt så kallad ”hjälp till självhjälp”. Det kan handla om utbildningsprojekt, byggande av skolor, byggande av brunnar, utveckling av jordbruksmetoder etcetera.
- Jag skänker pengar till katastrofhjälp. Folk lider i denna stund och jag vill göra vad jag kan för att hjälpa folk i behov av mat. Ingen skall behöva gå hungrig i denna värld.
- Ger man sådana organisationer lillfingret så blir man aldrig av med dem. Jag vet av erfarenhet att jag får hela brevlådan full och så slutar de aldrig ringa.
- Hur mycket av mina pengar går fram egentligen? Det är för mycket av mina pengar som går till administration. Det är jag inte intresserad av att stödja. Pengarna skall fram till dem som behöver dem, inte hamna i administratörers fickor.
- Jag skänker, men till andra ändamål än Afrika. Jag har anhöriga som har dött i cancer och skänker därför till cancerfonden. Man kan inte skänka till alla, utan man får prioritera.
- Jag har redan skänkt pengar genom att betala hög skatt som går till bistånd via statsbudgeten.

Trots att personerna formellt tillhörde samma målgrupp, resonerade de på olika sätt när det gällde frågan om att skänka 250 kronor till Röda Korset. Inkomsten har inget med betalningsviljan att göra utan det är i de bakomliggande resonemangen som en kommunikatör måste ta sin utgångspunkt. Det är dessa resonemang som avgör vad mottagarna kan se och höra.

Detta får till följd att man kan tillhöra olika formella målgrupper och ändå resonera på samma sätt, det vill säga ingå i samma kommunikativa eller funktionella målgrupp.

Observera vad som händer om vi byter mål på kommunikationsuppdraget. Det handlar nu om att rekrytera 250 volontärer som vill åka till Afrika. Det är nu helt nya ”stolar” eller kommunikativa eller funktionella målgrupper som växer fram.

Det är skillnad på målgrupp och målgrupp

Formell målgrupp: Människor som hör till samma formella målgrupp kan du hitta i olika register till exempel ha samma utbildning, arbete, bo i hyreshus, inkomst etcetera. Att människor hör till samma formella målgrupp betyder inte att de kan höra eller se samma budskap. Du måste därför gå vidare och ta reda på hur människorna inom den formella målgruppen resonerar.

Vad vill vi ska hända ”i huvudet på” deltagarna?

- Mottagarna skall ha förstått att fattigdom beror på många olika saker. Det finns inga enkla lösningar.
- Våga ta en diskussion.
- Skapa en känsla som folk sedan vill göra något av. Kunskap gör varken till eller från. Vad händer när känslan kommer? Engagemang på något sätt: rymmer hopp, tilltro till egen förmåga, någon lyssnar,
- Nu är jag medveten om vad jag kan göra i förhållande vad jag kan, orkar och vill. Jag skulle kunna tänka mig att föra samtal eller engagemang: light, medium, heavy.
- När jag lämnar Zenit vet jag vad jag kan göra, nämligen...

Arbeta vidare i en mindre arbetsgrupp

- Arbetsgruppen bör bestå av Åsa, Linda, Elin och Micke som tar fram styrdokument som skickas på remiss till Zenits medarbetare sedan bör samtal föras med Johan och Elisabeth på Sida INFO. Underlaget bör vara klart innan Zenit åker till Sri Lanka den 18 februari. Arbetsgruppen jobbar vidare följande datum: 1–2 och 10 februari.

Avslutande reflektion från Elisabeth

- Arbetet handlar om att fokusera Zenits arbete. Sida ska inte vara utgångspunkten. Det handlar om att lyfta fram innehållet, mottagarna skall förstå problematiken. Det behöver framgå hur vi fördjupar och säkrar hållbarheten i Zenit-upplevelsen.
- När vi är överens om detta skall utvärderingen göras. En riktlinje är att den bör vara klar i maj. Utvärderingen ska komma fram till vilka förändringar som skall göras.

Bilaga 2 Beskrivning av effektmål för Zenits olika verksamheter med utgångspunkt från Zenits nuvarande arbete

Dokumentation från workshop den 16 januari 2006

1. Studiebesökets effektmål: Uppdraget

Ungdomar skall tro/anse/vara övertygade om att världen gör framsteg i kampen mot fattigdomen, även om det tar tid. De ska känna hopp att det går att förändra och att de är en del av förändringen genom sina val.

Informationsmålsättningar för studiebesöket: från komplexitet till hopp

- Ungdomar skall förstå att fattigdomsfrågorna är mångdimensionella, komplexa och situations-specifika, det vill säga fattigdom är mer än brist på materiella ting. Det handlar om brist på val, sjukvård, utbildning, demokrati, jämställdhet, medvetenhet om handelns, miljöns, hiv/aids-påverkan. De ska känna till vari komplexiteten, det mångdimensionella och situationsspecifika består det vill säga att fattigdom kan se olika ut på olika platser, i olika länder i olika delar av länder.
- Ungdomar skall *ha förståelse* för de orsakssamband och vilka faktorer som kan förbättra fattiga människors levnadsvillkor det vill säga *förståelse* för att fattigdom beror på många olika saker, att fattigdom måste bekämpas på många olika sätt, det finns inte en universell lösning. Fattigdomsbekämpning går därför inte så fort som man skulle önska.
Förståelse för fattigdomens orsaker, det vill säga krig, kolonialism, jordägarförhållanden, brist på frihet i diktaturer etcetera.
Förståelse för att den rika delen är en del av problemet och därför en del av lösningen.
De ska *inse* att fattigdom är ett problem som går att förändra.
- De ska *känna till* nuläget, det vill säga såväl de orättvisor som finns och de faktorer och villkor som förbättras, det vill säga ett nyanserat och realistiskt nuläge, det vill säga status på milleniemål, statistiken avseende läskunnighet, tillgång till vatten, tillgång till sjukvård etcetera.
- De ska engagera sig, *alternativt vilja engagera sig* för en rättvis och hållbar global utveckling det vill säga med hållbar menas ..., med rättvis menas ..., med global menas ...
- De ska *förstå* vad som menas med rättvis och hållbar, global utveckling.
- *Kunna göra egna val* för att påverka och förändra förhållanden i denna riktning. De ska *veta vilka olika alternativ* som står till buds för att kunna påverka enligt ovan. *De ska förstå konsekvenserna* av de olika alternativen för att på så sätt kunna avgöra vilket eller vilka av alternativen som passar den enskilde bäst. De förhållanden som vi avser här är ...

Handlingsbenägenhet

1. Ungdomar skall ta sig till målet det vill säga uppdraget.
2. Vilja, kunna tänka sig eller (annat?) att få andra att ta sig till uppdraget.

Tillåtande och öppen miljö

Ungdomar skall känna sig lyssnade på, känna att deras åsikt är viktig.

2. Zenitsajtens innehåll

- Två spel. Tema: demokrati och hiv/aids vars syfte är att få mottagarna att känna på att fattigdom också handlar om att göra svåra val.
- Rådgivning. Vars syfte är att kanalisera engagemang.
- Kultur och debatt. Syftet är att ungdomarna får uttrycka sig, ett sätt att engagera sig. Olika berättelser om resor i världen, personporträtt det vill säga möten med olika människor hjälper ungdomar att utbyta erfarenheter och bryta perspektiv
- Frågesport. Syftet är att visa att världen gör framsteg. Att skapa aha-upplevelser. Att bryta perspektiv och att visa att internationella frågor är spännande och roliga.

Vilka problem löser Zenitsajten?

- Zenitsajten ska hjälpa och handleda ungdomar att kanalisera sitt engagemang (medium och heavy) genom rådgivning eller genom att bli publicerad på sajten och få möjlighet att uttrycka sig. Den redaktionella delen är en politisk, men inte partipolitisk unik arena för alla ungdomar som vill uttrycka sig i globala utvecklingsfrågor. Den vänder sig till medium-heavy delen av målgruppen. Rådgivningen handlar om konkret information om hur man till exempel kan åka utomlands etcetera.
- Att kunna spela Zenit city på nätet för alla dem som inte har möjlighet att åka till Stockholm eller Malmö. Bör användas framför allt av lärare som spelar med sina klasser och för dem tillhandahåller man lärarhandledning.

3. Vad är Kultur och debatt?

- Föreläsningar
- Utställningar
- Samarbete med EO och enskilda individer
- Samarbete med skolor kring innehåll och genomförande

Zenit Stockholm styr mer över innehåll och upplägg på grund av att Eo utnyttjat Zenit. I Stockholm räcker inte föreläsning, det är filmvisningar och musik i samarbete med Selam, musikfolk. I Malmö är man inte producenter, men något mitt emellan.

Syftet med kultur och debatt?

- Ungdomar veta att det sker framsteg och nyansera bilden av världen tex. Rwanda-tema i syfte att visa på framsteg och hur ser framstegen ut.
- Kanalisering av engagemang genom att fördjupa det från medium till heavy.
- Metoden är horisontell kommunikation. Att ungdomar möter såväl varandra som vuxna på lika villkor. Eftersom det finns gott om vertikal information när det gäller globala utvecklingsfrågor, vill Zenit erbjuda en arena för samtal på ett språk som inte exkluderar utan gör att ungdomar känner sig delaktiga.
- Zenit vill hjälpa ungdomar till samtal och ser till att ingen står oemotsagd. Det handlar om att bryta perspektiv.

4. Rådgivningen

- I Stockholm ansvarar Tomas för rådgivningen. Ungdomar tar kontakt med honom, beställer tid för personligt möte, eller har mailkontakt. Hur många samtal bör kollas med Tomas.
- I Malmö är Hanin ansvarig för rådgivningen som har en tid i veckan för detta ändamål. 2005 fördes samtal med 200 personer. Målet för 2006 är 300 personer.
- Arrangemangen inom detta område kan handla om en "Volontärweekend" där unga som varit ute i världen inspirerar andra ungdomar med sina berättelser. Det handlar om inspirationsföreläsningar och är för Zenit ett sätt att kanalisera intresset från de elever som går på folkhögskolor som vill berätta om sina erfarenheter.

Rådgivningens innehåll (Bör kollas med de ansvariga, det vill säga Tomas och Hanin)

- Ungdomar som hör av sig och vill göra något tex. Jag är 25 år och vill åka till Afrika och arbeta på ett barnhem. Vad gör jag?
- Samtalen handlar ofta om att ge alternativa förslag till de ungdomarna tänkt sig utan rikta fokus på engagemang i Sverige, till exempel att ungdomarna kan skaffa mer kunskap om området de tänkt sig åka till, gå på folkhögskola med fokus på dessa frågor etcetera.
- Elever som söker information till elevarbeten. Zenit ifrågasätter om resurser skall avsättas till detta. Vart ska Zenit hänvisa vidare? CIU, IPK eller DGS?

Rådgivningens syfte (Bör kollas med de ansvariga, det vill säga Tomas och Hanin)

- Rådgivning finns till för dem som redan är engagerade (medium och heavy) som söker sig till Zenit för rådgivning via telefon, mail eller besök. Syfte är att få vägledning i hur ungdomar kan bidra till att göra världen bättre.
- Problemet är att ungdomar inte vet vart de ska vända sig. Det handlar om upplysning om olika alternativ. Syftet är att förmedla kontakt med andra aktörer.
- Samtalet är metoden. Kanalisera vilja till engagemang. Kanalisera det vill säga en handling utöver prat.
- Det är enstaka coachande samtal.
- Det är en fortsättning på studiebesöken. Att fånga upp ungdomar i syfte att få dem att engagera sig. Vi har inte på studiebesöken tid att gå i detalj, detta kan vi fånga upp genom att erbjuda ett smörgåsbord för dem som inte vet vad de vill göra.
- De som är superheavy kommer till oss. Annons som går i Gringo grande, som läses av folk som är engagerade. Vi går på dem som är på banan. Det är en plats för kanalisering. De fyra verksamhetsormådena är på olika nivåer. Den första delen är studiebesöket. Sedan krav på medium, heavy. Rådgivning är en kvalificerad produkt.

Utmaningar

- Får rådgivningen kosta mer resurs? Om efterfrågan ökar, kommer vi att anställa mer folk? Ska denna del utökas eller ej? Rådgivningen ger mer än kultur och debatt. Om efterfrågestyrt så måste vi stryka annat vi kan inte fylla på allt om efterfrågan ökar.
- Vi kan inte marknadsföra det hårt, för vi har inte resurs. Ingen annan gör rådgivning. Rådgivningen sker genom studiebesöken.

- Vad skall tjänsten kallas? Namnet anger att Zenit ger råd, men kan man ta ansvar för resultatet? Handlar det inte snarare om vägledning, att Zenit är Vägvisare.
- Verksamheten är till för medium och heavy, för mycket medium heavy menar Lava. Lava jobbar light, det borde ni också göra menar de. Man ska jobba med balla tuffa. Krockar med Lavas mål och målgrupp. De tycker det Zenit gör är för "pretto". Vi jobbar med "mediumnördar". Det finns inget forum för medium heavy, de vänder sig inte till Lava eller Fryshuset. Det är konflikt med Lava. Vi jobbar på olika sätt, med olika målgrupper. Vi har olika syften, det krockar. Har man olika mål, men vänder sig till ungdomar räcker inte det, eftersom syftet är olika.

Bilaga 3 Kvalitativ Basundersökning enligt Homo Communicansprincipen

Induktivt förhållningssätt, sekvensintervjuer och intervjuguide

Vårt tillvägagångssätt innebär att vårt arbete kommer att vara induktivt och ske utifrån principen – tes, antites, syntes – och baserar sig på kvalitativ basundersökningsmetodik.

Sekvensintervjuer

Vårt *induktiva förhållningssätt* innebär att kundintervjuerna kommer att styras i ringa mån av intervjuledaren, varför det är intervjupersonernas fria berättande som upptar huvuddelen av intervjuerna. Intervjupersonen får heller inte reda på förrän i den avslutande sekvens C, vad vi är ute efter och vem som är vår uppdragsgivare.

Detta betyder också att den tillsammans med Sida utvecklade *intervjuguiden* inte ska ses som ett frågeformulär utan dess funktion för intervjuledaren är snarare att fungera som en checklista för intressanta samtalspunkter samt ett bedömningsunderlag för erfarenhets- känslö- och kunskapsnivån hos intervjupersonen i förhållande till Sidas och Zenit:s ”erbjudande”.

Intervjuerna är uppbyggda i tre sekvenser. Detta för att vi ska få;

1. kännedom om intervjupersonernas kunskaper om, känslomässiga reaktioner på och handlingsbenägenhet till ett visst intresseområde (sekvens A) och
2. deras reaktioner på andras – eventuellt motstridiga – uppfattningar inom det aktuella ämnesområdet (sekvens B) samt
3. intervjupersonernas reaktioner på viss, efter avslutningen av sekvens B redovisad information rörande i det här fallet olika funktioner och egenskaper som olika möjliga erbjudanden kan/bör innehålla, (sekvens C).

På detta sätt kommer vi att få en heltäckande bild av intervjupersonens specifika (sekvens A) och generella (sekvens B) tolkningsförutsättningar.

De reaktioner som framkommer i sekvens C utvärderar vi mot bakgrund av det som framkommer i sekvens A och B.

Samma principiella innehållsmässiga upplägg för intervjuguiden används vid de olika delundersökningarna. Intervjuguiden och sekvens C utvecklas dock utifrån resultatet i de olika utvecklingsfaserna.

Beräknad tid för varje intervju är 1,5–3 timmar beroende av intervjupersonens kunskaper och erfarenheter av området. Intervjuerna dokumenteras i form av fullständiga inspelningar av hela intervjuförloppet kompletterat med skriftliga sammanställningar.

Strategiskt urval

Det induktiva förhållningssättet innebär också att vi använder oss av strategiska och inte av representativa urval. Syftet med ett *strategiskt urval* är att täcka in olika subkulturers uppfattningar inom givna formella målgrupper. Detta möjliggör bland annat att kommunikativa målgrupper (det vill säga individer med samma eller likartade tolkningsförutsättningar) kan definieras och utvärderas och att en verklighetsförankrad bild kan ges av hur olika människor resonerar, förhåller sig och agerar gentemot olika företeelser och/eller tjänster och produkter i livet.

Ett strategiskt urval skiljer sig från ett *representativt urval* på så sätt att individerna är utvalda ur en population med utgångspunkt från att de kan antas sitta inne med sådana erfarenheter (i vid mening) som ingen av de redan valda gör. I ett representativt urval däremot skall alla individer i en population ha samma möjlighet att komma med i urvalet.

Rapportering, tolkning, och villkorlig intersubjektivitet

Vår *rapportering* belyser sålunda intervjupersonernas kunskaps- och i övrigt erfarenhetsmässiga, som deras känslö- och attitydmässiga bakgrunder.

Det är emellertid inte en djuppsykologisk studie. Vad vi studerar är vad människor egentligen vill åstadkomma när de säger och gör saker och ting. Syftet är att hitta de bakomliggande motiven för deras förhållande till Sida och Zenits tankar, ”erbjudanden” etcetera.

Vår studie är som vi redan nämnt induktiv, det vill säga den börjar i människors ostyrda uppfattning och upplevelse av en företeelse och syftet är att kartlägga mänskliga mål-medel relationer och inte naturvetenskapliga orsak-verkan samband.

Själva intervjuunderlaget *tolkas* och rapporteras i två steg,

- dels med avseende på vilka fenomen och förhållanden som verkligen föreligger. Detta presenteras i form av en resultatgenomgång.
- och dels med avseende på varför dessa fenomen och förhållanden föreligger. Detta gör vi i form av sammanfattande kommentar innehållande strategiska implikationer, analys och åtgärdsförslag.

Vetenskapligt förlitar vi oss på den villkorliga *intersubjektiviteten*. Den villkorliga intersubjektiviteten innebär att när någon redovisar en socialvetenskaplig studie, är man skyldig att beskriva den föreliggande empirin, samt det efterföljande klassifikations- och tolkningsarbetet på ett så noggrant och fullständigt sätt, att var och en som deltar i rapporteringen kan underkasta intervjuresultat, analys och tolkningar en grundlig granskning. Kan man vid denna granskning inte påvisa några fel av betydelse för dragna slutsatser eller annat resultat innehåll – det är detta som är ”villkoret” – måste dessa accepteras, åtminstone till dess man på annat empiriskt material eventuellt kunnat utveckla den aktuella frågan vidare.

Skillnaden mellan en kvantitativ och kvalitativ undersökningsrapport

I detta sammanhang vill vi också framhålla att den väsentligaste skillnaden mellan en kvalitativ och en kvantitativ undersökning är att man i den kvantitativa undersökningen kan sammanfatta resultaten i relativt korta siffermässiga generaliseringar – och ju mer entydiga undersökningsresultat desto kortare.

I den kvalitativa undersökningen kan resultaten däremot aldrig redovisas annat än i just den språkliga form (”the natural language”), som resultatet först erhöles i och tolkningar därav. Citaten i denna ursprungliga form är det som ger den kvalitativa undersökningsrapporten meningsfullhet, trovärdighet och användbarhet.

Bilaga 4 Budget för utvärdering av Zenit – specifikation av beräknad tidsåtgång och arvode för extern konsult

Fas 1

Studie av förutsättningar och synergieffekter i samarbetet kring Zenit – Interna telefonintervjuer (inklusive dokumentation)

Malmö Museér: Birgitta Petrén och Göran Larsson

Kulturhuset: Uwe Bödewadt och Nina Röhlcke

Zenit: Mikael Botnen Diamant och Elin Dagerbo

Sida: Johan Åkerblom/Kristina Åhberg och Elisabeth Berg Khan

Totalt: 3 dagar Birgitta Birkenfalk

Framtagande av intervjuguide och strategiskt urval

Totalt: 3 dagar Sigge Birkenfalk

Rekrytering av intervjupersoner intervjufas 1

Totalt: 3 dagar Sigge Birkenfalk

Intervjufas 1

2 gruppintervjuer, med lärare och elever i Umeå

1 gruppintervju i Stockholm med elever

1 gruppintervju i Malmö med lärare

Totalt: 2 ½ dag Sigge Birkenfalk, 2 ½ dag Birgitta Birkenfalk

Dokumentation av intervjufas 1

1 dag per intervju x 4

Totalt: 2 dagar Birgitta Birkenfalk, 2 dagar assistent

Preliminär tolkning och analys

Totalt: 3 dagar Sigge Birkenfalk, 1 dag Birgitta Birkenfalk

Förberedelser inför rapportering

Totalt: 1 dag Sigge Birkenfalk

Rapporteringsmöte

Med arbetsgruppen och hela Zenit: 1 heldag

Med referensgruppen: ½ dag

Totalt: 1 ½ Sigge Birkenfalk, 1 ½ dag Birgitta Birkenfalk

Revidering av intervjuguide och strategiskt urval

Totalt: 1 dag Sigge Birkenfalk

Fas 2 (kan komma att revideras beroende på omfattning av Fas)

Rekrytering av intervjupersoner intervjufas 2

Totalt: 3 dagar Birgitta Birkenfalk

Intervjufas 2

1 gruppintervju i Stockholm.

1 gruppintervju i Malmö.

2 gruppintervjuer i Strängnäs eller annan relevant plats med tanke på strategiskt urval.

Totalt: 2 ½ dag Sigge Birkenfalk, 2 ½ dag Birgitta Birkenfalk

Dokumentation av intervjufas 2

1 dag per intervju x 4.

Totalt: 2 dagar Assistent, 2 dagar Birgitta Birkenfalk

Preliminär tolkning och analys

Totalt: 2 dagar Sigge Birkenfalk, 2 dagar Birgitta Birkenfalk

Förberedelser inför rapportering

Totalt: 1 dag Sigge Birkenfalk

Rapporteringsmöte

Med arbetsgruppen: ½ dag

Med referensgrupp och arbetsgrupp/hela Zenit: ½ dag

Totalt: 1 dag Sigge Birkenfalk, 1 dag Birgitta Birkenfalk

Slutrapport (kvalitativ utvärdering)

I samband med varje arbetsmöte erhåller arbetsgrupp och referensgrupp skriftlig dokumentation som delrapportering. Vid sista arbetsmötet fattas beslut om slutrapportens form och innehåll, då den anpassas efter Sida/Zenits behov.

Totalt: 10 dagar Sigge Birkenfalk

Lärandeseminarium för Sida-Info (redovisning av metod och resultat från utvärderingen)

Totalt ½ dag Sigge Birkenfalk, ½ Birgitta Birkenfalk

Framtagande av underlag inför kvantifiering samt genomförande

Konvertering av kvalitativt material, konstruktion av frågeformulär, produktion samt analys och rapportering av kvantitativ del.

Sigge Birkenfalk 4 dagar, Jan Nylund, 7 dagar.

Arbete med kontrollgrupp Jan Nylund 7 dagar.

Administration i samband med produktion och genomförande, assistent 2 dagar.

Total beräknad tidsåtgång

Summa: Sigge Birkenfalk 33 dagar det vill säga 264 timmar.

Summa: Birgitta Birkenfalk 24 dagar det vill säga 192 timmar.

Summa: Jan Nylund 14 dagar, det vill säga 112 timmar.

Summa: Assistent 6 dagar det vill säga 48 timmar

Recent Sida Evaluations

- 07/06 Defending Human Rights in Georgia, An Evaluation of the Cooperation between the Public Defenders Office in Georgia and the Raoul Wallenberg Institute**
Gunnar Olesen, Nino Sakashvili
Department for Europe
- 07/07 The Partnership of the East African Communities Organisation for Management of Lake Victoria Resources (ECOVIC) and the Swedish NGO Centre for Development Cooperation (FORUM SYD)**
Grace Lubaale, Alfred Omenya
Department for Africa
- 07/08 Sida Support to the UNICEF Country Programme in Kenya**
Pauline Nyamweya, Atsango Chesoni, Nansozi Muwanga, Eric Ogwang, Jackson Karanja, Karuti Kanyinga, Julia Sloth-Nielsen
Department for Africa
- 07/09 The Relevance and Future Role of the International Vaccine Institute (IVI) in the Global Landscape**
Leif Gothefors, Marita Troye-Blomberg, Lars Åke Persson
Department for Research Cooperation
- 07/10 Hope for African Children Initiative (HACI)**
John Mwesigwa, Jackie Makoka, Rob Sinclair
Department for Africa
- 07/11 Collaborative Learning Projects, Final Report**
Emery Brusset, Julian Brett, Tony Vaux, Niels Olesen
Department for Cooperation with Non-Governmental Organisations, Humanitarian Assistance and Conflict Management
- 07/12 International HIV/AIDS Alliance, Africa Regional Programme, Mid Term Review Report**
Patricia Machawira, Irene Moyo
Department for Africa
- 07/13 Derecho a la Identidad y la Participación Ciudadana en Bolivia**
Eduardo Ballón Echegaray
Department for Latin America
- 07/14 Palestine International Business Forum, 2005–2006**
Krister Eduards, Åsa Hydén
Asia Department
- 07/15 Improving University Research and Education in Honduras**
Erik W. Thulstrup
Department for Research Cooperation
- 07/16 The African Midwives Research Network**
Kim Forss, Gaynor Maclean
Department for Democracy and Social Development

Sida Evaluations may be ordered from:

Infocenter, Sida
SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0)8 779 96 50
Fax: +46 (0)8 779 96 10
sida@sida.se

A complete backlist of earlier evaluation reports may be ordered from:

Sida, UTV, SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0) 8 698 51 63
Fax: +46 (0) 8 698 56 43
Homepage: <http://www.sida.se>

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY
SE-105 25 Stockholm, Sweden
Tel: +46 (0)8-698 50 00. Fax: +46 (0)8-20 88 64
E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>